

ECONOMIC
BOARD
FLEVOLAND

FLEVOLAND MONITOR 20 23

FLEVOLAND IN VOGELVLUCHT

VOORWOORD

Economic Board Flevoland is een gezamenlijk gedragen initiatief van bedrijfsleven, onderwijs, gemeenten en provincie Flevoland. Samen zetten we ons in voor ondernemerschap en duurzame groei in onze provincie. Flevoland behoort tot de regio's met de sterkste groei in Nederland. Maar ondanks dat de groei sterk is valt er ook nog een flinke inhaalslag te maken voor onze jonge provincie. Waarin het juist ook voor onze volgende generaties fijn wonen, werken en leven is.

Om te weten hoe Flevoland zich ontwikkelt presenteren wij met trots de allereerste editie van de Flevoland Monitor. Met deze monitor wordt het sociaal-economisch reilen en zeilen van Flevoland beschreven aan de hand van cijfers en statistieken. De monitor heeft een verkennende en signalerende functie. Trends en ontwikkelingen worden in beeld

gebracht, er wordt een indruk gegeven van wat Flevoland kenmerkt en hoe het er sociaal-economisch voor staat. De Flevoland Monitor is daarmee een instrument op basis waarvan de strategische dialoog fact-based gevoerd kan worden over het functioneren en toekomstgericht versterken van de regionale economie.

**“ER WORDT EEN INDRUK
GEGEVEN VAN WAT
FLEVOLAND KENMERKT
EN HOE HET ER
SOCIAALECONOMISCH
VOOR STAAT”**

Deze eerste editie van de Flevoland Monitor markeert een vertrekpunt voor het gesprek over de (door)ontwikkeling van Flevoland: een overzicht van betrouwbare en feitelijke informatie over de regionale economie, toegespitst op de thema's economie, arbeidsmarkt, inwoners en brede welvaart. Daarbij wordt waar mogelijk de vergelijking met het Nederlands gemiddelde gemaakt. Hierdoor geeft het een indruk van waar Flevoland staat ten opzichte van Nederland voor een bepaalde indicator. De eerste editie van de Flevoland Monitor is als het ware een nulmeting. We zullen de monitor jaarlijks uitbrengen en tijdens 'De Staat van Flevoland' presenteren zodat we de bevindingen met alle stakeholders kunnen delen en bespreken. Op die manier hopen we dat iedereen vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid meehelpt onze jonge en mooie provincie voorwaarts te brengen en beter op de kaart te zetten.

Veel leesplezier gewenst.

Femke Rientsma

Voorzitter Economic Board Flevoland

INHOUD

Flevoland in vogelvlucht	2	4 Inwoners	102
Voorwoord	4	4.1 Bevolking	104
		4.2 Huishoudens	123
1 De Staat van Flevoland	8	5 Brede welvaart	136
1.1 Eenheid in verscheidenheid	9	5.1 Wat is brede welvaart?	138
1.2 Uitdagingen voor de toekomst	14	5.2 Meten (ervaren) brede welvaart	141
		5.3 Brede welvaart in Flevoland	144
2 Economie	24	Gemeentelijke kerngegevens	154
2.1 Bruto regionaal product en arbeidsproductiviteit	26	Colofon	160
2.2 Banen	48		
2.3 Bedrijfsvestigingen	56		
3 Arbeidsmarkt	70		
3.1 Arbeidsaanbod en -deelname	72		
3.2 Arbeidsmarktspanning	85		
3.3 Pendel	91		

ONDERNEMERSVERHALEN UIT FLEVOLAND

CLASSIC
MIKE

FOCUS OP
TALENT

GSF
GLASGROEP

TROTS OP UNIEK
CIRCULAIR
ISOLATIEGLAS

INNOVATIEF
FLEVOLAND

SLIM
COMBINEREN

START-
BLOCK

WIJ BOUWEN
RADICAAL
ANDERS

HOOFDSTUK 1 DE STAAT VAN FLEVOLAND

1.1 EENHEID IN VERSCEIDENHEID

Deze eerste editie van de Flevoland Monitor levert, op basis van tal van indicatoren, het beeld op van Flevoland als een jonge regio die volop in beweging is en waaruit een sterke economische ontwikkelkracht spreekt. Tegelijkertijd valt op dat Flevoland, hoewel het als provincie een bestuurlijke eenheid vormt, het als economische regio gekenmerkt wordt door een hoge mate van ruimtelijke verscheidenheid in oriëntatie en ontwikkeltempo.

KRACHTIGE ONTWIKKELING

Als we kijken naar Flevoland in zijn geheel dan zien we een regionale economie die een sterke ontwikkeling doormaakt, die zich de laatste jaren lijkt te versnellen. Op veel indicatoren wordt het landelijk gemiddelde overtroffen. Zo is over de afgelopen tien jaar de omvang van de Flevolandse economie (bruto regionaal product) per saldo harder toegenomen dan die van Nederland als geheel. De werkgelegenheid groeide bovengemiddeld en de ontwikkeling van het aantal bedrijfsvestigingen kwam in een stroomversnelling terecht. Dit laatste komt voornamelijk vanwege de bovengemiddeld snelle groei van het aantal eenmanszaken; een ontwikkeling die bovendien sterker is in Flevoland dan in de rest van Nederland. Verder kent de Flevolandse economie een bovengemiddeld sterke vertegenwoordiging van de (zakelijke) dienstverlening en de landbouwsector.

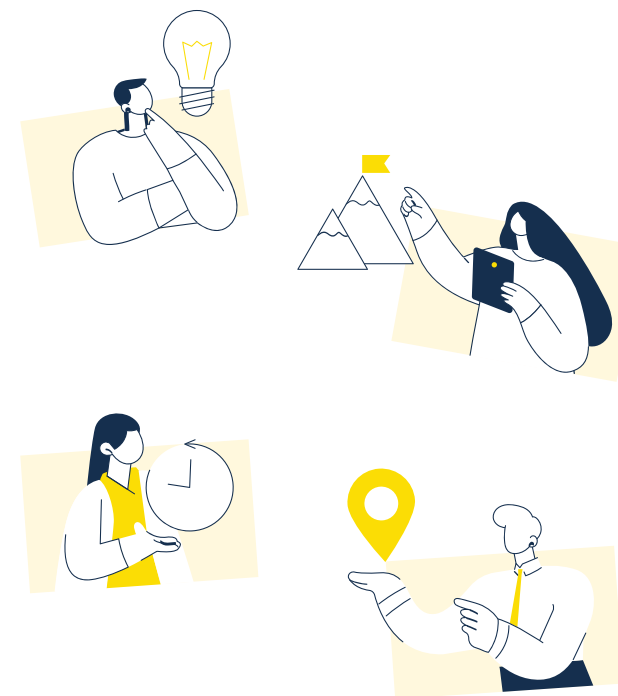

Ook is gebleken dat Flevoland de schok van de coronacrisis verhoudingsgewijs goed verwerkt heeft. De klap van de coronacrisis kwam minder hard aan dan elders, waarna de regionale economie weer snel terugveerde.

Daarnaast heeft ruim driekwart van de inwoners van Flevoland (in de leeftijd van 15 tot 75 jaar) een baan. Sinds 2015 neemt deze zogeheten bruto arbeidsparticipatie jaar op jaar toe en ligt structureel boven het landelijk gemiddelde. Tegelijkertijd daalt de werkloosheid. In 2022 lag het werkloosheidspercentage nog maar een fractie boven het landelijk gemiddelde (3,7 procent tegenover 3,5 procent). Gevolg van deze ontwikkeling is dat er nauwelijks meer rek zit in de regionale arbeidsmarkt; voor werkgevers wordt het alsmear lastiger om geschikt personeel te vinden. De vraag naar arbeid is hoog. Voor werkzoekenden betekent de zeer krappe arbeidsmarkt dat zij doorgaans de keuze hebben uit meerdere banen. Zo had in het derde kwartaal van 2022

een Flevolandse werkzoekende gemiddeld vijf banen voor het uitkiezen (een jaar eerder ging het nog om gemiddeld 2,8 banen).

Er wonen steeds meer mensen in Flevoland. Begin 2023 telde Flevoland bijna 445.000 inwoners. Dat is 2,3 procent meer dan een jaar eerder, terwijl landelijk de groei 1,3 procent was. Deze ontwikkeling past in het beeld van een regio waarin de bevolking al geruime tijd harder groeit dan landelijk; een groei die zich de laatste jaren lijkt te versnellen. Naast de natuurlijke aanwas en de instroom van nieuwe inwoners vanuit het buitenland, wordt de bevolkingsontwikkeling in toenemende mate gestuwd door binnenlandse verhuizingen. Ieder jaar verhuizen er meer mensen vanuit andere regio's in Nederland naar Flevoland dan dat er vertrekken; een indicatie voor de groeiende aantrekkingskracht van Flevoland als woonplaats. Daarnaast is de bevolking van Flevoland relatief jong. Hoewel ook in Flevoland de bevolking vergrijst, voltrekt dit

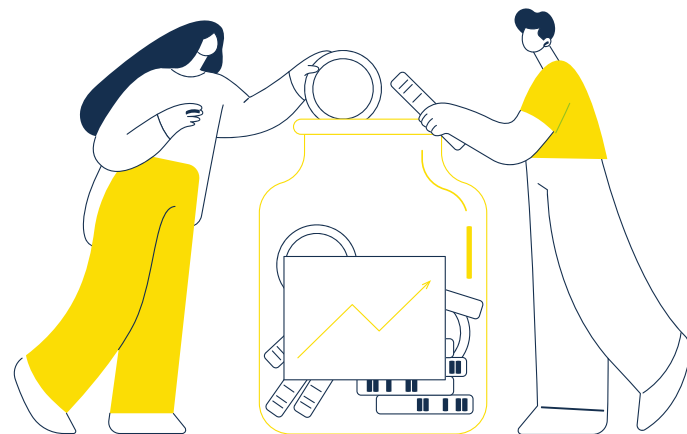
verschijnsel zich minder snel dan elders. Overigens blijken de inwoners van Flevoland hun kwaliteit van leven, afgemeten aan de ervaren brede welvaart, iets lager te waarderen dan de gemiddelde Nederlander. En net als in de rest van Nederland, blijkt dat de ervaren brede welvaart in Flevoland bijzonder scheef is verdeeld onder de bevolking. Ongeveer 13 procent van de Flevolandse, vooral financieel kwetsbaren, geven hun ervaren brede welvaart een onvoldoende.

REGIONALE VERSCHIEDENHEID

Tegelijk zien we een grote verscheidenheid binnen Flevoland. Achter de gemiddeld genomen gunstige regionaal-economische ontwikkeling gaan duidelijke verschillen schuil in oriëntatie en ontwikkeltempo. Voor een belangrijk deel komt dit voort uit de unieke en de nog relatief jonge ontstaansgeschiedenis. Flevoland bestaat pas net. In de diverse verschillen schemert de planmatige en stapsgewijze 'oplevering' van Flevoland door. Het heeft er mede aan bijgedragen dat de

gemeenten of deelgebieden, waaruit Flevoland is opgebouwd, onderling sterk van elkaar verschillen qua karakter en fase van ontwikkeling waarin ze zich bevinden. Ook zijn er duidelijke verschillen in de oriëntatie van deelgebieden op de rest van Nederland. Deze unieke constellatie draagt enerzijds bij aan de eenheid en eigenheid aan de regio. Anderzijds werkt dit door in het functioneren van Flevoland als samenhangende functionele regio.

De bovengenoemde verschillen manifesteren zich langs verschillende lijnen. Zo blijken bijvoorbeeld de economieën van de deelgebieden Noordoostpolder en Urk en Flevoland-Midden (Dronten, Lelystad en Zeewolde) de afgelopen jaren beduidend sneller gegroeid te zijn dan de economie van Almere. Maar als we kijken naar het niveau van de arbeidsproductiviteit per Flevolands deelgebied, dan levert dat een tegenovergesteld beeld op. In Almere, en in iets mindere mate in Flevoland-Midden, is de gemiddelde

arbeidsproductiviteit bovengemiddeld hoog, terwijl in het gebied Noordoostpolder en Urk de arbeidsproductiviteit laag is in vergelijking met het Flevolandse gemiddelde. Hierin openbaart zich de variatie in samenstelling en aard van de lokale economieën. Noordoostpolder en Urk zijn verhoudingsgewijs sterk op landbouw en visserij gericht, terwijl de overige gebieden zich meer hebben toegelegd op dienstverlenende activiteiten.

Andere grote verschillen laten zich zien in de ontwikkeling van de bevolking. Urk en Almere groeiden de afgelopen jaren, relatief gezien, veruit het hardst. En wanneer we afgaan op de meest recente bevolkingsprognoses (tot 2050), dan valt de meeste groei te verwachten in Almere en Lelystad – ver boven het provinciale en landelijke gemiddelde. Verschillen zien we eveneens in brede welvaart. Als we de scores van ervaren brede welvaart in Flevoland tegen elkaar afzetten, dan zijn die het hoogst in de landelijke

gebieden Noordoostpolder en Urk en Dronten en Zeewolde. In de stedelijke gemeenten Almere en Lelystad zijn de ervaren brede welvaartscores respectievelijk gemiddeld en lager dan gemiddeld.

Maar misschien komen de verschillen wel het sterkst tot uiting in het regionale woon-werkverkeer. Van alle werknemers die in Flevoland woonachtig zijn werkt de helft in Flevoland zelf. Dit lage aandeel illustreert de beperkte regionale samenhang. In de rest van Nederland werkt gemiddeld genomen ongeveer driekwart van de werknemers in de regio waar het woonachtig is. Automatisch betekent dit dat de andere helft van Flevolandse werknemers werk heeft buiten Flevoland. De uitgaande pendelstroom die dit veroorzaakt overtreft bovendien in ruime mate het aantal forensen dat dagelijks voor werk naar Flevoland komt. De stroom van forensen die dagelijks Flevoland in- en uitgaan vinden hun oorsprong in oriëntatie op en interactie met de

diverse omliggende regio's. Bij een deel van de forensen, dat voornamelijk afkomstig is uit Almere en Lelystad, is het zwaartepunt van de interactie gericht op de regio Amsterdam. Het trekt dagelijks een derde van alle uitgaande pendelaars vanuit Flevoland, die ongeveer een factor acht groter is dan de inkomende pendel uit de regio Amsterdam. Kleiner in omvang maar niet minder scherp qua oriëntatie, zijn de forensenbewegingen tussen de noordoost- en zuidoostflank en gebieden als Regio Zwolle en de Veluwe; gebieden waarmee de betreffende delen van Flevoland gelijkenissen vertonen qua aard en samenstelling van de economie.

1.2 UITDAGINGEN VOOR DE TOEKOMST

De inzichten uit de Flevoland Monitor vormen een kennisbasis die helpt bij het bepalen van de richting waarin Flevoland zich wenst door te ontwikkelen en wat daarvoor nodig is. De huidige (mondiale) ontwikkelingen en een aantal grote transitieopgaven rondom verduurzaming, economische vernieuwing, digitalisering en arbeidsmarktontwikkeling, plaatsen ook de Flevolandse economie voor grote uitdagingen. We lichten een aantal uitdagingen uit; uitdagingen die (extra) relevant zijn voor Flevoland en juist ook een aanpak op regionale schaal vragen.

VERDUURZAMING ALS SLEUTELOPGAVE

Eén van de meest urgente en complexe vraagstukken voor Nederland is de verduurzamingsopgave. Versnelling op een duurzame aanpak is hard nodig. Niet in de laatste plaats vanwege de nationale lange-termijnambities rondom het

sluiten van kringlopen en energietransitie, met als doel om in 2050 volledig circulair en energie-neutraal te zijn. De huidige hoge grondstofprijzen hebben ons eens te meer met de neus op de feiten gedrukt. Het sterker inzetten op circulariteit biedt een duurzame oplossing voor de toekomst: des te minder grondstoffen benodigd zijn, des te geringer de afhankelijkheid ervan in internationale stromen en des te gunstiger zijn de gevolgen voor klimaat en natuur.

In het verlengde van de verduurzamingsopgave is de landbouw- en voedseltransitie een extra belangrijke opgave voor Flevoland, gezien de sterke aanwezigheid van de agrarische en voedselproducerende sector. De noodzaak om de milieu-impact van de landbouwsector te verminderen wordt steeds groter. Het is een uitdagende opgave voor de regio bij te dragen aan een duurzamer en gezonder voedselsysteem. Een systeem waarbij voldoende oog is voor bodem- en waterkwaliteit en biodiversiteit, en die

gericht is op een gebalanceerd consumptiepatroon; meer gebaseerd op plantaardige eiwitten en lokale producten.

INVESTEREN IN MENSELIJK KAPITAAL

In alle bedrijfstakken is sprake van oplopende personeelstekorten. Om te slagen in de noodzakelijke verduurzamings- en andere vernieuwingsopgaven vormt het personeelstekort een belangrijk knelpunt. Bovendien zijn huidige werknemers lang niet altijd in staat om nieuwe ontwikkelingen die kenmerkend zijn voor een economie in transitie handen en voeten te geven. Om- en bijscholing is daarom ook van essentieel belang. Ondertussen daalt geleidelijk het arbeidsaanbod door de toenemende vergrijzing en hebben we al geruime tijd te maken met een stagnerende arbeidsproductiviteitsgroei. We moeten slimmer gaan produceren. Dat kan door de ontwikkeling van nieuwe en betere technieken en processen en door een ruimere beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel. Een deel

van de oplossing ligt op nationaal niveau. Waar we een rol voor de regio zien weggelegd is met name in het ontwikkelen van het regionale menselijk kapitaal, in nauwe samenwerking tussen overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen. Het gaat om het faciliteren en stimuleren van onder andere om- en bijscholing als onderdeel van een leven lang ontwikkelen. Aandachtspunt is ook hoe vanuit het onderwijs richting kan worden gegeven aan voldoende en goed personeel om de verduurzamingsopgave te realiseren. Daarnaast kan winst behaald worden door de kwaliteit van arbeid te vergroten, waarbij de praktijk van de werkvloer beter aansluit op de talenten van medewerkers.

RUIMTE VOOR WONEN EN WERKEN

Het inwonertal van Flevoland is de afgelopen twaalf jaar met 13 procent gegroeid (de landelijk groei was 7 procent). Voor- spellingen laten zien dat de bovengemiddelde groei voorlopig aanhoudt. De behoefte aan nieuwe (betaalbare) woningen

blijft groot. In het recentelijk gelanceerde Programma Woningbouw zijn afspraken tussen Rijk en provincies vastgelegd om de nationale woningbouw te versnellen. De afspraken tellen op tot ruim 900.000 nieuwe woningen voor de periode tot en met 2030. Een deel van deze opgave, zo'n 39.000 woningen, zal moeten neerslaan in Flevoland. De uitdaging ligt hoe dan ook in het realiseren van het juiste type woningen op de juiste plekken. Regionale samenwerking is dan essentieel. Bij het faciliteren van de groei van het inwonersaantal moet echter de ruimte voor de meegroeierende werkgelegenheid niet uit het oog worden verloren. Er zal voldoende ruimte voor werken moeten blijven voor een aantrekkelijk regionaal vestigingsklimaat.

Maar niet alleen de uitbreiding van de woningbouw en werklo- caties legt een claim op de schaars beschikbare ruimte. Ook de uitbreiding van andere, samenhangende functies, zoals mobiliteit, natuur en duurzame energieopwekking, vragen om

een zorgvuldige verdeling van de ruimte. En juist Flevoland heeft, anders dan veel andere regio's, nog relatief veel ruimte voorhanden. Daarmee beschikt het over één van de belang- rijkste randvoorwaarden om gestalte te kunnen geven aan de diverse noodzakelijke transities, die vooral ook ruimtelijk hun beslag moeten krijgen. Niettemin is de beschikbare hoe- veelheid ruimte ook in Flevoland eindig. De schaarste zorgt voor concurrerende claims op steeds beperkter beschikbare ruimte. Er zijn daarom weloverwogen keuzes en integrale oplossingen nodig, met name ook in Flevoland.

REGIONALE SOLIDARITEIT EN SAMENHANG

De sleutel tot oplossingen vormt de bundeling van krachten en samenwerking op regioschaal. Juist op de schaal van de regio komen oplossingen tot stand voor tal van opgaven. In het bijzonder voor Flevoland dient zich een extra uitdaging aan: het organiseren van regionale solidariteit en samenhang, waarbij voldoende recht wordt gedaan aan de verscheiden-

heid van de regio en de intensieve samenhang van deelregio's met andere gebieden in Nederland. Vanuit (de erkenning van) de verscheidenheid zullen ontwikkelvraagstukken beantwoord moeten worden. Het draagt mede bij aan het zelfbewustzijn van de regio, een belangrijke voorwaarde om weloverwogen keuzes te kunnen maken – voor nu en in de toekomst.

Relevant om hierbij te noemen is de Strategische Agenda Fle- voland (SAF), die kan bijdragen aan bevordering van regionale samenwerking.¹ Begin 2022 is deze agenda opgesteld waarin Rijk en regio (provincie Flevoland, de zes Flevolandse ge- meenten en het Waterschap Zuiderzeeland) een gezamenlijk, integraal perspectief geformuleerd hebben op de ruimtelijke ontwikkeling van Flevoland. De gezamenlijke ambities en afspraken scheppen voorwaarden en geven richting aan oplossingen voor toekomstige opgaven en de verdere ont- wicklung van Flevoland.

¹ Over de brug komen | Strategische Agenda Flevoland 1.0, beschikbaar via: <https://www.flevoland.nl/getmedia/dbf054f2-e6ef-4eb1-ac78-bd0fad5ec03a/Strategische-Agenda-Flevoland-1-0.pdf>.

OVER DE FLEVOLAND MONITOR 2023

De 2023-editie is de eerste Flevoland Monitor. Met deze monitor wordt het sociaal-economisch reilen en zeilen van Flevoland beschreven aan de hand van cijfers en statistieken. De monitor heeft een verkennende en signalerende functie. Trends en ontwikkelingen worden in beeld gebracht en een indruk wordt gegeven van wat Flevoland kenmerkt en hoe het er sociaal-economisch voor staat. De Flevoland Monitor is daarmee een instrument op basis waarvan de strategische dialoog fact-based gevoerd kan worden over het functioneren en toekomstgericht versterken van de regionale economie.

Deze eerste editie van de Flevoland Monitor markeert een vertrekpunt voor het gesprek over de (door)ontwikkeling van Flevoland: een overzicht van betrouwbare en feitelijke informatie over de regionale economie, toegespitst op de thema's Economie, Arbeidsmarkt, Inwoners en Brede welvaart. De betreffende cijfers en statistieken worden gepresenteerd voor het gebied van de zes Flevolandse gemeenten – Almere, Dronten, Lelystad, Noordoostpolder, Urk, Zeewolde – die samen de provincie Flevoland vormen. Daarbij wordt waar mogelijk de vergelijking met het Nederlands gemiddelde gemaakt; het geeft een indruk van waar Flevoland staat ten opzichte van Nederland voor een bepaalde indicator. Een enkele keer presenteren we, indien mogelijk en relevant, cijfers en statistieken op het niveau van deelgebieden of gemeenten om inzicht te krijgen in

de variatie binnen de regio. Voor de data die we gebruiken is 2022 meestal het meest recent beschikbare jaar. Soms lopen cijferreeksen niet verder dan 2021 (in uitzonderlijke gevallen presenteren we gegevens die niet verder gaan dan 2019 en 2020).

De indicatoren in deze monitor zijn weloverwogen geselecteerd, maar vormen noodzakelijkerwijs een selectie die geen antwoorden geeft op alle denkbare vragen. Het neemt niet weg dat de monitor een rijk palet aan inzichten geeft, waarmee de discussie over de ontwikkeling van Flevoland met cijfermatig onderbouwde kennis wordt gevoed.

TROTS OP UNIEK CIRCULAIR ISOLATIEGLAS

GSF GLASGROEP

Directeur Maarten Rood is ontzettend trots op zijn bedrijf GSF Glasgroep. Het is GSF gelukt om circulair isolatieglas te ontwikkelen: isoMAX. Het begon allemaal toen woningcorporaties en aannemers Maarten vroegen om mee te denken over duurzamer te bouwen en de CO2-uitstoot te verminderen.

Samen met de Hogeschool van Amsterdam en de TU Delft ontwikkelde GSF een aantal prototypes. Ze testten oude ruiten op kwaliteit en maakten ze er nieuw isolatieglas van, mét een verbeterde isolatiewaarde en dat bovendien geschikt is voor hergebruik. 'We zijn altijd op zoek naar grote hoeveelheden oud glas, die overblijven van renovatie- en

onderhoudsprojecten. Die 'oogst' gaat mee naar onze productielocatie in Hilversum. We halen het glas helemaal uit elkaar, het wordt gereinigd en isoleren het opnieuw. Het resultaat? Circulair isolatieglas dat voldoet aan alle kwaliteitsnormen en technische eisen. Beschikbaar voor iedereen die wil: van woningcorporaties tot vastgoedbeheerders en bedrijven, van overheden tot glaszetters.'

**"WE ZIJN DE ENIGE
TER WERELD MET
DIT PRODUCT"**

CO2 EN ENERGIE BESPAREN

Op traditionele wijze nieuw glas maken is niet duurzaam: De CO2-uitstoot bij het maken één vierkante meter isolatieglas van het dunste soort, is ongeveer 1,73 kilo. Dat is vergelijkbaar met een autorit van 10 kilometer. 'Door oud glas te hergebruiken is de uitstoot van CO2 tussen 42 tot 95 procent minder. Daarnaast heeft isolatieglas effect op het klimaat doordat ze bijna geen kou doorlaten zodra ze in huis of op kantoor geplaatst zijn. Je bespaart er een boel energie mee!' legt Maarten uit. 'isoMAX is uniek, we zijn de enige ter wereld met dit product. We streven naar 100% circulair glas, waarmee we kunnen concurreren met traditionele glasfabrieken in termen van aantallen en prijzen.

We zijn daarom actief bezig met het verder uitbouwen van dit circulaire product en mijn droom is om hierin nog meer vooruitgang te boeken,’ vertelt Maarten trots.

IN DE PRIJZEN

Het is niet altijd makkelijk om circulaire initiatieven vol te houden, omdat het duur kan zijn. Er komen veel manuren bij kijken, en natuurlijk zijn er de gestegen energiekosten. Maar wij geloven in ons product en zijn trots op wat we hebben bereikt.’ In de glasbranche blijft het familiebedrijf uit Flevoland niet onopgemerkt. Tijdens de uitreiking van de prestigieuze Glas Award door Koninklijk Bouwend Nederland Vakgroep GLAS, nam GSF de Aanmoedigingsprijs in ontvangst. Ze kregen de prijs voor het gebruik van isoMAX in het renovatieproject Kersenboogerd in Hoorn,

waar maar liefst 1100 vierkante meter voor nodig was. En in de KVK Innovatie Top 100 editie 2022 stond GSF op de vijfde plaats.

VAN VAKANTIEWERK TOT ONDERNEMER

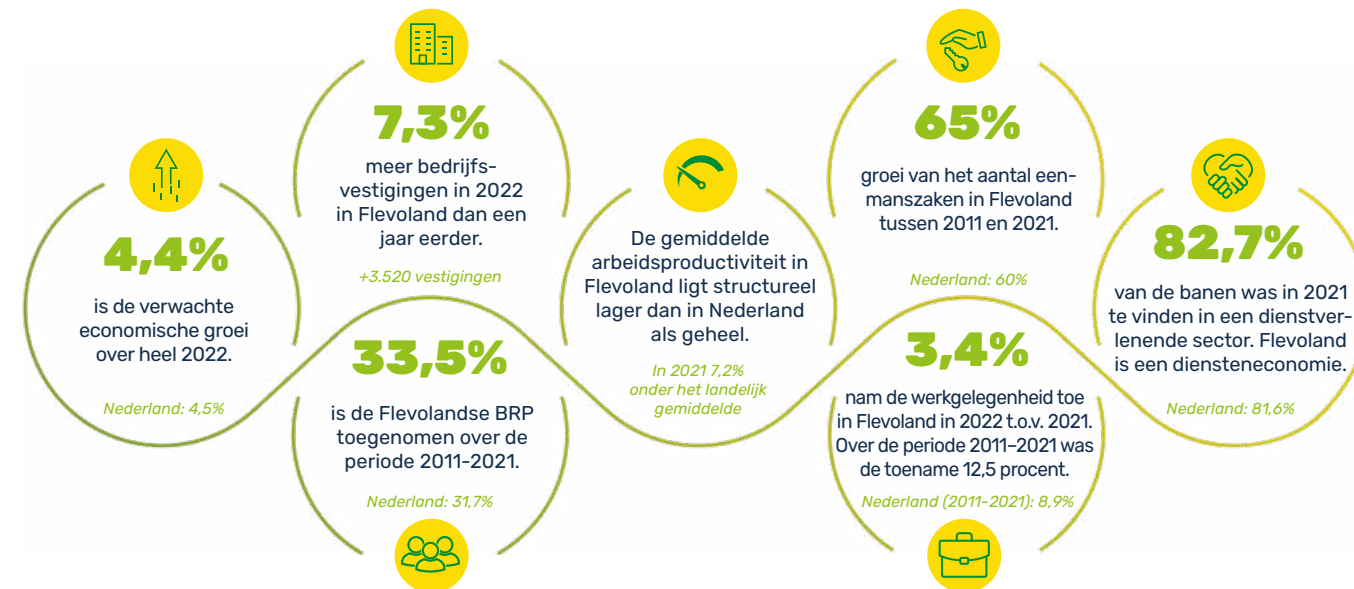
Maarten Rood startte zijn carrière in de glasindustrie op een bijzondere manier. Hij begon als kleine jongen bij het bedrijf van zijn ouders, Glas Service Flevoland in Lelystad,

“IK BEGON ALS KLEINE JONGEN BIJ HET BEDRIJF VAN MIJN OUDERS”

waar hij vakantiewerk deed en later als glaszetter aan de slag ging. Na een reis naar Australië, waar hij zijn carrière-doelen op een rijtje zette, besloot Maarten om ondernemer te worden en het bedrijf van zijn vader over te nemen. Hij concentreerde zich op het repareren van kapotte ruiten voor woningcorporaties en verzekeraars en bouwde geleidelijk aan het bedrijf verder uit. Nu, jaren later, is GSF Glasgroep uitgegroeid tot een middelgroot bedrijf met ongeveer 50 werknemers. Dag en nacht staat het bedrijf klaar te hulp te schieten bij glasbreuk en het repareren van ruiten in scholen, bedrijven en huurwoningen en in de regio Midden-Nederland, waaronder Amsterdam, Utrecht en Flevoland. GSF Glasgroep heeft een vestiging in Lelystad en in Hilversum.

HOOFDSTUK 2 ECONOMIE

ECONOMIE IN HET KORT

2.1 BRUTO REGIONAAL PRODUCT EN ARBEIDSPRODUCTIVITEIT

De groei en omvang van het bruto regionaal product (brp) en de arbeidsproductiviteit(-sgroei) zijn veelgebruikte maten die de omvang en dynamiek van de regionale economie uitdrukken. Het zijn ook kengetallen die vaak gebruikt worden om het economisch presteren van regio's en landen met elkaar te vergelijken.

ECONOMISCHE GROEI FLEVOLAND LOOPT IN PAS MET LANDELIJKE GROEI

Na een zeer voorspoedig herstel in 2021 van de economie, is de groei voor het gehele jaar 2022 licht gedaald. Deze ontwikkeling is in belangrijke mate het gevolg van de onzekerheid rondom de oorlog in Oekraïne en de torenhoge inflatie die de huishoudbestedingen onder druk heeft gezet.

De afgelopen jaren hebben in belangrijke mate in het teken gestaan van de coronapandemie. De economie, in zowel Flevoland als Nederland in zijn geheel, is sterk hersteld uit de coronacrisis gekomen. Met name de aanhoudende groei in de eerste helft van 2022 heeft ervoor gezorgd dat voor het hele jaar de (verwachte) groeicijfers nog steeds hoog zullen zijn: 4,4 procent in Flevoland tegenover 4,5 procent landelijk. Maar nauwelijks hersteld van de gevolgen van twee jaar coronapandemie vond een volgende grote schok plaats: de oorlog in Oekraïne. Naast het persoonlijke leed en de maatschappelijke ontwrichting in Oekraïne, zorgt de Russische inval wereldwijd voor toenemende onzekerheid met tal aan negatieve (economische) consequenties tot gevolg. Zo raakt de inflatie, in belangrijke mate veroorzaakt door de gestegen energie- en grondstofprijzen, het bestedingsvermogen van een groeiend aantal huishoudens en zet de bedrijfsvoering van veel ondernemingen onder druk. De inflatie en de daarmee gepaard gaande onzekerheid,

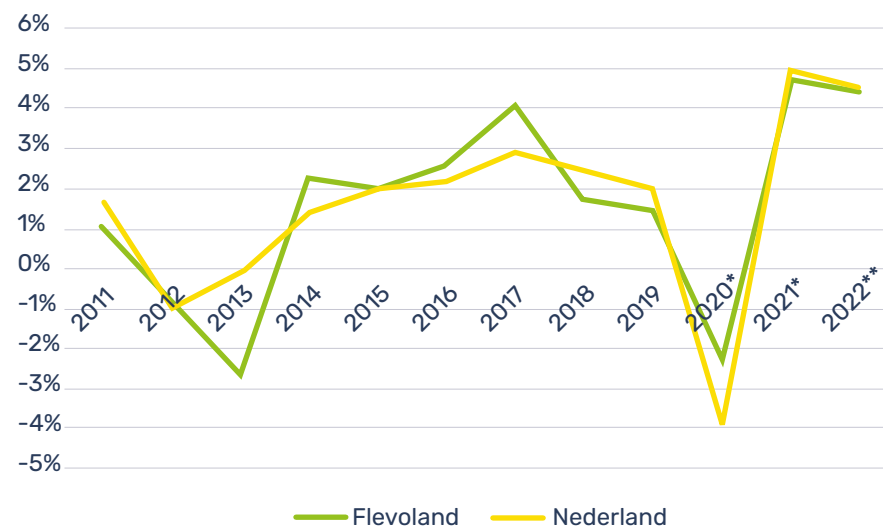
en ook de renteverhogingen door centrale banken om de inflatie te beteugelen, remmen wereldwijd de economische groei.² Overigens lijkt het erop dat een recessie, een langere periode van economische krimp, vooralsnog is afgewend. De hoge werkgelegenheid en grote tekorten aan arbeidskrachten zullen naar verwachting aanhouden.

Op jaarbasis bedroeg voor 2021 de groei van het bruto regionaal product (brp) van Flevoland 4,7 procent. Het deed daarmee nauwelijks onder voor het economisch presteren van Nederland in zijn geheel, dat een groei van het bruto binnenlands product (bbp) van 4,9 procent liet optekenen. Voorlopige ramingen laten zien dat voor heel 2022 de economische groei van Flevoland en Nederland elkaar weinig ontlopen, met respectievelijk 4,4 en 4,5 procent. Voor 2023 raamt het CPB een beduidend lagere groei. De basisraming gaat uit van een bbp-groei van 1,5 procent.

² CPB (2022). Macro Economische Verkenning 2023. Den Haag: Centraal Planbureau.

FIGUUR 2.1 ECONOMISCHE GROEI, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Volumemutaties t.o.v. voorgaande jaar van het brp en bbp in %; 2011-2022

* Voorlopige cijfers.

** Regionale prognose voor heel 2022 o.b.v. ramingen RaboResearch.

Bron: CBS, 2023 en RaboResearch, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

STERKE GROEI IN REGIO'S FLEVOLAND-MIDDEN EN NOORDOOSTPOLDER EN URK

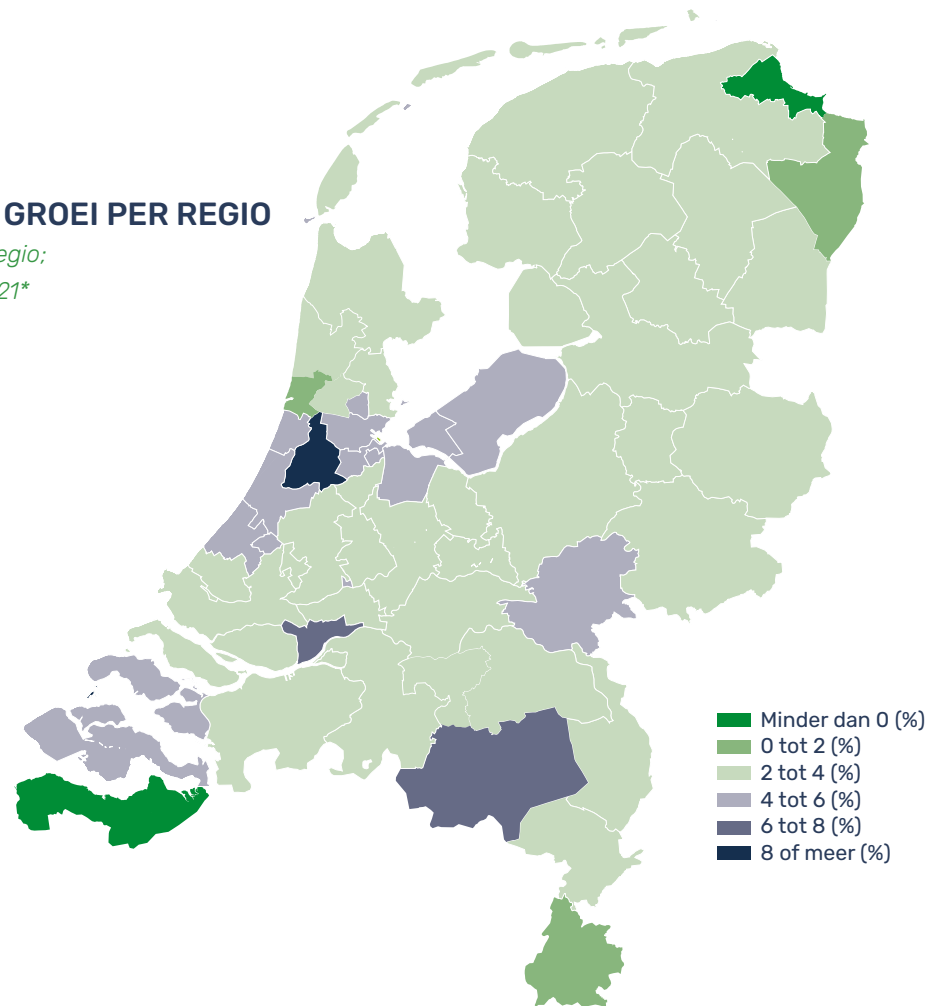
De meest recent beschikbare CBS-kwartaalramingen over regionale groei geven een indruk van hoe de economische ontwikkeling van Flevoland, en van de zogenoemde COROP-plusregio's binnen Flevoland, zich verhoudt ten opzichte van andere regio's.³ Deze cijfers laten de verschillen in groei zien tussen het vierde kwartaal van 2021 en 2022. Het beeld dat naar voren komt is dat in het vierde kwartaal van 2022 de economie groeide in bijna alle regio's behalve in Zeeuws-Vlaanderen en Delfzijl en omgeving, waar sprake was van respectievelijk 3 en 4 procent krimp ten opzichte van een jaar eerder. In beide regio's daalde de productie van de industrie, die last heeft van de hoge energieprijzen. In Haarlemmermeer gold het

tegenovergestelde. Daar was de economie nog niet op het niveau van voor corona, maar was het groeipercentage (8 procent) in het vierde kwartaal van 2022 het hoogste van alle regio's. Dat kwam voornamelijk door het herstel van het vliegverkeer op Schiphol. Een belangrijk deel van de verklaring voor de algehele economische groei ligt in het feit dat er in het laatste kwartaal van 2021 nog beperkende coronamaatregelen van kracht waren, die aan het eind van 2022 reeds waren opgeheven. In de meeste regio's was de groei van de economie in het vierde kwartaal van 2022 ongeveer 3 tot 5 procent ten opzichte van het jaar daarvoor. Dat geldt ook voor de Flevolandse regio's Almere (4 procent) en Noordoostpolder en Urk (3 procent). Van de Flevolandse regio's was in Flevoland-Midden de groei het hoogst, namelijk 5 procent.

³ Een COROP-regio is een regionaal gebied binnen Nederland dat deel uitmaakt van de COROP-indeling. Deze indeling wordt gebruikt voor analytische doeleinden. De naam COROP komt van Coördinatie Commissie Regionaal OnderzoeksProgramma. In totaal zijn er in Nederland 40 COROP-gebieden. De COROP-indeling wordt gebruikt door onderzoeksinstituten, zoals het CBS, om statistische gegevens te presenteren. Aanvullend zijn er COROP-plusregio's. In enkele gevallen zijn COROP-regio's nader opgesplitst. COROP-regio Flevoland is onder andere opgesplitst in de COROP-plusregio's Almere (bestaande uit gemeente Almere), Flevoland-Midden (Dronten, Lelystad, Zeewolde) en Noordoostpolder en Urk (Noordoostpolder en Urk).

FIGUUR 2.2 ECONOMISCHE GROEI PER REGIO

*Volumemutaties brp per COROP-plusregio;
4e kwartaal 2022 t.o.v. 4e kwartaal 2021**

* Voorlopige cijfers.
Bron: CBS, 2023.

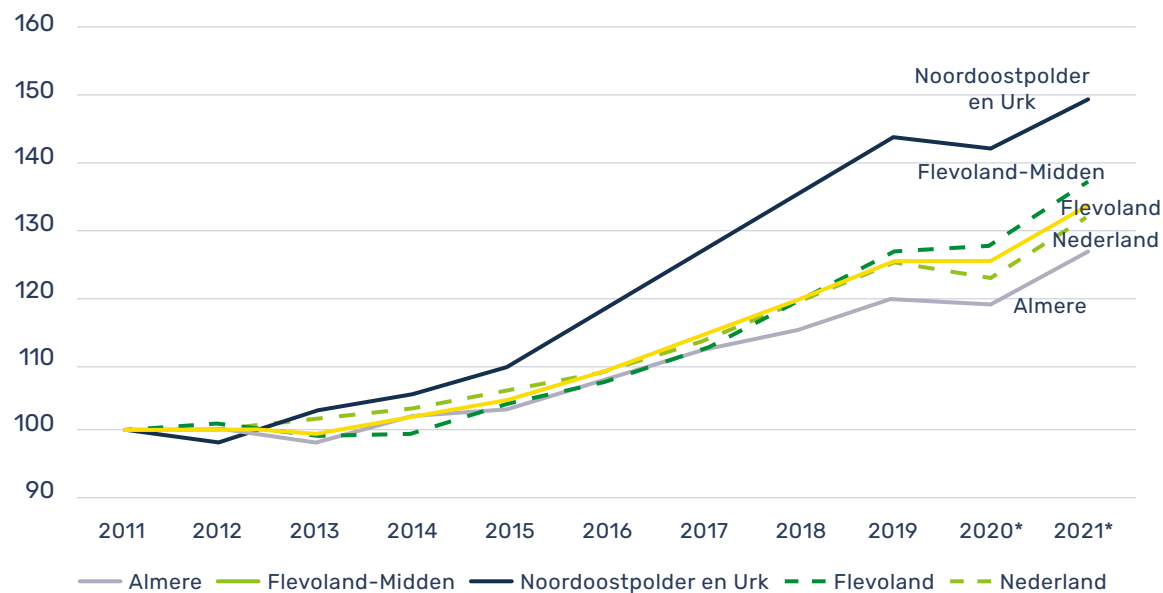
Op regionaal niveau is 2021 het meest recente jaar voor wat betreft de beschikbaarheid van brp en bbp-jaarcijfers. Over geheel 2021 blijkt de omvang van het totale Flevolandse brp € 15,5 miljard te zijn, wat overeenkomt met een aandeel van 1,8 procent van de Nederlandse economie. In 2021 is het brp € 950 miljoen hoger dan een jaar eerder. Het laat het effect zien van een economie die in de loop van 2021 grotendeels weer open is gegaan na een jaar beheerst door verschillende beperkende coronamaatregelen.

Over een langere periode beschouwd is het Flevolandse brp zich iets sterker aan het ontwikkelen dan het Nederlandse bbp. In de periode 2011–2021 is het Flevolandse brp per saldo met 33,5 procent toegenomen, landelijk was de groei 31,7 procent (zie figuur 2.3). Flevoland is uiteindelijk sterker gegroeid dan landelijk, doordat de klap van de coronacrisis minder hard aankwam en nadien bleek de economie zich weer snel te herstellen. Opvallend is dat er bin-

nen Flevoland een grote variatie is in ontwikkeltempi van de verschillende COROP-plusregio's. De economie van de regio Noordoostpolder en Urk groeide in tien jaar met 49,0 procent. Met een brp-groei van 37,0 procent ontwikkelde de economie van Flevoland-Midden zich eveneens bovengemiddeld hard. Daartegenover staat de tragere lange-termijnontwikkeling van Almere. Over de periode 2011–2021 kende deze als COROP-plusregio aangemerkte gemeente een lager dan gemiddelde groei van 26,5 procent.

FIGUUR 2.3 ONTWIKKELING BRUTO REGIONAAL (BINNENLANDS) PRODUCT

Index 2011=100; 2011–2021

* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

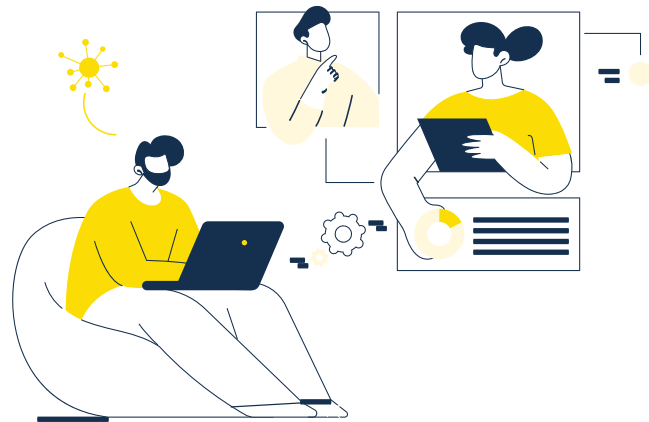
ARBEIDSPRODUCTIVITEIT GROEIT, MAAR LOOPT ACHTER OP LANDELIJKE ONTWIKKELING

Voor groei van de economie op lange termijn zal vooral een hogere productiviteit per werkende benodigd zijn. Maar al sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw wordt de arbeidsproductiviteit gekenmerkt door een afzwakkende groei, een ontwikkeling die slechts ten dele wordt opgevangen door een toename van het arbeidsaanbod. De groei van de economie (productie) wordt namelijk vooral gerealiseerd door een sterke stijging van het aantal gewerkte uren van reeds werkzame personen en in veel mindere mate door een toename van de productie per gewerkt uur. Een verschijnsel dat overigens nationaal en internationaal speelt. Met een zelfde, of geleidelijk afnemende inzet van arbeid de productie op peil houden, vereist inzet van meer kapitaal alsmede slimmere manieren van produceren door betere technieken en processen, oftewel innovatie. In het kader 'Hoe innovatief is Flevoland' geven we een indruk

van het innovatievermogen van Flevoland aan de hand van verschillende indicatoren.

Arbeidsproductiviteit is de gemiddelde productie per werknemer per tijdseenheid. Vaak wordt hiervoor arbeidsjaar genomen.⁴ Als we dan kijken naar het niveau van de arbeidsproductiviteit in Flevoland, dan blijkt dit structureel onder het landelijk gemiddelde te liggen. In 2021 bedroeg het verschil in arbeidsproductiviteit tussen Flevoland en Nederland bijna € 8.000 per arbeidsjaar (7,2 procent lager dan landelijk). Daarbij zien we dat over de periode 2011–2021 de arbeidsproductiviteit in Flevoland per saldo iets langzamer is gegroeid dan het landelijk gemiddelde; 16 procent tegenover 17 procent groei. Wat nog meer opvalt is dat door de coronacrisis de arbeidsproductiviteit een duidelijke knauw heeft gekregen; in die periode was sprake van achterblijvende investeringen. In 2020, het jaar van de uitbraak van de coronapandemie, was de productiviteit

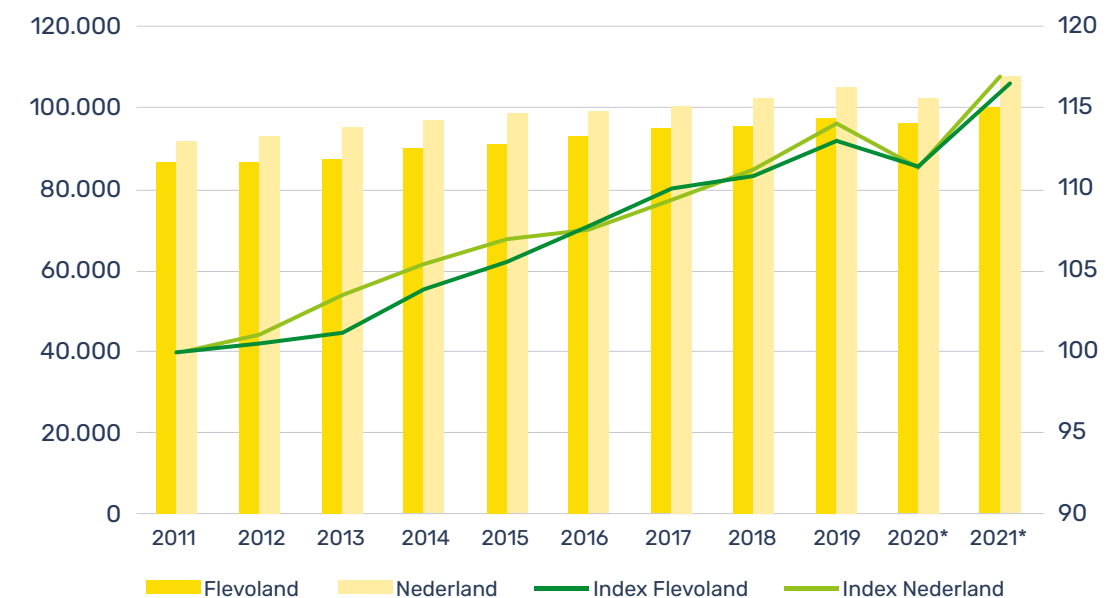
⁴ Arbeidsjaren zijn alle gewerkte uren in banen (voltijd of deeltijd) omgerekend naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte's of fte's) genoemd.

teit per werknemer in Flevoland 1,3 procent lager is dan een jaar eerder. Op landelijk niveau was de impact van de coronapandemie nog iets groter; de arbeidsproductiviteit daalde met 2,3 procent. Maar tegelijkertijd zien we dat in 2021 de arbeidsproductiviteit een inhaalslag heeft gemaakt. Ten opzichte van een jaar eerder steeg in 2021 de arbeidsproductiviteit in Flevoland met 4,1 procent en in Nederland in zijn geheel was de stijging nog iets groter 5,1 procent. De arbeidsproductiviteit steeg naar een niveau dat zelfs hoger was dan voor de coronapandemie.

FIGUUR 2.4 ARBEIDSPRODUCTIVITEIT, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Productiviteit per arbeidsjaar (in euro; balken en linker as) en Index 2011=100 (lijnen en rechter as); 2011-2021

* Voorlopige cijfers.
Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

PRODUCTIVITEIT FLEVOLANDSE LANDBOUW AANZIENLIJK HOGER DAN LANDELIJK GEMIDDELDE

Verschillen in arbeidsproductiviteit tussen regio's worden onder meer veroorzaakt door verschillen in samenstelling van de sectorstructuur en de samenstelling van de beroepsbevolking van deze regio's. De mate waarin meer productieve sectoren of bedrijfstakken in een regio vertegenwoordigd zijn dan minder productieve sectoren, zijn van invloed op de regionale arbeidsproductiviteit. De kapitaal- en kennisintensiteit van een sector is hierbij van belang. Zo zal een regio die bijvoorbeeld over veel groot-schalige procesindustrie of kennisintensieve dienstverlening beschikt doorgaans een hogere arbeidsproductiviteit hebben dan een minder kapitaalintensieve regio; waar bijvoorbeeld de niet-commerciële diensten als onderwijs en zorg bovengemiddeld vertegenwoordigd zijn. Als we nader inzoomen op de arbeidsproductiviteit per sector in Flevoland en Nederland (in 2020), dan blijken de verschil-

len groot te zijn. Zowel op landelijk als provinciaal niveau genereert de meer kapitaalintensieve sector Zakelijke dienstverlening de hoogste productie per arbeidsjaar, op de voet gevolgd door de sector Nijverheid en energie. Op enige afstand volgen de overige (samengestelde) sectoren met als hekkensluiter de arbeidsintensieve sector Cultuur, recreatie en overige diensten.⁵

Maar als we de verschillende sectoren tegen elkaar afzetten, dan springt met name de hoogte van de productiviteit van de sector Landbouw, bosbouw en visserij in Flevoland in het oog. In alle sectoren is de arbeidsproductiviteit in Flevoland lager dan de landelijke arbeidsproductiviteit in de betreffende sector, behalve in de agrarische sector. In 2020 bedroeg de arbeidsproductiviteit van de Flevolandse agrarische sector ruim € 84.000 per arbeidsjaar, terwijl dit landelijk € 71.000 was. Een belangrijke verklaring voor de relatief hoge productiviteit van de Flevolandse landbouw kan

gevonden worden in het grondgebruik. Het grondgebruik is sterk bepalend voor de productiviteit die in de landbouw kan worden gegenereerd en de hoeveelheid arbeid die hiervoor nodig is. Zo leveren de akkerbouw en (glas)tuinbouw gemiddeld een hogere toegevoegde waarde per gewerkt uur dan andere typen grondgebruik zoals agrarisch gras. Het uitgebreide areaal aan kleigrond in Flevoland maakt dat een bovengemiddeld groot deel van het landoppervlak gebruikt wordt voor akkerbouw en tuinbouw, namelijk ruim 27 procent. Het grondgebruik agrarisch gras, dat gebruikt wordt door bedrijven met graasdieren (veehouderijen), is met een aandeel van 6 procent daarentegen relatief laag.⁶

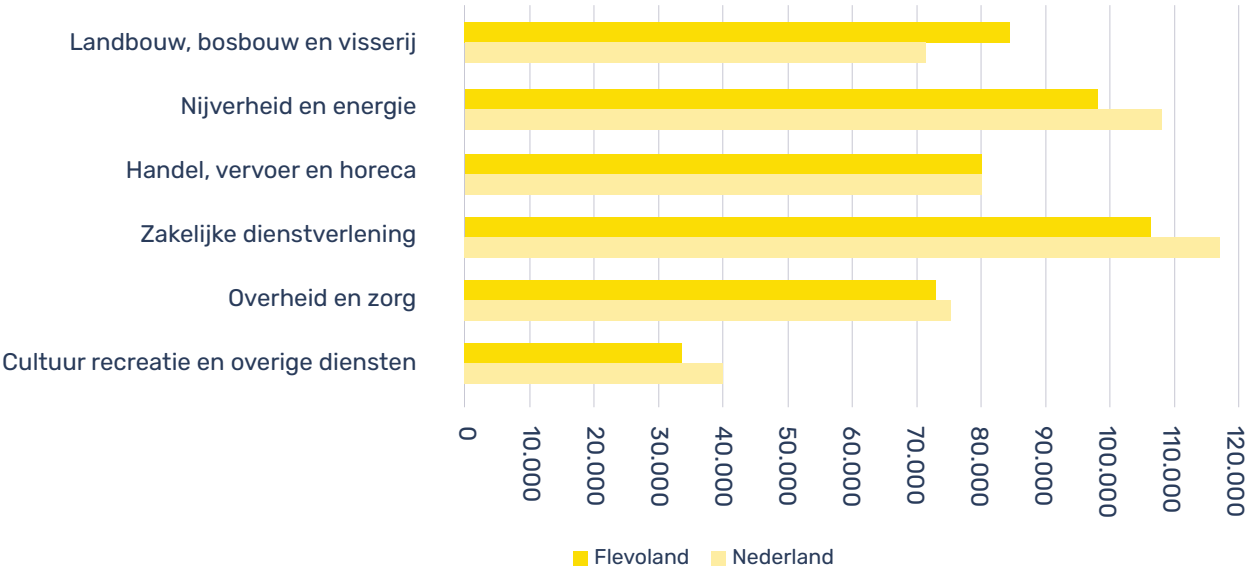

⁵ De sectoren zijn gebaseerd op een samenvoeging van de volgende SBI-sectoren (tussen haakjes): Landbouw, bosbouw en visserij (A), Nijverheid en energie (B t/m F), Handel, vervoer, horeca (J t/m N), Overheid en zorg (O t/m Q), Cultuur, recreatie, overige diensten (R t/m U). De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) biedt een hiërarchische indeling van alle economische activiteiten, ofwel alle op de productie van goederen of diensten gerichte activiteiten, zowel van het bedrijfsleven als van de overheid. Meer gedetailleerde informatie en achtergronden over de SBI zijn beschikbaar op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/sbi/default.htm>.

⁶ Indicator landgebruik; CBS, PBL, RIVM, WUR (2022). Landgebruik en het landschap, 2019 (indicator 2205, versie 01, 12 mei 2022). www.clo.nl.

FIGUUR 2.5 ARBEIDSPRODUCTIVITEIT NAAR SECTOR, FLEVOLAND EN NEDERLAND

*Productiviteit per arbeidsjaar in euro; 2020**

* 2020 is het meest recente jaar qua beschikbaarheid van (voorlopige) regionale arbeidsproductiviteitscijfers, opgesplitst naar sector.
Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

De verschillen in arbeidsproductiviteit per sector zien we ook terug in de regionale verschillen binnen Flevoland (zie figuur 2.6). De COROP-plusregio Noordoostpolder en Urk heeft een sterk agrarisch karakter, wat terug is te zien in de lagere arbeidsproductiviteit in vergelijking met de andere regio's. Almere heeft daartegenover de hoogste arbeidsproductiviteit. Het weerspiegelt het stedelijke karakter van het gebied, het is relatief sterk gericht op onder andere (zakelijke) diensten.⁷ Overigens kende de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit in Almere tot en met 2020 een dalend verloop. Maar in 2021 is een inhaalslag gemaakt en nam de arbeidsproductiviteit met € 3.900 toe ten opzichte van een jaar eerder. COROP-plusregio Flevoland-Midden doet zijn naam eer aan. Niet alleen geografisch maar ook qua arbeidsproductiviteit neemt het een middenpositie in. Lelystad heeft een stedelijk profiel met het daar bijhorende accent op commerciële dienstverlening, maar ook op

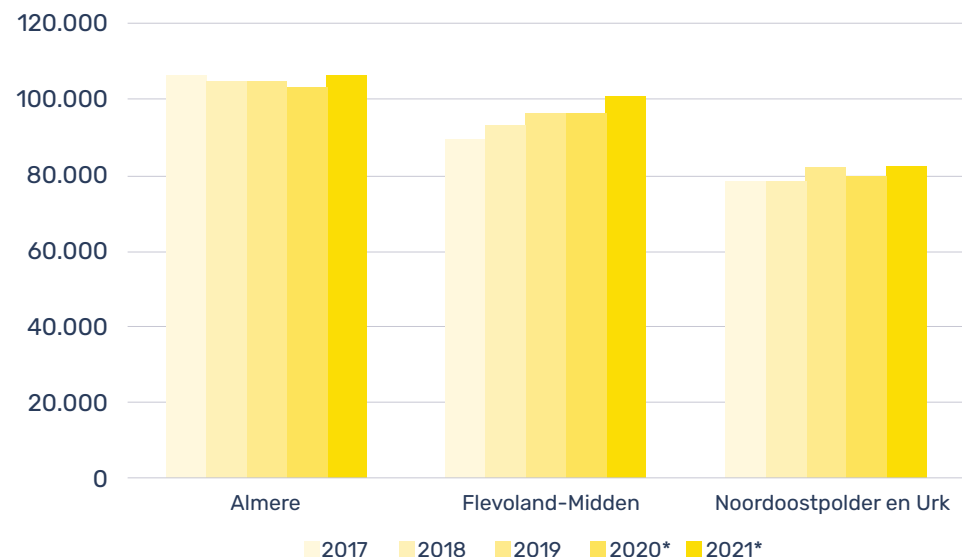
industrie en als provinciehoofdstad op overheidsdiensten.⁸ Dronten en Zeewolde bieden verhoudingsgewijs meer ruimte aan de agrarische sector, maar ook aan industrie, handel en vervoer.

In hoofdstuk 2.2 gaan we uitgebreider in op de sectorstructuur van de Flevolandse economie.

⁷ Gemeente Amsterdam (2021). Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam 2021. Amsterdam.
⁸ Gemeente Amsterdam (2021). Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam 2021. Amsterdam.

FIGUUR 2.6 ARBEIDSPRODUCTIVITEIT FLEVOLANDSE REGIO'S

*Productiviteit per arbeidsjaar in euro; 2017–2021**

* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

HOE INNOVATIEF IS FLEVOLAND?

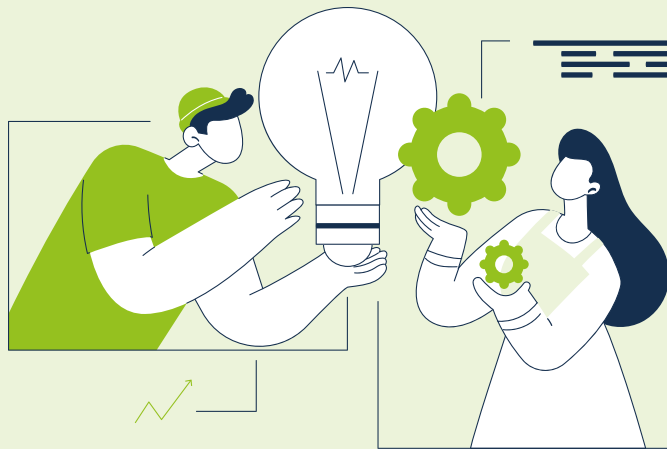
EUROPEAN INNOVATION SCOREBOARD⁹

Innovatie is wezenlijk voor de ontwikkeling van de economie. Het is een breed begrip dat kan worden geoperationaaliseerd in verschillende typen. Zo kan onderscheid worden gemaakt tussen technologische en niet-technologische innovatie. Technologische innovatie betreft zowel vernieuwing van producten als efficiëntieverbetering van productieprocessen. Niet-technologische innovatie betreft vernieuwing in zowel de organisatie als marketing. In essentie is het innovatievermogen de mate waarin organisaties dit soort vernieuwingen tot stand weten te brengen.

Een indruk van het innovatievermogen kan verkregen worden via de European Innovation Scoreboard (EIS). De Europese Commissie heeft een samengestelde indicator voor innovatieve prestaties ontwikkeld om het innovatievermo-

gen van Europese landen en regio's met elkaar te vergelijken. De EIS is samengesteld uit vier verschillende groepen van in totaal 32 indicatoren: (1) 'Framework conditions', de belangrijkste aanjagers van innovatieve prestaties buiten bedrijven; (2) 'Investments', publieke en private investeringen in onderzoek en innovatie; (3) 'Innovation activities', de innovatie-activiteiten van bedrijven; en (4) 'Impacts', de effecten van innovatieve activiteiten van bedrijven. Het leidt tot een indeling van landen en regio's in een viertal groepen: innovatieleiders, sterke innovatoren, gemiddelde innovatoren en bescheiden innovatoren. Nederland behoorde tot 2015 tot de groep van sterke innovatoren, vanaf 2015 was Nederland innovatieleider. In 2021 behoorde Nederland weer tot de groep sterke innovatoren (tussen de 100 en 120 procent ten opzichte van het EU-gemiddelde). Binnen de meeste dimensies presteert Nederland op of boven het EU-gemiddelde.

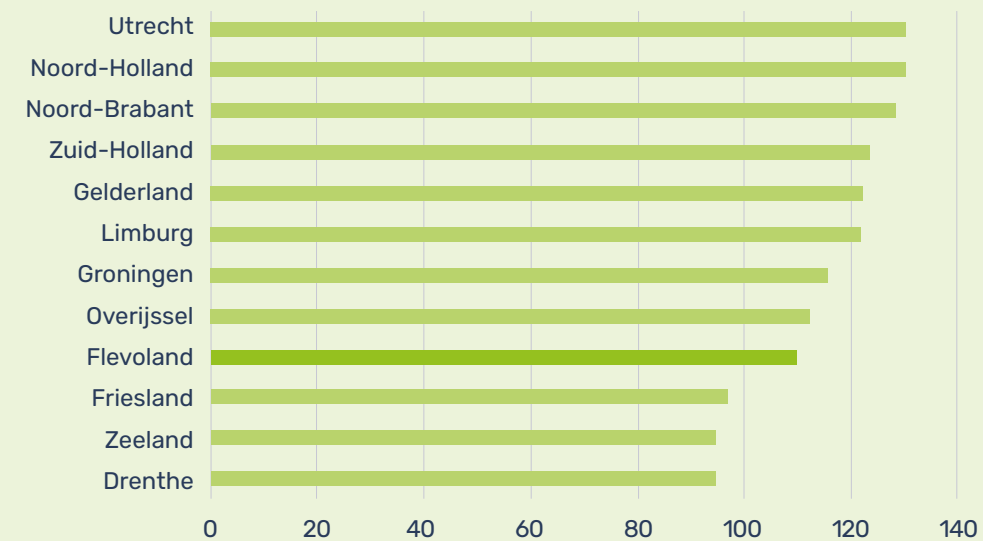
⁹ Dit onderdeel is grotendeels gebaseerd op de volgende publicatie: Rathenau Instituut (2022) Innovatieve prestaties Nederland, de provincies en de EU-27. Beschikbaar via: <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/impact/innovatie/innovatieve-prestaties-nederland-de-provincies-en-de-eu-27>.

Als we inzoomen op regionaal niveau dan blijkt Flevoland volgens de definities van de EIS een sterke innovator in de EU te zijn. Met een score van 109,7 bevindt het zich tussen de 0 en 20 procent boven het EU-gemiddelde. Vergelijken we dit met andere provincies, dan kent Nederland in 2021 drie innovatieleiders in de EU: Utrecht, Noord-Brabant en Noord-Holland. Eveneens tot de groep sterke innovatoren kunnen gerekend worden: Zuid-Holland, Gelderland, Limburg, Groningen en Overijssel. Friesland, Zeeland en Drenthe worden geclassificeerd als gemiddelde innovatoren.

FIGUUR 2.7 EUROPEAN INNOVATION SCOREBOARD (EIS) SCORES REGIONAAL VERGELEKEN

EIS-score relatief aan EU-gemiddelde (EU=100); 2021

Bron: Europese Commissie, 2021.

R&D-UITGAVEN

Een andere, veelgebruikte, maatstaf voor het innovatievermogen van een land of regio zijn de uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling (research and development – R&D). Het CBS definieert R&D als het systematisch verrichten van creatief werk dat is gericht op het uitbreiden en gebruiken van kennis voor het ontwerpen van nieuwe toepassingen. De cijfers over R&D-uitgaven op regioniveau, waarbij onderscheid wordt gemaakt in private en publieke uitgaven, zijn echter beschikbaar tot en met 2019.

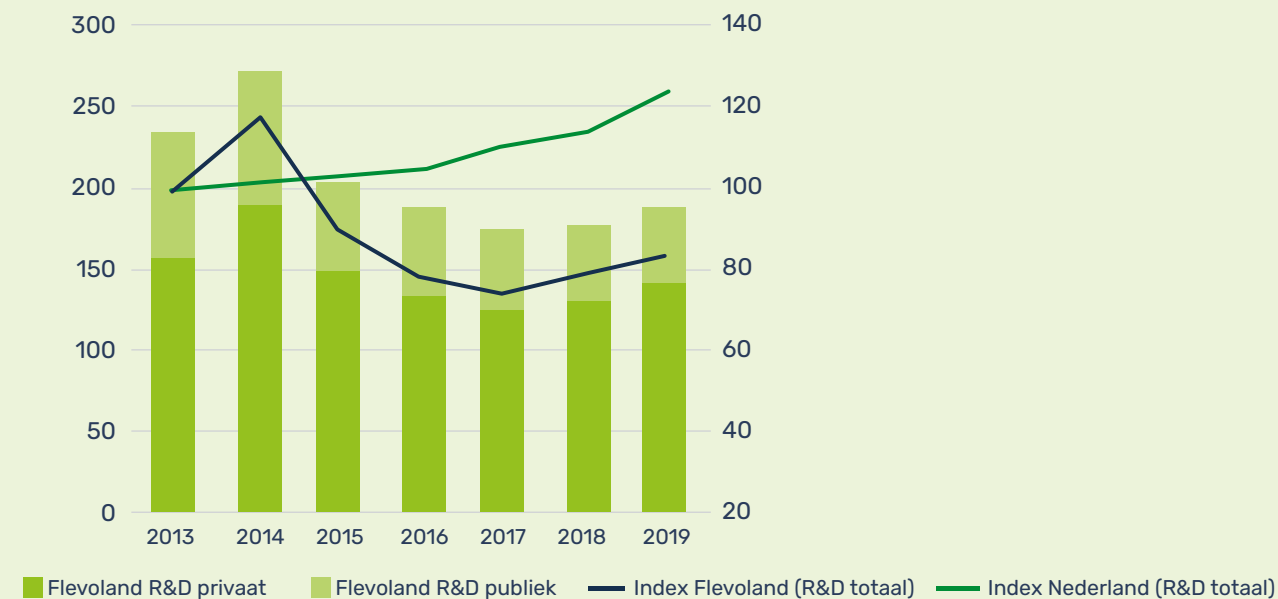
Bedrijven en instellingen gevestigd in Flevoland gaven in 2019 bij elkaar 191 miljoen euro uit aan R&D met eigen en ingeleend personeel. Dit was een toename van 11 miljoen euro ten opzichte van 2018; een stijging van 6 procent tegenover 7 procent landelijk. Maar figuur 2.8 laat vooral zien dat in Flevoland de uitgaven in R&D een aantal jaren daalde, terwijl in Nederland als geheel het totaal

aan R&D-uitgaven jaar op jaar toenam. De daling van de Flevolandse R&D-uitgaven speelt zowel in de publieke als private sfeer. Vanaf 2017 trekken de uitgaven in Flevoland weer aan. Deze groei wordt vooral door de private R&D-uitgaven veroorzaakt, de publieke R&D-uitgaven zijn vrij stabiel gebleven in deze periode.

FIGUUR 2.8 ONTWIKKELING R&D-UITGAVEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Uitgaven van private en publieke organisaties aan R&D (x mln. euro; balken en linker as) en Index 2013=100 (lijnen en rechter as); 2013–2019

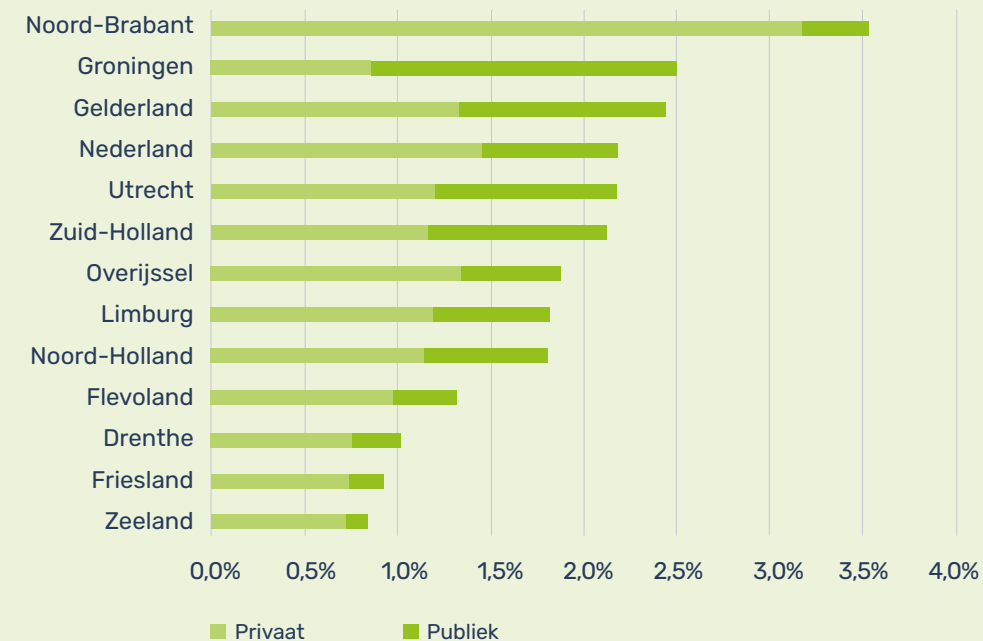
Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

Door R&D-uitgaven af te zetten tegen het bruto regionaal product (brp) kan de R&D-intensiteit worden berekend. De Flevolandse R&D-intensiteit kwam in 2019 uit op 1,3 procent, bijna 1 procentpunt onder het landelijke gemiddelde van 2,2 procent. Overigens is de Flevolandse R&D-intensiteit in de periode 2013–2019 geleidelijk gedaald. Aan het begin van die periode was de R&D-intensiteit zo'n 2,0 procent, vergelijkbaar met de landelijke R&D-intensiteit (dat tussen 2013 en 2019 redelijk stabiel is gebleven). In Noord-Brabant was de R&D-intensiteit veruit het hoogst.

FIGUUR 2.9 R&D-INTENSITEIT REGIONAAL VERGELEKEN

R&D-uitgaven (privaat en publiek) uitgedrukt als aandeel van het bruto regionaal product (brp); 2019

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

2.2 BANEN

Aan de hand van cijfers over de omvang en aard van de werkgelegenheid geven we een indruk van de stand en diverse ontwikkelingen ten aanzien van de structuur van de Flevolandse economie. De werkgelegenheid is uitgedrukt in het aantal werkzame personen. Voor de leesbaarheid gebruiken we in deze monitor ook geregeld de term ‘banen’ om uitdrukking te geven aan de mate van werkgelegenheid.

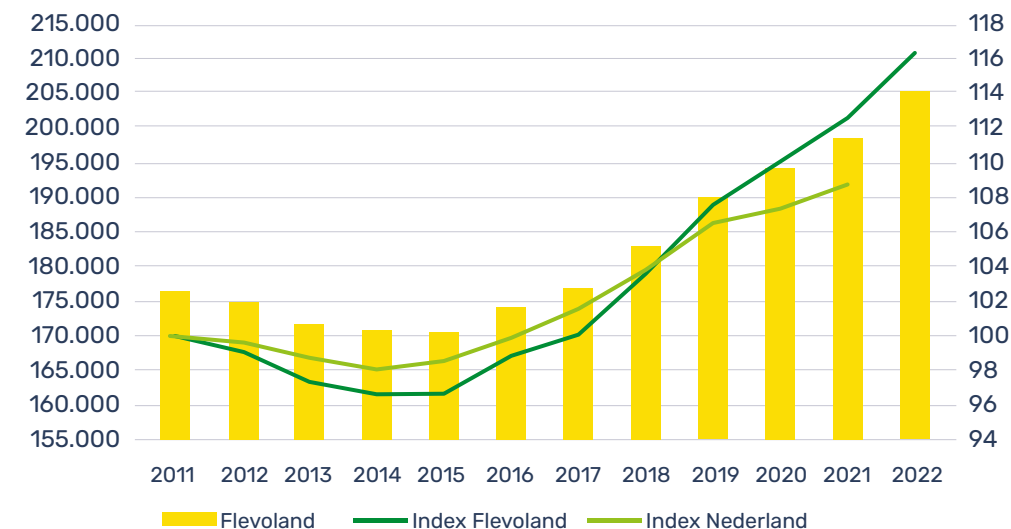
BANENMOTOR FLEVOLAND

In april 2022 waren 205.200 personen werkzaam in Flevoland, 6.710 meer dan in 2021. De werkgelegenheid in de regio steeg daarmee met 3,4 procent. Na de relatief kleine groeivertraging in 2020 en 2021 trok de regionale arbeidsvraag weer stevig aan. Hoewel we voor deze editie van de Flevoland Monitor niet kunnen beschikken over landelijke werkgelegenheidsgegevens voor 2022, laten de cijfers uit

recente voorgaande jaren zien dat de Flevolandse werkgelegenheid zich sterker ontwikkelt dan landelijk. Vanaf de jaren 2017/18 overtreffen de groeicijfers van Flevoland elk jaar (ruimschoots) het landelijk gemiddelde. Uiteindelijk is over langere periode, van 2011 tot en met 2021, de werkgelegenheid in Flevoland per saldo met 12,5 procent toegenomen (en met 16,3 procent tot en met 2022). In dezelfde periode bedroeg in Nederland als geheel de toename 8,9 procent.

FIGUUR 2.10 ONTWIKKELING WERKZAME PERSONEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (x 1.000; balken en linker as) en Index 2011=100 (lijnen en rechter as); 2011–2022 (peilmoment 1 april)*

* Op moment van vervaardiging van de monitor was 2021 het meest recente jaar waarvoor werkgelegenheidsgegevens op landelijk niveau beschikbaar waren. Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 en LISA, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

DIENSTVERLENING KENMERKT REGIONALE ECONOMIE

Als we kijken naar de verdeling van de Flevolandse werkgelegenheid over de verschillende sectoren (Standaard Bedrijfsindeling – SBI¹⁰), dan kan Flevoland getypeerd worden als een uitgesproken diensteneconomie.¹¹ In 2022 was het leeuwendeel van de werkzame personen werkzaam in een dienstensector (82,7 procent) en een beperkt deel werkte in de landbouw, industrie en bouwnijverheid (17,3 procent). Ter vergelijking: in Nederland was 81,6 procent van de werkzame personen actief in een dienstverlenende sector (in 2021). Meer specifiek: de top-4 grootste sectoren in Flevoland zijn dienstverlenende sectoren en zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor 55 procent van de regionale werkgelegenheid. In 2022 was Groot- en detailhandel

de grootste verschafter van werk, goed voor ruim 42.000 banen (20,6 procent van totale werkgelegenheid). Daarna volgen Gezondheidszorg- en welzijn (30.270 banen; 14,8 procent), Overige zakelijke dienstverlening (21.210 banen; 10,3 procent) en Specialistische zakelijke dienstverlening (18.170 banen; 8,9 procent). Bij Overige zakelijke diensten hebben we het onder andere over verhuur en lease van auto's, uitzendbureaus, reisbureaus, schoonmaakdiensten en beveiliging. Specialistische zakelijke diensten betreffen onder meer consultancy, maar ook reclame en marketing, architecten en juridische en fiscale dienstverlening.¹² Met 17.990 werkzame personen volgt daarna Industrie, als eerste niet-dienstensector, verantwoordelijk voor 8,8 procent van de regionale werkgelegenheid.

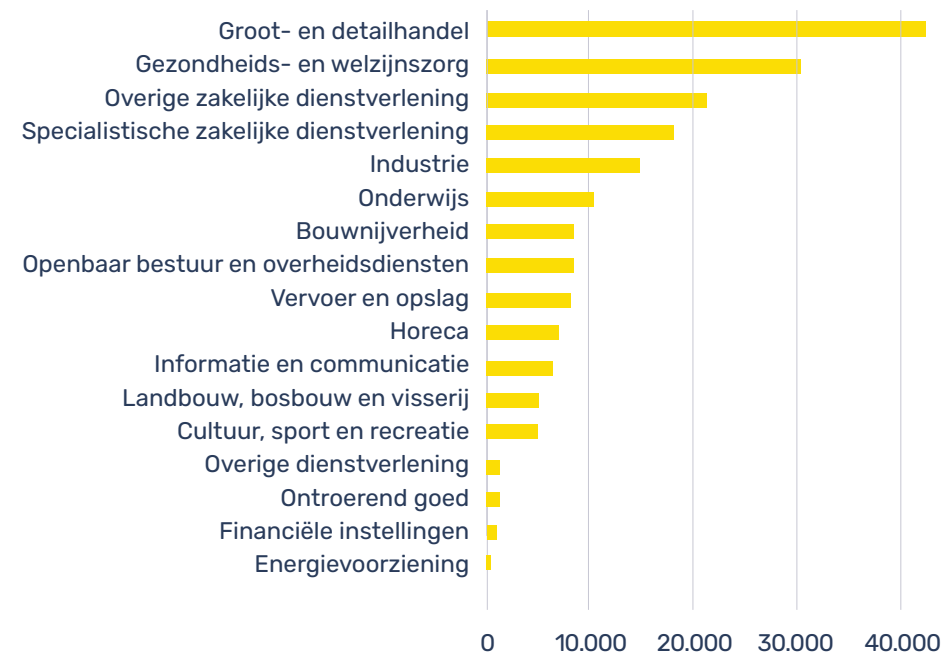
¹⁰ De Standaard Bedrijfsindeling (SBI) biedt een hiërarchische indeling van alle economische activiteiten, ofwel alle op de productie van goederen of diensten gerichte activiteiten, zowel van het bedrijfsleven als van de overheid. Meer gedetailleerde informatie en achtergronden over de SBI zijn beschikbaar op: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/classificaties/overzicht/sbi/default.htm>.

¹¹ De economie kan verdeeld worden in een goederen-producerende sectoren en dienstensectoren. De goederen-producerende sectoren zijn de SBI-secties: A. Landbouw, bosbouw en visserij, B. Winning van delfstoffen, C. Industrie, D. Energievoorziening, E. Waterbedrijven en afvalbeheer, etc, F. Bouwnijverheid. De dienstensector zijn alle overige sectoren. Zie voor de gehele indeling en voorbeelden van sectoren <https://sbi.cbs.nl/>.

¹² Overige zakelijke dienstverlening omvat de volgende activiteiten: Verhuur en lease van auto's, machines, consumentenartikelen en overige roerende goederen; Arbeidsbemiddeling en uitzendbureaus; Reisorganisaties en reserveringsbureaus; Beveiliging en opsporing; Facilitymanagement en reiniging; Overige zakelijke diensten zoals secretariële dienstverlening, callcenters, incassobureaus en veilingen. Specialistische zakelijke dienstverlening omvat de volgende activiteiten: Juridische dienstverlening, accountancy, belastingadvisering en administratie; Holdings (geen financiële), conserndiensten en managementadvisering; Architecten, ingenieurs, keuring en controle; Speur- en ontwikkelingswerk; Reclame en marktonderzoek; Industrieel ontwerp en vormgeving, fotografie, vertaling en overige consultancy.

FIGUUR 2.11 WERKGELEGENHEID NAAR SECTOR, FLEVOLAND

Aantal werkzame personen naar sector (SBI); 2022 (peilmoment 1 april)

Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

Regio's laten zich doorgaans typeren door de economische activiteiten waarin zij specifiek uitblinken. Dit zijn de activiteiten waarin zij sterk zijn, die hen kenmerken. Een hoge mate van specialisatie in een bepaalde sector is een uiting van regionale productievoordelen en daarmee van concurrentiekracht. De grootte van een sector, uitgedrukt in werkgelegenheid, zegt op zichzelf weinig over de mate van specialisatie van de betreffende sector. Om hiervan een indruk te krijgen, gebruiken we de specialisatiegraad: de mate waarin sectoren vertegenwoordigd zijn in de regio in vergelijking met de structuur van de Nederlandse economie (zie ook uitleg bij figuur 2.12).

Figuur 2.12 geeft een indruk van de (sector)specialisatie van de Flevolandse economie en de mate waarin de werkgelegenheid per sector zich ontwikkeld heeft, oftewel: welke sectoren zijn kenmerkend en/of belangrijk voor Flevoland? Het beeld dat naar voren komt is dat vier sectoren bovengemiddeld

sterk vertegenwoordigd zijn in Flevoland, in vergelijking met de Nederlandse sectorstructuur. De rest van de sectoren zijn links van de verticale stippellijn gepositioneerd; deze sectoren zijn in meer of mindere mate ondervertegenwoordigd in de provincie. Hoe verder naar links, des te kleiner is het economisch belang van de betreffende sectoren in Flevoland in vergelijking met het belang van deze sectoren landelijk. Daarnaast zien we dat in het merendeel van de sectoren de werkgelegenheid gegroeid is in de periode 2011–2021.

De Flevolandse economie is gespecialiseerd in Overige zakelijke dienstverlening, Landbouw, bosbouw en visserij, Groot- en detailhandel en Overige dienstverlening (onder andere reparatie, reiniging, wellness, persoonlijke dienstverlening en - verzorging,vaartbranche)¹³; deze sectoren zijn (in verschillende mate) bovengemiddeld aanwezig in de totale economie van Flevoland, in vergelijking met de Nederlandse economie. Tevens zijn Overige zakelijke dienstverlening

en Groot- en detailhandel vanwege hun omvang belangrijk binnen de Flevolandse economie. Overige zakelijke dienstverlening, Groot- en detailhandel en Overige dienstverlening kenden bovendien een (ruim) bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid tussen 2011 en 2021. Commerciële diensten zijn dus al geruime tijd belangrijke pijlers onder de economische ontwikkeling van Flevoland. Tegelijk zien we, ondanks de specialisatie, een daling van de werkgelegenheid in de agrarische sector (-8,3 procent); een ontwikkeling die past in de trend van schaalvergroting en (arbeidsbesparende) automatisering die al geruime tijd gaande is in deze sector.

Het grootste deel van de sectoren blijkt in de periode 2011–2021 in uiteenlopende mate gegroeid te zijn. Naast de eerder genoemde commerciële dienstensectoren, is Gezondheids- en welzijnszorg een omvangrijke sector die een bovengemiddelde groei kende (+20,8 procent). Maar ook de (middelgrote) sectoren Industrie (+13,3 procent), Bouwnijver-

heid (+16,4 procent), Horeca (+28,9 procent), Cultuur, sport en recreatie (+17,4 procent) groeiden harder dan het regionale gemiddelde (+12,5 procent). De sterkste groei vond overigens plaats in de sector Waterbeheer en afvalbedrijven. In de periode 2011–2021 nam in deze betrekkelijk kleine sector het aantal werkzame personen toe van 510 naar 740; een groei van 44,1 procent.

In zeven sectoren is het aantal werkzame personen afgenomen. De grootste krimp vond plaats in de (kleine) sectoren Financiële instellingen (-45,9 procent) en Energievoorziening (-55,2 procent). In absolute termen was de afname het grootst in Financiële instellingen: het aantal banen nam af met ruim 1.000, waarmee de sector bijna halveerde in omvang. Landbouw, bosbouw en visserij en Openbaar bestuur en overheidsdiensten kenden ook een aanzienlijk daling, van respectievelijk 580 en 540 banen.

¹³ Overige dienstverlening omvat de volgende activiteiten: Levensbeschouwelijke en politieke organisaties, belangen- en ideële organisaties; Reparatie van consumentenartikelen; Wellness, persoonlijke diensten en verzorging en vaartbranche.

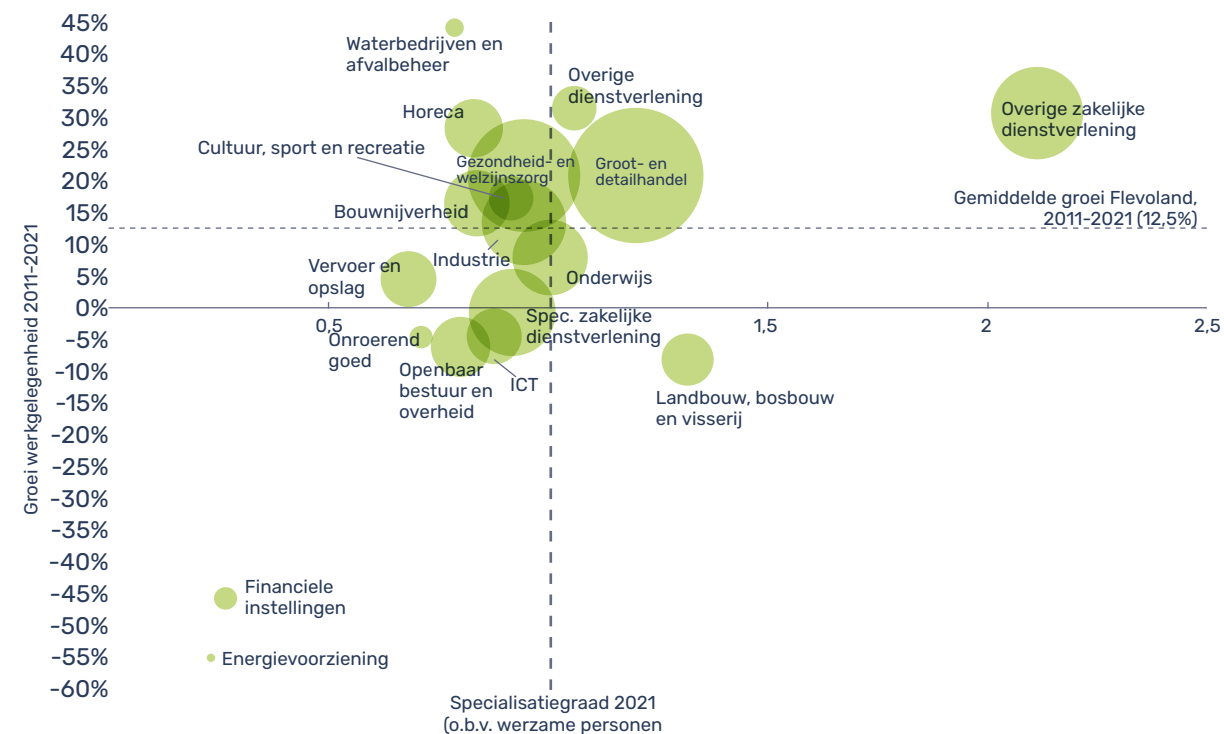
HOE FIGUUR 2.12 TE LEZEN?

De horizontale positie van de bollen drukt de mate van specialisatie uit op basis van het aantal werkzame personen van de betreffende sector in 2021. De verticale positie drukt de werkgelegenheidsgroei over de periode 2011–2021 uit. De grootte van de bollen weerspiegelt de absolute omvang van de sectoren in aantal werkzame personen in 2021. De figuur is op te delen in vier kwadranten die gevormd worden door twee dimensies: 1) het aandeel van iedere sector in de werkgelegenheid in Flevoland ten opzichte van overig Nederland (de specialisatiegraad), en 2) de groei van de werkgelegenheid in Flevoland. Ten opzichte van Nederland als geheel is Flevoland sterk gespecialiseerd in de sectoren aan de rechterzijde van de verticale lijn die de horizontale as snijdt op 1. Omdat op het moment van vervaardiging van deze monitor de landelijke werkgelegenheidsgegevens voor het jaar 2022 nog niet beschikbaar waren, is 2021 het meest recente jaar waarvoor we cijfers kunnen presenteren.

FIGUUR 2.12 SECTORSPECIALISATIE EN -ONTWIKKELING, FLEVOLAND

*Specialisatiegraad, 2021 (horizontale as); werkgelegenheidsgroei in %, 2011–2021 (verticale as);
aantal werkzame personen per sector (SBI) (grootte bol), 2021*

Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 en LISA, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

2.3 BEDRIJFSVESTIGINGEN

Aan de hand van cijfers over aantallen en soorten vestigingen in Flevoland geven we een indruk van de aard en ontwikkeling van de bedrijvensvoorraad in de regio. De ontwikkeling van het aantal bedrijfsvestigingen geeft een indruk van de dynamiek en vitaliteit van de regionale economie.

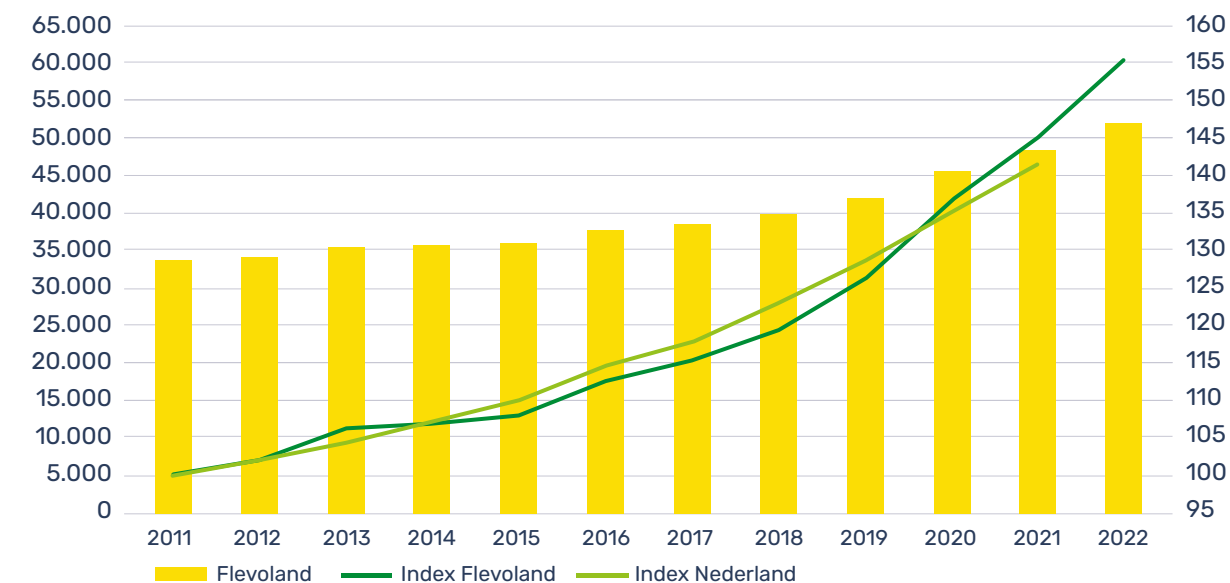
GROEI AANTAL BEDRIJFSVESTIGINGEN TREKT VERDER AAN

In april 2022 telde Flevoland in totaal 51.840 bedrijfsvestigingen. Het aantal vestigingen was 7,3 procent hoger dan een jaar eerder (+3.520). De versnelling van de groei van het aantal vestigingen, die vanaf 2019 is ingezet, wordt hiermee verder voortgezet. Dit valt met name op als de cijfers worden afgezet tegen de landelijke ontwikkeling. Voor deze editie van de Flevoland Monitor beschikken we niet over landelijke gegevens over aantallen vestigingen

voor 2022, maar de cijfers uit recente voorgaande jaren laten zien dat de Flevolandse vestigingsvoorraad zich sterker ontwikkelt dan landelijk. Vanaf 2019 overtreffen de groeicijfers van Flevoland elk jaar (ruimschoots) het landelijk gemiddelde. Uiteindelijk is over langere periode, van 2011 tot en met 2021, het aantal bedrijfsvestigingen in Flevoland per saldo met 44,8 procent toegenomen (en met 55,4 procent tot en met 2022). In dezelfde periode bedroeg in Nederland als geheel de toename 41,3 procent.

FIGUUR 2.13 ONTWIKKELING BEDRIJFSVESTIGINGEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en Index 2011=100 (lijnen en rechter as); 2011-2022 (peilmoment 1 april)*

* Op moment van vervaardiging van de monitor was 2021 het meest recente jaar waarvoor gegevens over aantallen bedrijfsvestigingen op landelijk niveau beschikbaar waren.
Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 en LISA, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

EENMANZAKEN BELANGRIJKSTE DRIJFKRACHT GROEI AANTAL VESTIGINGEN

De toename van het aantal vestigingen in Flevoland is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de ontwikkeling van het aantal eenmanszaken (vestigingen met één werkzame persoon, waaronder zelfstandigen en zzp'ers). In april 2022 telde Flevoland 31.820 eenmanszaken. Dit zijn er bijna 2.800 meer dan in 2021, een toename van 9,6 procent. Het aantal microvestigingen (2 tot 9 werkzame personen) nam ook toe (+2,6 procent), terwijl het aantal vestigingen in de overige grootteklassen niet of nauwelijks veranderde.

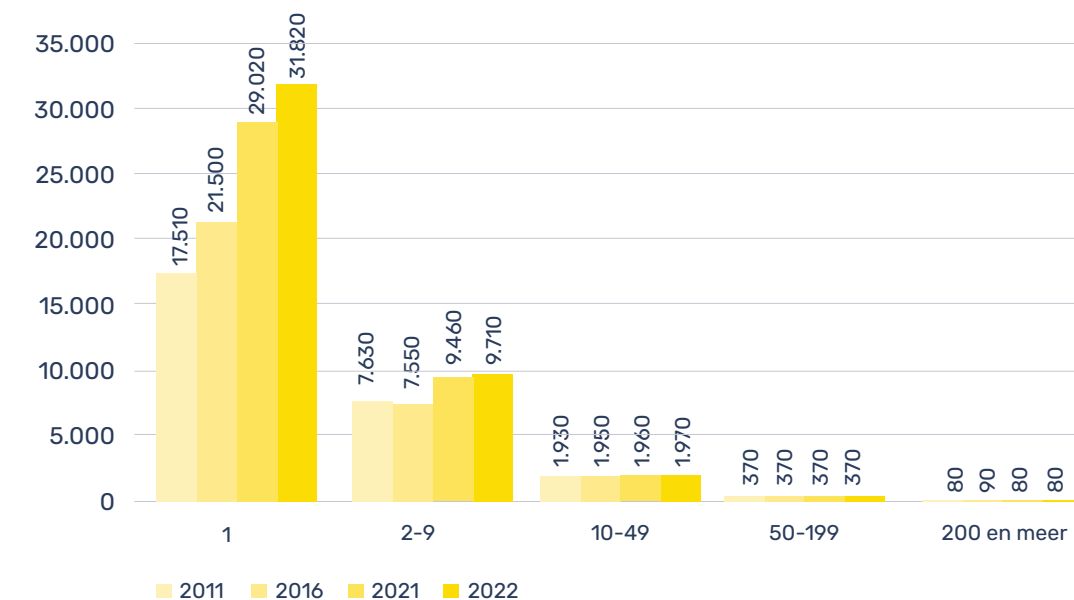
Met een toename van ruim 14.000 vestigingen tussen 2011 en 2022 is het aantal eenmanszaken de bedrijven-categorie die in Flevoland de sterkste groei vertoont (+81,7 procent). Het aantal microvestigingen nam in dezelfde periode met bijna 2.100 toe (+27,3 procent). Het aantal overige mkb-bedrijven, de grootteklassen

10 tot 49, 50 tot 199 werknemers en 200 werknemers en meer, bleef op de langere termijn daarentegen nagenoeg onveranderd.

FIGUUR 2.14 SAMENSTELLING VESTIGINGENBESTAND NAAR GROOTTEKLASSE, FLEVOLAND

In absolute aantallen; 2011, 2016, 2021 en 2022 (peilmoment 1 april)

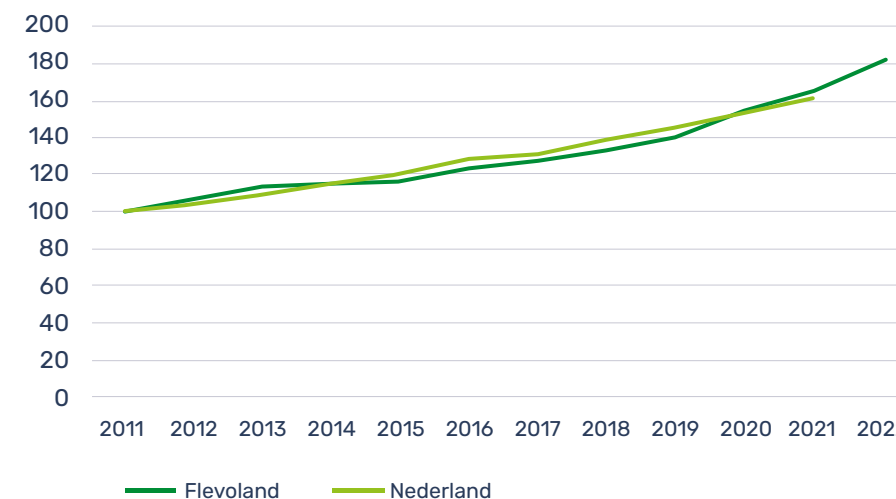
Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

Met een toename van ruim 14.000 vestigingen tussen 2011 en 2022 zijn eenmanszaken de grootteklasse van bedrijven die in Flevoland de sterkste groei heeft vertoond (+81,7 procent). Deze ontwikkeling laat zich vergelijken met de ontwikkeling die zich op landelijk niveau voltrekt. Als we, bij gebrek aan landelijke gegevens voor 2022, kijken naar de periode 2011–2021 dan groeide het aantal eenmanszaken op landelijke niveau met 60,9 procent (tegenover 65,8 procent in Flevoland). Deze ontwikkelingen weerspiegelen de tendens van toenemende flexibilisering van de economie: minder personen in loondienst en meer zelfstandigen die flexibel in te huren zijn. Bovendien hangt de groei samen met de toenemende krapte op de arbeidsmarkt (zie ook hoofdstuk 3.2). In toenemende mate wordt de keuze gemaakt om als zelfstandige aan de slag te gaan in plaats van als werknemer in loondienst (te blijven); er is voldoende werk en mede door fiscale regelingen is de vergoeding doorgaans hoger dan wanneer werkzaam in loondienst.

FIGUUR 2.15 ONTWIKKELING AANTAL EENMANSAZAKEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

*Index 2011=100; 2011–2022 (peilmoment 1 april)**

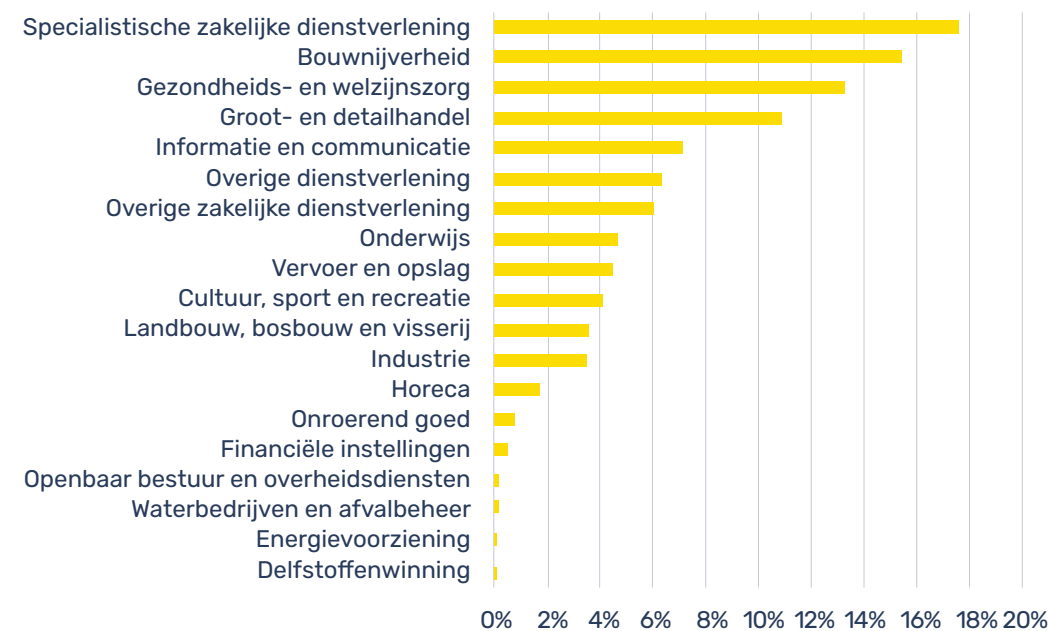
* Op moment van vervaardiging van de monitor was 2021 het meest recente jaar waarvoor gegevens over aantallen bedrijfsvestigingen op landelijk niveau beschikbaar waren.
Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 en LISA, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

Als we kijken naar de sectoren waarin de Flevolandse eenmanszaken actief zijn, dan is in 2022 het leeuwendeel te vinden in de Specialistische zakelijke dienstverlening (18 procent), Bouwnijverheid (15 procent), Gezondheids- en welzijnszorg (13 procent) en Groot- en detailhandel (11 procent).

FIGUUR 2.16 SAMENSTELLING EENMANSAZAKEN NAAR SECTOR, FLEVOLAND

Verdeling eenmanszaken naar sector (SBI) in %; 2022 (peilmoment 1 april)

Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

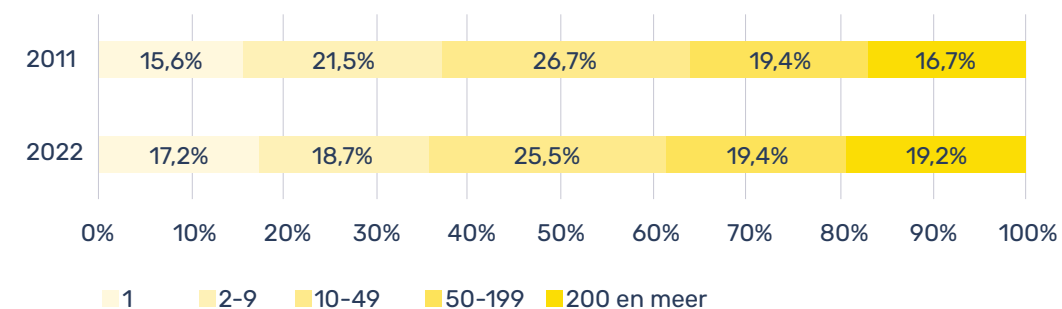
ECONOMIE FLEVOLAND LEUNT OP HET MKB

Hoewel de meeste banengroei in de grootteklasse eenmanszaken heeft plaatsgevonden, is het belang van eenmanszaken als werkverschaffer relatief bescheiden (17,2 procent van het aantal banen in 2022). De economie van Flevoland leunt vooral op het mkb en in toenemende mate op de grootbedrijven. Het mkb (in dit geval de bedrijven met een omvang tussen 2 en 200 werknemers) vertegenwoordigde in 2022 bij elkaar 27,4 procent van het totaal aantal bedrijven en was tegelijkertijd goed voor 63,5 procent van het totaal aantal banen in Flevoland. Dit is echter lager dan in 2011, toen dit aandeel op 67,5 procent lag. Daarnaast zorgden de 80 grootbedrijven (bedrijven en instellingen met 200 en meer werknemers) voor bijna een vijfde van de totale werkgelegenheid. Ten opzichte van 2011 is het aandeel grootbedrijven met 2,5 procentpunt toegenomen.

FIGUUR 2.17 VERDELING WERKZAME PERSONEN NAAR GROOTTEKLASSE, FLEVOLAND

Aandelen werkzame personen naar grootteklasse bedrijfsvestiging waarin werkzaam in %; 2011 en 2022 (peilmoment 1 april)

Bron: Vestigingenregister Flevoland, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

FOCUS OP TALENT

CLASSIC MIKE

Autobedrijf Classic Mike in Zeewolde is een bijzondere Flevolandse werkgever. Het auto-restauratiebedrijf van Mike Kastrop staat bij liefhebbers van klassieke auto's bekend om de hoge kwaliteit van het restauratiewerk. Op inclusieve wijze werkt Mike samen met jongeren die wat extra steun nodig hebben. In 2022 werd Classic Mike uitgeroepen tot beste praktijkopleider. Hoe hij het doet? 'Plezier maken, veel leren, eerlijk tegen elkaar zijn en ruimte krijgen om te groeien.'

De garagehouder werkt met jongeren die extra begeleiding vragen. Bijvoorbeeld omdat ze autisme hebben, of ADHD. Of dyslexie, zoals Mike zelf. 'Ik was een onzeker kind,' vertelt Mike. Door mijn dyslexie werd ik gezien als iemand met een beperking, die veel hulp nodig had. Dat was niet goed voor mijn zelfvertrouwen. Uiteindelijk kreeg ik een nieuwe leraar, die focuste op mijn talenten en interesses en niet op wat ik niet kon. Het betekende voor mij een groot verschil: door die positieve benadering durfde ik te groeien. Ik ontwikkelde bijvoorbeeld een goed technisch inzicht. Vanaf jonge leeftijd sleutelde ik aan alles met wielen. Brommers, fietsen en later auto's. Het werd mijn passie en ik had genoeg vertrouwen om daar mijn werk van te maken.'

JE KUNT HIER ALLES LEREN

Na een korte loopbaan in het bedrijfsleven en als zelfstandig ondernemer besloot Mike in 2015 om zijn hart te volgen en definitief te kiezen voor auto's. Maar ook die andere wens kreeg vorm: jongens en meisjes die het wat moeilijker hebben de kans geven om hun talent te ontwikkelen. Mike: 'Het maakt mij niet uit als iemand nog weinig ervaring heeft, vaardigheden zijn er om te leren. Het gaat erom dat ze van oude auto's houden! Dat is het startpunt, hetgeen dat ons bindt. Vanuit daar is alles mogelijk, je kunt bij mij alles leren.'

"IK HEB NOOIT TEKORT AAN PERSONEEL"

‘We werken bij Classic Mike volgens drie simpele principes. We maken plezier samen, iedereen krijgt de ruimte om zichzelf te zijn en we focussen op je talenten. Op dit moment bestaat ons team uit jongens en meisjes tussen de 15 en 26 jaar. Ik streef ernaar om reguliere dienstverbanden aan te gaan. Dat kunnen stages zijn of gewoon een fulltime baan. Ik heb nooit tekort aan personeel. Nieuwe sollicitanten komen naar mij toe, om te vragen of er nog plek voor ze is.’

BLIJF LEREN!

‘Blijven leren is cruciaal in het leven, dat houdt je fris. Omdat ze in de leeftijdsfase tussen tiener en volwassen bij mij komen, is het meestal hun eerste echte baan. Na een tijdje

“WIJ LEVEREN HIER GEEN HALF WERK, ONS STREVEN IS ALTIJD 100 PROCENT PERFECTIE”

vliegen ze uit, dat is heel normaal. Mijn taak zit er dan op! Wat ze dan hebben geleerd? Natuurlijk een hoop technische vaardigheden. Maar ook gewoon over hoe “werken” werkt in een bedrijf en hoe je samenwerkt met anderen. Dat je eerlijk moet zijn tegenover jezelf, liegen over je be-

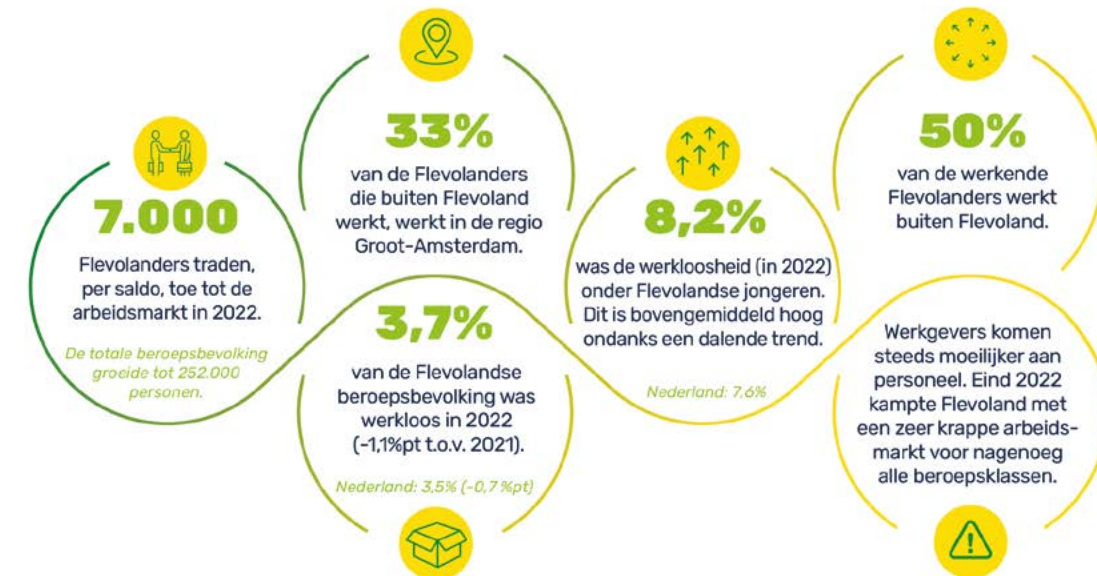
perking helpt je niet. En dat het oké is om de tijd en ruimte te nemen die nodig is om een taak perfect te voltooien.’

‘Wij leveren hier geen half werk, ons streven is altijd 100 procent perfectie. We werken met speciale automobielen die ons zijn toevertrouwd door betalende klanten. Zij verwachten de hoogste kwaliteit. Dus die leveren we, simpel, besluit hij.

HOOFDSTUK 3

ARBEIDSMARKT

ARBEIDSMARKT IN HET KORT

3.1 ARBEIDSAANBOD EN -DEELNAME

Karakteristieken over de beroepsbevolking en arbeidsdeelname geven een indruk van de omvang en aard van het regionale arbeidsaanbod.

FLEVOLANDSE BEROEPSBEVOLKING GROEIT

Alle mensen tussen de 15 en 74 jaar worden tot de potentiële beroepsbevolking gerekend (volgens internationale definities).¹⁴ Zij zouden in potentie kunnen werken. Kinderen jonger dan 15 jaar en ouderen vanaf 75 jaar worden hier niet toe gerekend. Van de groep 15 tot en met 74-jarigen woonachtig in Flevoland neemt 76,2 procent deel aan de arbeidsmarkt (dat wil zeggen: werkt of is werkloos (wenst werk, is beschikbaar voor de arbeidsmarkt en zoekt actief

naar werk)). In 2022 waren dit ruim 252.000 personen, 7.000 meer dan een jaar eerder. Zij vormen de regionale beroepsbevolking – het feitelijke arbeidsaanbod. Van de beroepsbevolking in Flevoland was over het 2022 gemiddeld genomen 3,7 procent werkloos, wat overeenkomt met zo’n 9.000 personen. Daarnaast waren er in Flevoland zo’n 79.000 niet-actieven; mensen die niet kunnen werken (bijvoorbeeld door ziekte of zorgtaken), die niet willen werken, of die niet verwachten werk te vinden.

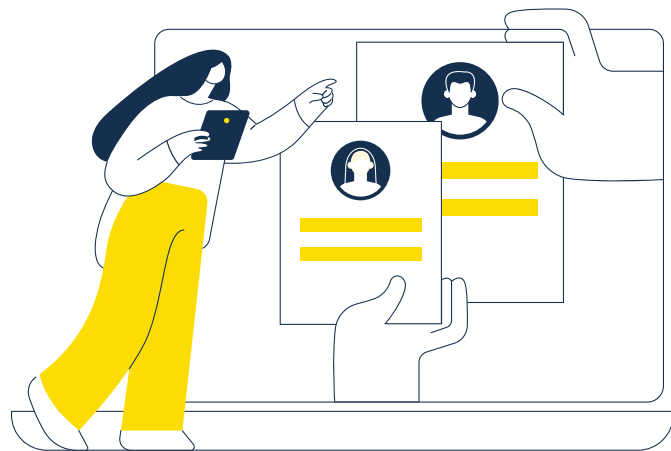
FIGUUR 3.1 OPBOUW ARBEIDSMARKT, FLEVOLAND

In absolute aantallen***; 2022

* Afgerond op dichtstbijzijnde duizendtal.
** Mutatie t.o.v. 2021 tussen haakjes.
Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

¹⁴ Sinds 2015 wordt de potentiële beroepsbevolking ruimer gemeten dan voorheen het geval was; 15 tot en met 74 jaar (in plaats van 64 jaar). Hiermee sluit het CBS zich aan bij de definities die de International Labor Organization (ILO) en Eurostat aanhouden.

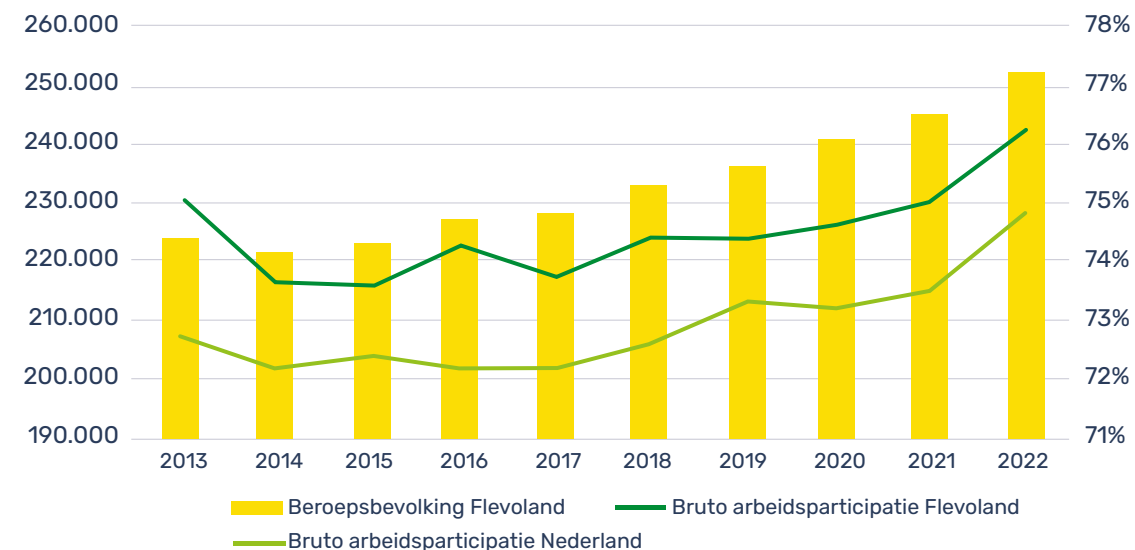

STIJGENDE ARBEIDSPARTICIPATIE, DALENDE WERKLOOSHEID

In 2022 namen in Flevoland 7.000 personen extra actief deel aan de arbeidsmarkt ten opzichte van een jaar eerder. Dit leidde ertoe dat het totale arbeidsaanbod in de regio toenam tot zo'n 252.000 personen. Een belangrijke oorzaak is dat de groep niet-actieven met 3.000 personen is afgenomen. Deze ontwikkeling komt onder andere tot uitdrukking in een stijging van de arbeidsparticipatie (zie figuur 3.2). Uitgedrukt als bruto participatiegraad, het aandeel van de beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking, is de arbeidsparticipatie in 2022 opgelopen tot 76,2 procent (1,2 procentpunt hoger dan in 2021). Op landelijk niveau maakte de arbeidsparticipatie een vergelijkbare sprong: +1,3 procentpunt. Hoe dan ook blijft de regionale arbeidsparticipatie boven het landelijk gemiddelde uitsteken.

FIGUUR 3.2 BEROEPSBEVOLKING EN ARBEIDSPARTICIPATIE, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en aandeel (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de potentiële beroepsbevolking in % (lijnen en rechter as); 2013–2022¹⁵

Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

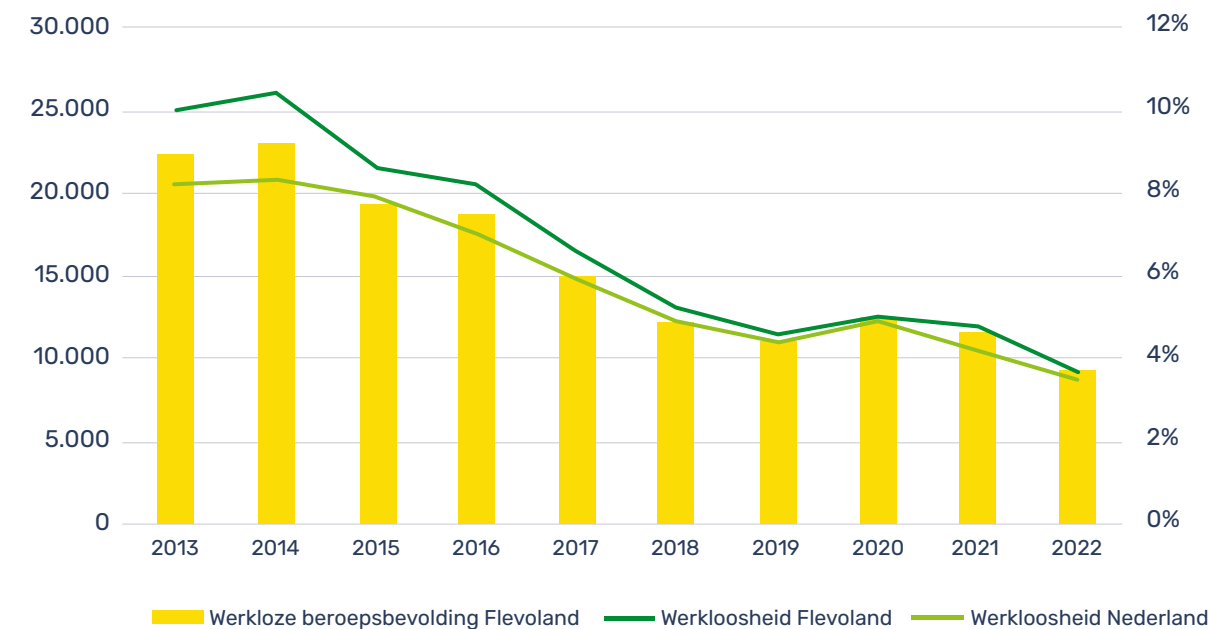
¹⁵ Sinds 2022 bepaalt het CBS de cijfers over arbeidsdeelname op basis van een nieuwe meetmethode. De meest recente cijfers zijn met deze nieuwe meetmethode bepaald, alsook de cijfers uit voorgaande jaren – deze aanpassing is met terugwerkende kracht doorgevoerd tot en met 2013. Dit maakt dat we arbeidsdeelnamecijfers presenteren vanaf 2013. Zie voor meer achtergrondinformatie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2021/48/nieuwe-meetmethode-van-invloed-op-beroepsbevolkingscijfers>.

Als we kijken naar de ontwikkeling van het werkloosheidsperscentage in Flevoland, dan zien we dat deze, na een tijdelijke stijging in 2020, in 2022 weer verder gedaald is. Over het jaar 2022 telde de provincie gemiddeld genomen 9.000 werklozen; 3,7 procent van de beroepsbevolking. Ten opzichte van een jaar eerder was dit een daling van 1,1 procentpunt. Op landelijk niveau was de gemiddelde werkloosheid zelfs nog iets lager: 3,5 procent (-0,7 procentpunt ten opzichte van een jaar eerder).

FIGUUR 3.3 WERKLOZE BEROEPSBEVOLKING EN WERKLOOSHEID, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en aandeel werkloze personen in de beroepsbevolking in % (lijnen en rechter as); 2013–2022

Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

In figuur 3.4 hebben we een tabel opgenomen die inzicht geeft in de verschillen in arbeidsparticipatie en werkloosheid tussen verschillende groepen inwoners; onderverdeeld naar opleidingsniveau, geslacht en leeftijd. Als we kijken naar opleidingsniveau dan zien we dat de bruto arbeidsparticipatie van hoogopgeleiden structureel groter is dan die van laag- en middelbaar opgeleiden. Daarnaast is in Flevoland de bruto arbeidsparticipatie onder laagopgeleiden verkleind tussen 2013 en 2022; een ontwikkeling die afwijkt van de landelijke ontwikkeling, waar de arbeidsparticipatie onder laagopgeleiden juist is vergroot. Als we naar werkloosheid kijken in Flevoland, dan valt op dat in 2022 de werkloosheid onder hoogopgeleiden hoger ligt dan bij middelbaar opgeleiden. Tevens zien we dat de werkloosheid onder laag- en middelbaar opgeleiden harder is gedaald de afgelopen jaren dan onder hoogopgeleiden. Dit geeft uitdrukking aan de toegenomen krapte op de arbeidsmarkt voor met name ook de lager en middelbaar geschoolde beroepen.

In Flevoland was de bruto arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen, in 2022, respectievelijk 80,6 en 71,8 procent. Ten opzichte van 2013 is de bruto arbeidsparticipatie van vrouwen minder hard gegroeid dan die van mannen. Dit is omgekeerd aan de landelijke ontwikkeling. Tussen 2013 en 2022 is de arbeidsdeelname onder de mannelijke en vrouwelijke potentiële beroepsbevolking in Flevoland met respectievelijk 1,4 en 0,9 procentpunt toegenomen, terwijl de bruto arbeidsparticipatie landelijk toenam met respectievelijk 1,5 en 2,8 procentpunt. Niettemin blijft de arbeidsparticipatie onder beide groepen in Flevoland hoger dan in Nederland in zijn geheel. Kijken we naar werkloosheid, dan zien we dat die lager is onder mannen dan onder vrouwen. Dit geldt voor zowel Flevoland als Nederland als geheel. Daarnaast zien we dat Flevolandse mannen en vrouwen een inhaalslag hebben gemaakt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. In de periode 2013–2022 is voor beide groepen de werkloosheid harder gedaald dan de respectievelijke landelijke gemiddelden.

In 2022 was de groep 25- tot en met 44-jarigen het meest actief op de arbeidsmarkt van Flevoland: 89,7 procent van hen deed betaald werk. Over de periode 2013–2022 is hun bruto arbeidsparticipatie met 1,3 procentpunt toegenomen. In dezelfde periode heeft de bruto arbeidsparticipatie onder 15- tot en met 24-jarigen een relatief grote sprong gemaakt van 3,1 procentpunt; naar 81,2 procent. De arbeidsdeelname onder beide groepen in Flevoland is in lijn met de landelijke cijfers. De bruto arbeidsparticipatie in de leeftijdsgroep 45 tot en met 74 jaar is van de drie onderscheiden leeftijdsgroepen het laagst: 64,5 procent in 2022. De bevolking wordt gemiddeld ouder en dat geldt ook voor de beroepsbevolking. Opvallend is wel dat de bruto arbeidsparticipatie onder de oudste groep in Flevoland bijna 2 procentpunt hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Voor wat betreft de werkloosheid valt het hoge percentage onder jongeren op. In 2013 was bijna een vijfde van de jongeren van 15 tot 25 jaar werkloos. In de

periode tot en met 2022 is de werkloosheid vervolgens gedaald tot 8,2 procent, waarmee het gemiddelde landelijke werkloosheidspercentage van 7,6 procent benaderd wordt. Het neemt niet weg dat de werkloosheid onder de jongste groep aanzienlijk hoger blijft dan de werkloosheid bij de andere groepen.

FIGUUR 3.4 BRUTO ARBEIDSPARTICIPATIE EN WERKLOOSHEID
NAAR PERSOONSKENMERKEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Aandeel beroepsbevolking in potentiële beroepsbevolking naar persoonskenmerk in % (bruto arbeidsparticipatie) en aandeel werkloze personen in de beroepsbevolking naar persoonskenmerk in % (werkloosheid); 2013 en 2022

	Bruto arbeidsparticipatie				Werkloosheid			
	Flevoland		Nederland		Flevoland		Nederland	
	2013	2022	2013	2022	2013	2022	2013	2022
Totaal	75,0%	76,2%	72,7%	74,8%	10,0%	3,7%	8,2%	3,5%
Laagopgeleid	61,4%	60,9%	57,8%	58,3%	15,8%	6,1%	12,4%	5,7%
Middelbaar opgeleid	79,3%	80,5%	76,6%	76,9%	8,7%	2,9%	7,9%	3,3%
Hoogopgeleid	83,8%	84,5%	82,9%	84,5%	6,4%	3,3%	5,3%	2,7%
Man	79,2%	80,6%	77,4%	78,9%	9,4%	3,4%	8,0%	3,3%
Vrouw	70,9%	71,8%	68,0%	70,8%	10,6%	4,1%	8,4%	3,8%
15 tot 25 jaar	78,1%	81,2%	79,1%	81,8%	19,0%	8,2%	14,2%	7,6%
25 tot 45 jaar	88,4%	89,7%	89,4%	89,8%	8,4%	3,1%	6,9%	2,9%
45 tot 75 jaar	63,2%	64,5%	59,2%	62,7%	7,5%	2,4%	7,0%	2,5%

Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

BEROEPSBEVOLKING IS OVERWEGEND MIDDELBAAR
OPGELEID

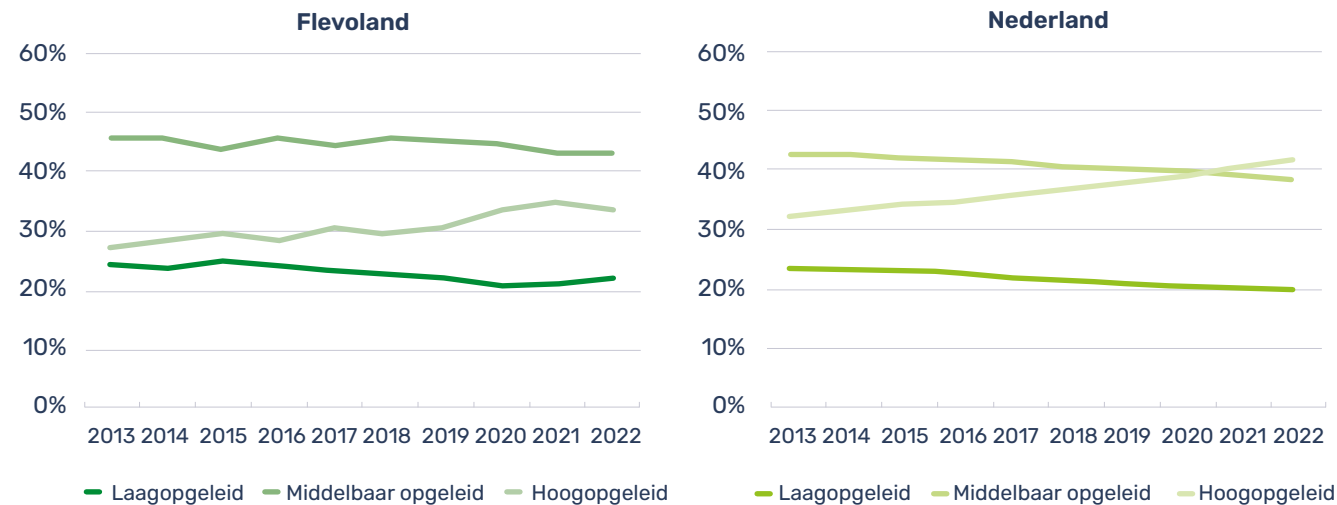
Onderwijs en opleiding stellen een beroepsbevolking in staat hun kennis en vaardigheden te vergroten en daarmee hun productiviteit. Als we naar de ontwikkeling van het opleidingsniveau van de beroepsbevolking in Flevoland kijken, dan kende dit de laatste jaren een atypisch verloop in vergelijking met de landelijke ontwikkeling (zie figuur 3.5). Anders dan in de rest van Nederland zien we dat, na een periode van geleidelijke stijging, in 2022 het aandeel hoogopgeleiden in de beroepsbevolking is afgenomen. In 2022 was 33,5 procent van de beroepsbevolking hoogopgeleid (hbo en wo); 1,1 procentpunt minder dan een jaar eerder. En tegelijk zien we dat het aandeel laagopgeleiden, na een periode van geleidelijke daling, sinds 2020 jaarlijks is toegenomen. Zo was in 2022 21,9 procent van beroepsbevolking laagopgeleid (vmbo, mbo 1), een jaar eerder was dit nog 21,0 procent. De beroepsbevolking in Flevoland is

echter overwegend middelbaar opgeleid (havo, vwo, mbo 2, 3 en 4). In 2022 was 43,4 procent van de beroepsbevolking middelbaar opgeleid. Dit percentage schommelde de afgelopen jaren tussen de 43 en 45 procent en ligt hoger dan het landelijk percentage. Op landelijk niveau is het aandeel middelbaar opgeleiden al geruimere tijd aan het dalen. Overigens kan afgevraagd worden of opleidingsniveau aan betekenis aan het verliezen is als indicator voor het kennis- en vaardighedenniveau van de beroepsbevolking. Dit vanwege de groeiende noodzaak van een leven lang ontwikkelen, waarbij in toenemende mate het accent komt te liggen op de ontwikkeling van skills. Het diploma, als bewijs van een voltooide opleiding, wordt vaak nog als standaard gebruikt als indicatie van iemands vaardigheden. Tegelijk groeit het besef dat dit onvoldoende is om over de hele loopbaan een duidelijk beeld te geven van de skills van (potentiële) werknemers.¹⁶

¹⁶ Zie onder andere: SER (2021). Samen toewerken naar een meer skills gerichte arbeidsmarkt. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.fers presenteren vanaf 2013. Zie voor meer achtergrondinformatie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2021/48/nieuwe-metmethode-van-involed-op-beroepsbevolkingscijfers>.

FIGUUR 3.5 OPLEIDINGSNIVEAU BEROEPSBEVOLKING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Verdeling naar beroepsbevolking naar opleidingsniveau in %; 2013–2022

Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

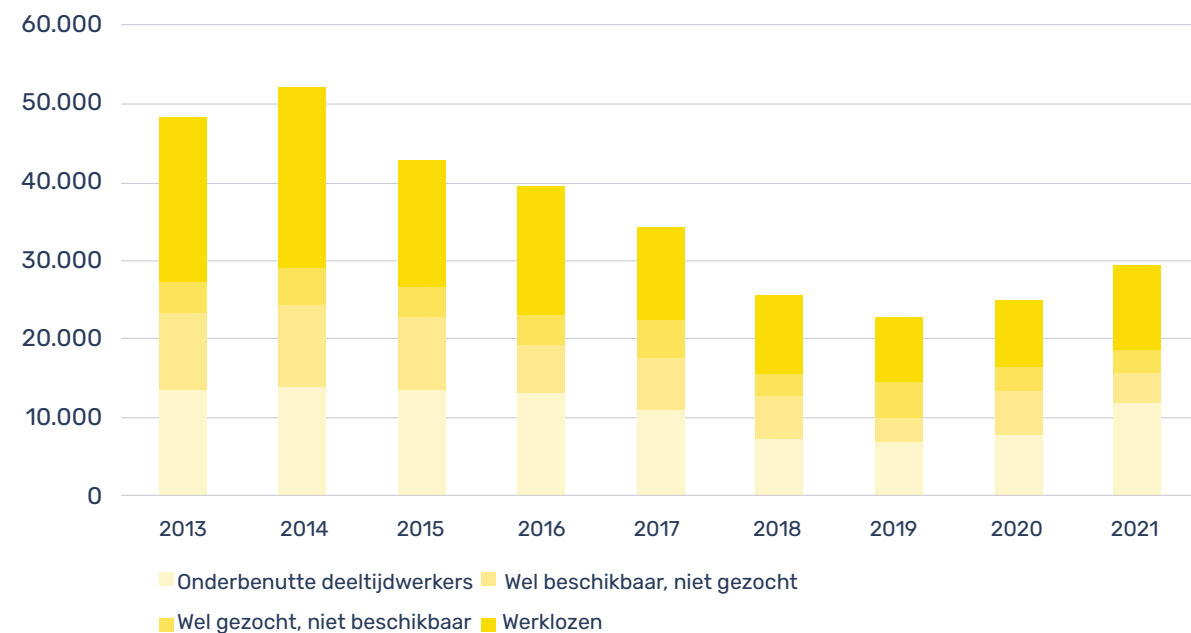
TOENAME ONBENUT ARBEIDSPOTENTIEEL

Naast werklozen zijn er groepen personen die in potentie (extra) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Het onbenut arbeidspotentieel worden deze groepen tezamen genoemd. Het onbenut arbeidspotentieel bestaat uit werklozen, aangevuld met semi-werklozen en onderbenutte deeltijdwerkers. Iemand is werkloos als hij of zij geen betaald werk heeft, recent naar werk heeft gezocht én direct aan de slag kan. Semi-werklozen staan iets verder af van de arbeidsmarkt. Zij hebben óf recent werk gezocht óf zijn direct beschikbaar. Onderbenutte deeltijdwerkers werken in deeltijd in hun grootste werkkring, willen meer uren werken en zijn daarvoor ook beschikbaar. Deze groepen zijn deels niet in beeld bij instanties, maar wel een interessante doelgroep in een tijd waar de schaarste aan geschikt personeel in veel sectoren nijpend is.

In 2021 behoorde 10,7 procent van de Flevolandse bevolking van 15 tot 75 jaar tot het onbenut arbeidspotentieel. Dit was hoger dan het landelijk gemiddelde van 10,1 procent. Ten opzichte van een jaar eerder was in 2021 het aantal personen in de provincie, dat als onbenut arbeidspotentieel kan worden aangeduid, met 17,0 procent toegenomen. Daarmee telde het onbenut arbeidspotentieel in 2021 ruim 29.300 personen (zie figuur 3.6). Hiervan waren ongeveer 12.000 deeltijders die gedeeltelijk onbenut zijn; zij wilden meer uren maken. Een iets kleiner deel betrof de semi-werklozen: ruim 3.900 personen waren op korte termijn beschikbaar maar hadden niet recent gezocht, en anderen (2.900 personen) hadden wel gezocht maar waren op korte termijn niet beschikbaar. Daarnaast waren er 11.000 personen werkloos in Flevoland, personen die geen betaald werk hadden en direct aan de slag konden.

FIGUUR 3.6 ONBENUT ARBEIDSPOTENTIEEL, FLEVOLAND

In absolute aantallen; 2013–2021

Bron: ArbeidsmarktInzicht.nl, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

3.2 ARBEIDSMARKTSPANNING

In hoeverre er sprake is van mismatches op de regionale arbeidsmarkt brengen we in beeld aan de hand van verschillende indicatoren. Naast de ontwikkeling van het aantal openstaande vacatures, die een indruk geven van de arbeidsvraag, gebruiken we de zogeheten spanningsindicator om een indruk te geven van de mate van spanning (ook wel krapte) op de regionale arbeidsmarkt. Daarnaast is een overzicht van schaarste-beroepen, een krachtige illustratie van waar het echt wringt op de arbeidsmarkt.

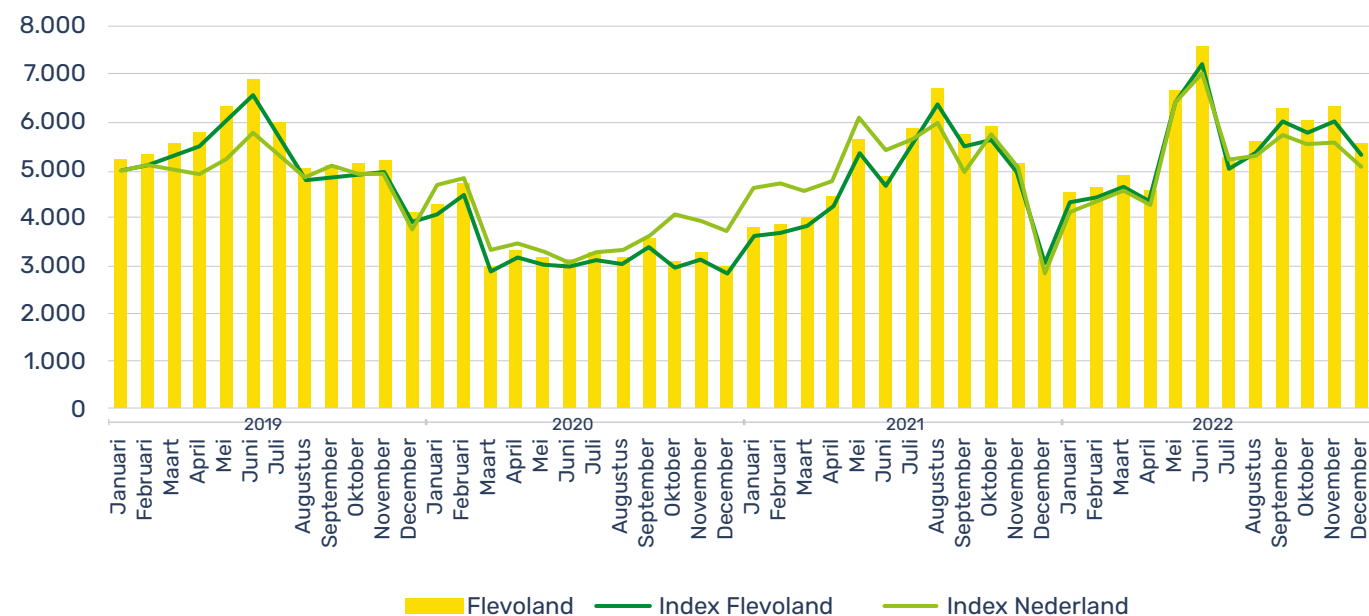
AANTAL VACATURES ONVERMINDERD HOOG

Een indicator voor de (onvervulde) vraag naar arbeid is het aantal (online) openstaande vacatures bij bedrijven en instellingen. Figuur 3.7 geeft een indruk van de ontwikkeling van het aantal online openstaande vacatures voor Flevoland en Nederland. Het gaat hierbij om de vacatures die

het UWV online op werk.nl voor werkzoekenden zichtbaar maakt. Zowel voor Nederland als voor provincie Flevoland komt het beeld naar voren van een structureel hoge vraag naar arbeid. In juni 2022 piekte het aantal openstaande vacatures in Flevoland naar 7.500; ruim 45 procent meer vacatures dan begin 2019. Ondanks een dip een maand later, blijft ook de rest van de maanden in 2022 het aantal openstaande vacatures op een bovengemiddeld hoog niveau liggen. De ontwikkeling van het aantal openstaande vacatures in Flevoland loopt in de pas met de landelijke ontwikkeling. De vacaturescijfers, die een aanhoudende hoge vraag naar arbeid impliceren, onderstrepen eens te meer dat werkgevers veel moeite hebben om vacatures te vervullen.

FIGUUR 3.7 ONLINE OPENSTAANDE VACATURES, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en Index 2019-januari=100 (lijnen en rechter as); 2019-januari–2022-december

Bron: UWV/ArbeidsmarktInzicht.nl, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

ARBEIDSMARKT ZEER KRAP

De regionale arbeidsmarkt raakt in toenemende mate over-spannen. Dit is goed te zien aan de spanningsindicator, een maat voor de krapte (of spanning) op de arbeidsmarkt. Een lage spanning betekent dat het voor werkgevers gemakkelijk is om een vacature te vervullen. Het aantal kortdurend werklozen (minder dan 6 maanden werkloos) met een passende opleiding is dan groter dan het aantal vacatures. Een hoge spanning betekent dat kortdurend werklozen de banen bij wijze van spreken voor het uitzoeken hebben. Bij een spanningsindicator van 1 is de arbeidsmarkt in evenwicht.

Vanaf begin 2021 is de krapte op de arbeidsmarkt in zowel Flevoland als Nederland explosief gestegen. In het derde kwartaal van 2022 is de spanningsindicator voor Flevoland gestegen tot 5,05. De spanningsindicator voor Nederland als geheel daalde daarentegen ten opzichte van het voor-

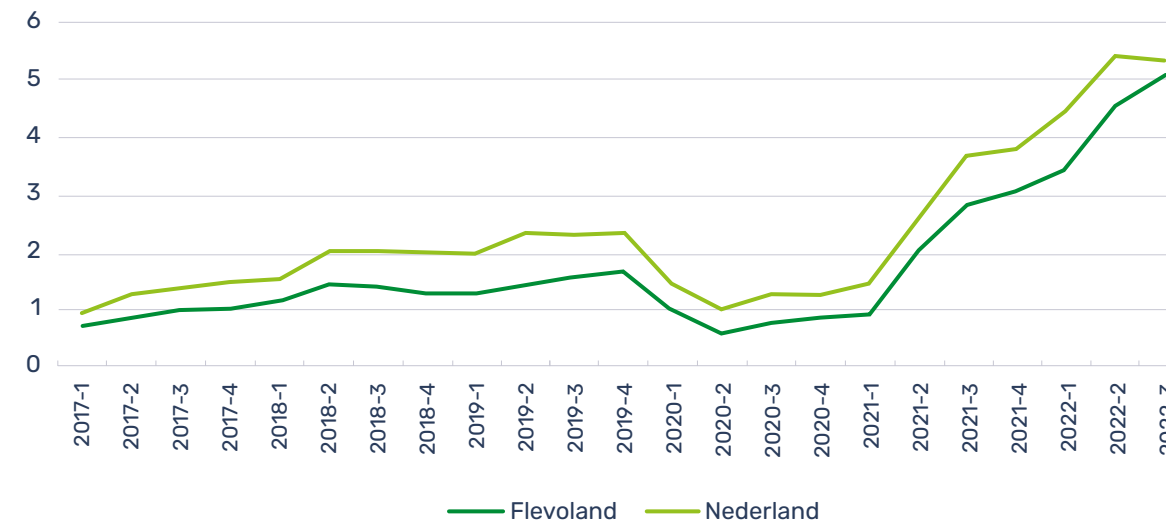
gaande kwartaal: naar 5,31 punten. Niettemin zijn beide arbeidsmarkten als zeer krap te typeren. Dit is vooral het gevolg van de inhaalslag die de economie maakte na een periode van beperkende coronamaatregelen. Er was toen sprake van een minder krappe arbeidsmarkt. Werkgevers konden makkelijker personeel vinden en werkzoekenden ervoeren meer concurrentie van andere werkzoekenden. Vanaf begin 2021 is deze situatie omgekeerd. Het is voor werkgevers moeilijker om personeel te vinden en werkzoekenden hebben doorgaans de keuze uit meerdere banen. De krapte op de arbeidsmarkt ligt momenteel ruim boven die van eind 2019, vlak voor de uitbraak van de coronapandemie. Ook worden de gevolgen van de toenemende vergrijzing en ontgroening merkbaar. Er zijn steeds minder mensen als arbeidskracht beschikbaar. Minder jongeren stromen in op de arbeidsmarkt, terwijl meer ouderen de arbeidsmarkt verlaten.

Hoewel er verschillen in spanning zijn tussen de beroeps-
klassen, was in het derde kwartaal van 2022 voor alle be-
roepsklassen in Flevoland de arbeidsmarktsituatie, volgens
UWV-definities, als krap dan wel zeer krap te typeren (zie
figuur 3.9). Een situatie die in grote mate overeenkomt met
het landelijke beeld, behalve voor ICT-beroepen. Opvallend
is dat de markt voor ICT-beroepen in Flevoland aanzienlijk
minder krap is dan in de rest van Nederland.

FIGUUR 3.8 ARBEIDSMARKTSPANNING FLEVOLAND EN NEDERLAND

Spanningsindicator; 2017-1e kwartaal–2022-3e kwartaal

Bron: UWV, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

FIGUUR 3.9 ARBEIDSMARKTSPANNING NAAR BEROEPSKLASSE, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Scores spanningsindicator arbeidsmarkt per beroepsklasse; 2022-3e kwartaal

Beroepsklasse	Flevoland	Nederland
Agrarische beroepen	6,99	3,86
Bedrijfseconomie en administratieve beroepen	3,10	5,34
Commeriële beroepen	4,90	6,65
Creatieve en taalkundige beroepen	1,89	2,07
Dienstverlenende beroepen	7,08	9,12
ICT beroepen	6,70	16,00
Managers	4,03	4,83
Openbaar bestuur, veiligheid en juridische beroepen	5,08	6,94
Pedagogische beroepen	4,34	3,76
Technische beroepen	6,02	6,66
Transport en logistiek beroepen	5,04	6,17
Zorg en welzijn beroepen	5,47	5,94
Totaal	5,05	5,31

Ruim

Gemiddeld

Krap

Zeer krap

Bron: UWV, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

3.3 PENDEL

Pendel tussen woon- en werklocaties is één van de mechanismen om de vraag naar en het aanbod van arbeid op elkaar aan te laten sluiten. Lokale mismatches tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt kunnen door pendel (deels) worden tenietgedaan. Met behulp van woon-werk-verkeercijfers krijgen we een indruk van waar werkenden woonachtig in Flevoland werken en waar de werknemers van bedrijven en instellingen in Flevoland vandaan komen. De cijfers die we gebruiken hebben betrekking op werknemers, werkenden in loondienst. Overige werkzame personen, zoals zzp'ers en uitoefenaars van vrije beroepen zijn hierin niet meegenomen.

HELFT VAN DE WERKENDE INWONERS HEEFT EEN BAAN BUITEN FLEVOLAND

Uit de cijfers van regionale forensenbewegingen komt naar voren dat, gemeten over de gehele maand december van 2020, dagelijks gemiddeld 50.000 personen naar Flevoland kwamen om te werken. Daar staat tegenover dat ruim het dubbele aantal personen de omgekeerde route aflegde: 101.800 werknemers woonachtig in Flevoland hebben een baan elders buiten de provincie. De dagelijkse uitgaande stroom van werknemers was daarmee twee maal zo groot als de inkomende stroom.

Dit betekent dat van de werknemers woonachtig in Flevoland 50,3 procent ook binnen Flevoland werkte – waarvan het grootste deel in de eigen woongemeente werkte: 80.800 inwoners tegenover 22.100 inwoners die elders in Flevoland werkten. De resterende groep van 101.800 personen (49,7 procent) werkte buiten Flevoland (zie figuur

3.10). Andersom is te zien dat in Flevoland 32,7 procent van de banen vervuld werd door werknemers van buiten de regio. De overige 67,3 procent van de regionale banen werd vervuld door werknemers die ook woonachtig waren in Flevoland (zie figuur 3.11).

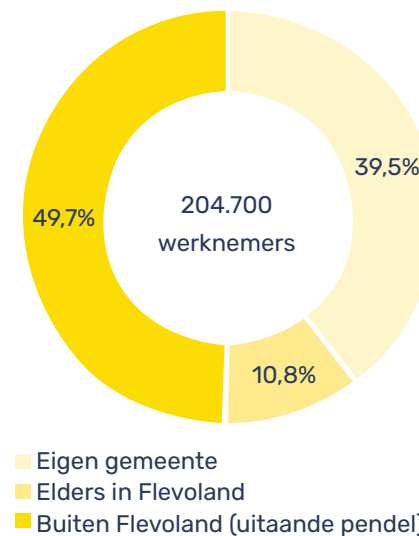
Vergelijking met de woon-werkbalansen van arbeidsmarktregio's in Nederland laat zien dat het aandeel van 50,3 procent van de inwoners dat ook in Flevoland werkt betrekkelijk laag is. Het blijkt namelijk dat gemiddeld genomen 73 procent van de werkende inwoners uit een (arbeidsmarkt)regio ook werkzaam is in de betreffende arbeidsmarktregio. De percentages variëren van 52 procent in de arbeidsmarktregio Zuid-Holland Centraal tot 89 procent in de arbeidsmarktregio Zuid-Limburg.¹⁷

¹⁷ Meer informatie over de woon-werkbalansen van de 38 Nederlandse arbeidsmarktregio's is beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/06/woon-werkbalansen-naar-arbeidsmarktregio-2020>.

FIGUUR 3.10 WERKBESTEMMING VAN WERKNEMERS WOONACHTIG IN FLEVOLAND

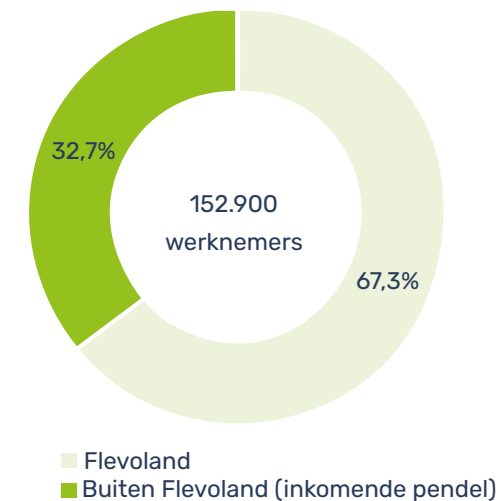
Verdeling van werknemers wonend in Flevoland naar hun werkbestemming in %; december 2020

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

FIGUUR 3.11 HERKOMST VAN IN FLEVOLAND WERKENDE PERSONEN (WERKNEMERS)

Verdeling van personen werkzaam in loondienst in Flevoland naar hun woonregio in %; december 2020

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

UITGAANDE PENDEL OVERTREFT INKOMENDE PENDEL

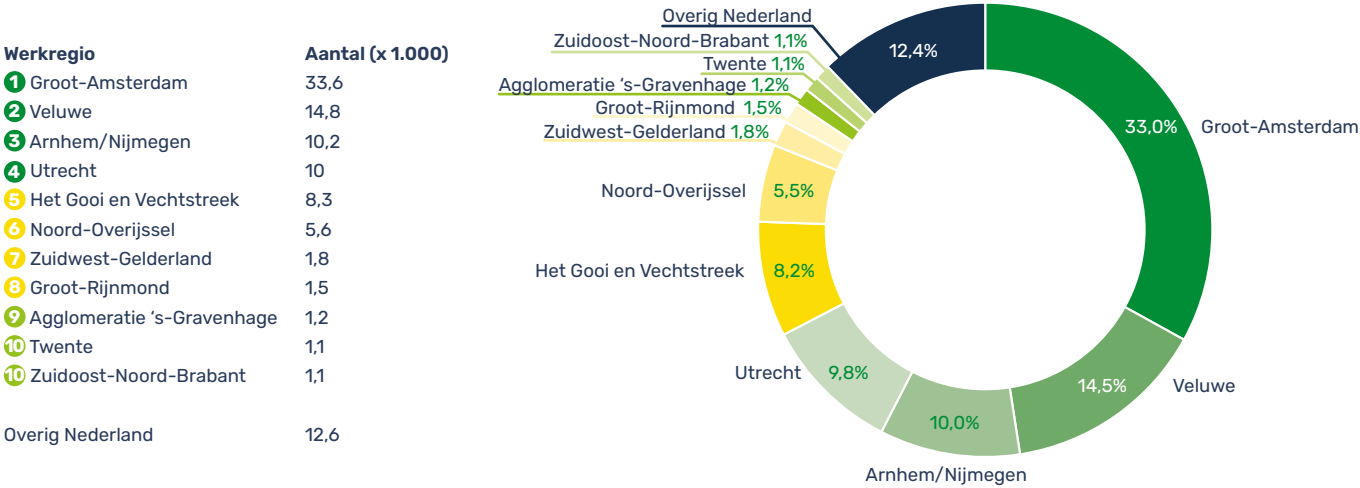
Per saldo wordt de inkomende pendel (ruimschoots) overtroffen door de uitgaande pendel. Als we nader inzoomen op de herkomst en bestemming van de verschillende forensenbewegingen, dan is te zien dat Flevoland als werklocatie vooral aantrekkingskracht heeft op werkenden uit regio's ten (noord-)oosten van Flevoland. De beperkte uitgaande pendel maakt dat de woon-werkbalans ten opzichte van deze regio's positief is. Tegelijk zien we dat ten opzichte van regio's ten (zuid-)westen van Flevoland de woon-werkbalans bovenmatig negatief is. Uitstroom van forensen richting de (zuid-)westelijke regio's overstijgt in ruime mate de instroom.

Van alle werknemers die in Flevoland woonachtig zijn werkt 50,3 procent ook in de regio zelf. Van het resterende deel dat buiten de regio werkt, de uitgaande pendel, werkt een derde in de COROP-regio Groot-Amsterdam. Een belang-

rijke verklaring voor dit grote aandeel is de nabijheid en de omvangrijke economie van deze regio. Aan de oostkant van Flevoland is met een aandeel van 14,8 procent de Veluwe een belangrijke werkbestemming. Ook het aandeel (10 procent) van de minder nabijgelegen regio Arnhem/Nijmegen springt in het oog. Deze regio trekt bijvoorbeeld meer Flevolandse forensen dan Utrecht en Het Gooi en Vechtstreek, regio's die relatief gemakkelijk te bereiken zijn vanuit Flevoland. Uit de onderliggende cijfers blijkt dat twee derde van de forensen die richting Arnhem/Nijmegen reist afkomstig zijn uit Almere.

FIGUUR 3.12 TOP-10 BESTEMMINGSREGIO'S UITGAANDE PENDEL FLEVOLAND

Verdeling van uitgaande pendelaars uit Flevoland naar werkbestemming (COROP-regio), in absolute aantallen en %; december 2020

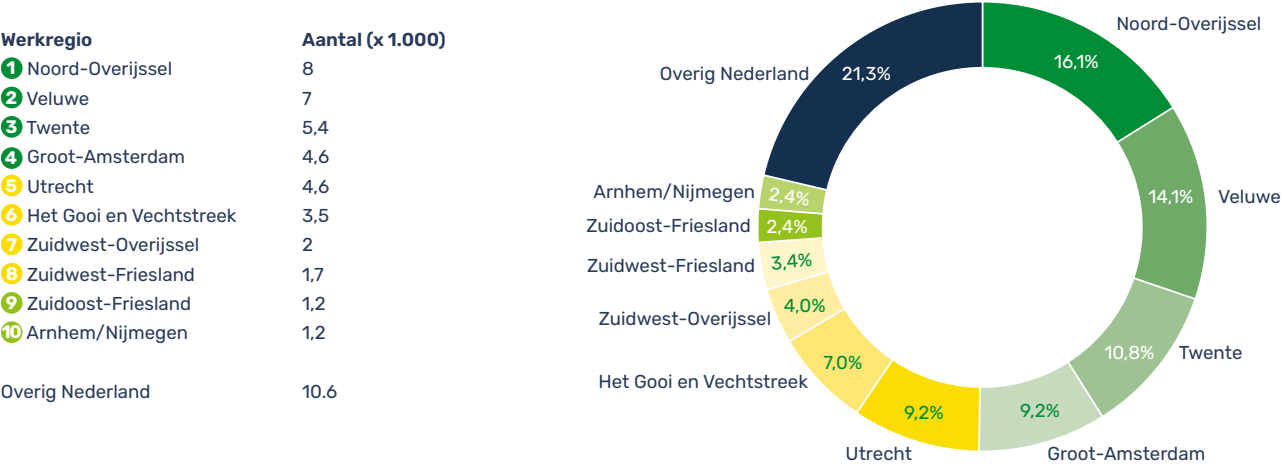
Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

We zagen eerder dat van alle werknemers die in Flevoland een baan vervullen, twee derde ook in Flevoland woont. Van de overige werknemers, de inkomende pendelaars, komt een aanzienlijk deel uit Noord-Overijssel (16,1 procent). Maar ook andere regio's ten oosten van Flevoland, met name Veluwe en Twente, zijn een belangrijke bron van inkomende pendel. Opvallend is dat het aandeel van Groot-Amsterdam relatief klein is, zeker wanneer het grote aandeel van deze regio als werkbestemming in ogenschouw wordt genomen.

FIGUUR 3.13 TOP-10 HERKOMSTREGIO'S INKOMENDE PENDEL FLEVOLAND

Verdeling van inkomende pendelaars in Flevoland naar woonregio (COROP-regio), in absolute aantallen en %; december 2020

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

WIJ BOUWEN RADICAAL ANDERS **STARTBLOCK**

De woningnood is ongekend hoog en een van de oplossingen zijn complete, duurzame én betaalbare woningen. In Emmeloord komen ze zo uit de fabriek en hoeven ze alleen nog maar op hun plaats te worden gezet. 'Wij bouwen op een radicaal andere manier huizen', vertelt algemeen directeur Tony Mol van Startblock enthousiast.

'We zien onszelf dan ook niet als aannemer, maar als producent', legt Tony uit. 'We bouwen volledig circulair en gaan slechts één keer naar de locatie: als het huis af is. Dan zetten we het op zijn plek en sluiten we het aan op de nutsvoorzieningen.' Dat transport gaat sinds kort elektrisch. Samenwerkingspartner Van Wieren Transport uit Emmeloord schafte namelijk een elektrische vrachtwagen aan.

PIONIERSGEEST IS SPRINGLEVEND

Bij Startblock vloeien ambacht (woningen bouwen) en innovatie naadloos in elkaar over. 'We voelen met elkaar de pijn van de woningnood.' Voeg daar een nog altijd springlevende pioniersgeest aan toe. 'Je hebt hier veel doeners die denken en doorpakken. Die geloven in hun eigen innovatie en in hun enthousiasme krijgen ze anderen mee. Het is echt het team dat dit tot een succes maakt!'

De wachtlijsten voor een huurwoning zijn behoorlijk lang en het kopen van een huis is voor starters niet meer financieel haalbaar. Tel daarbij op het groeiend aantal alleenstaanden. We hebben dus niet alleen meer woningen nodig, ook andere types. De focus ligt van oudsher op het

bouwen van eengezinswoningen, terwijl er tegenwoordig juist veel meer een- en tweepersoonshuishoudens zijn.

**"WE BOUWEN VOLLEDIG
CIRCULAIR EN GAAN
SLECHTS ÉÉN KEER
NAAR DE LOCATIE"**

Startblock heeft drie verschillende modellen: twee compacte voor een- en tweepersoonshuishoudens en een eengezinswoning. 'Bij deze laatste zet je twee units met de rug tegen elkaar, zodat je één geheel vormt.' De woningen van Startblock vind je door heel Nederland: van Emmeloord tot Ridderkerk en van Warmerhuizen tot Staphorst.

RADICAAL ANDERS BOUWEN

De woningen bestaan voor 80 procent uit PEFC-gecertificeerd CLT-hout, afkomstig uit duurzaam beheerde bossen. 'Onze huizen absorberen 15 ton CO₂ en daarmee is de uitstoot op de bouwplaats geneutraliseerd.' Startblock gebruikt verder gerecycled kunststof, hergebruikt hout uit de

fabriek en het isolatiemateriaal is een mix van traditioneel, biobased en circulair. 'TNO doet grootschalig onderzoek naar biobased en emissieloos bouwen en verzamelt data over de houtbouw en gewassen voor de bouw.'

**"ONZE HUIZEN
ABSORBEREN 15 TON
CO₂ EN DAARMEE
IS DE UITSTOOT OP
DE BOUWPLAATS
GENEUTRALISEERD"**

Het team is gerust gedreven te noemen. De missie? Het woningtekort verkleinen met fabrieksmatig gebouwde woningen. Dit wilde idee op een bierviltje werd uiteindelijk in 2019 werkelijkheid. De teller staat tot nu toe ruim 100 Startblock-woningen. Startblock werkt samen met (lokale) woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars en corporaties. 'Het idee dat je zo radicaal bouwt dat het geen woning meer is, maar een product, dat zit nog niet bij iedereen tussen de oren. Dat maakt onze missie alleen nog maar belangrijker: voor iedere starter een betaalbare woning. Daar gaan wij voor!'

HOOFDSTUK 4 INWONERS

INWONERS IN HET KORT

4.1 BEVOLKING

De stand en ontwikkeling van het aantal mensen dat woont in Flevoland beschrijven we aan de hand van de bevolkingsdynamiek. De bevolkingsdynamiek geeft onder meer uitdrukking aan de aantrekkingskracht van een locatie als woon- en werkplaats. Daarnaast is de bevolkingsomvang van belang voor de lokale consumptie en leefbaarheid, alsmede dat het de basis vormt van het regionale arbeidsaanbod. Ramingscijfers geven tot slot een indruk hoe het aantal inwoners zich in de toekomst ontwikkelt.

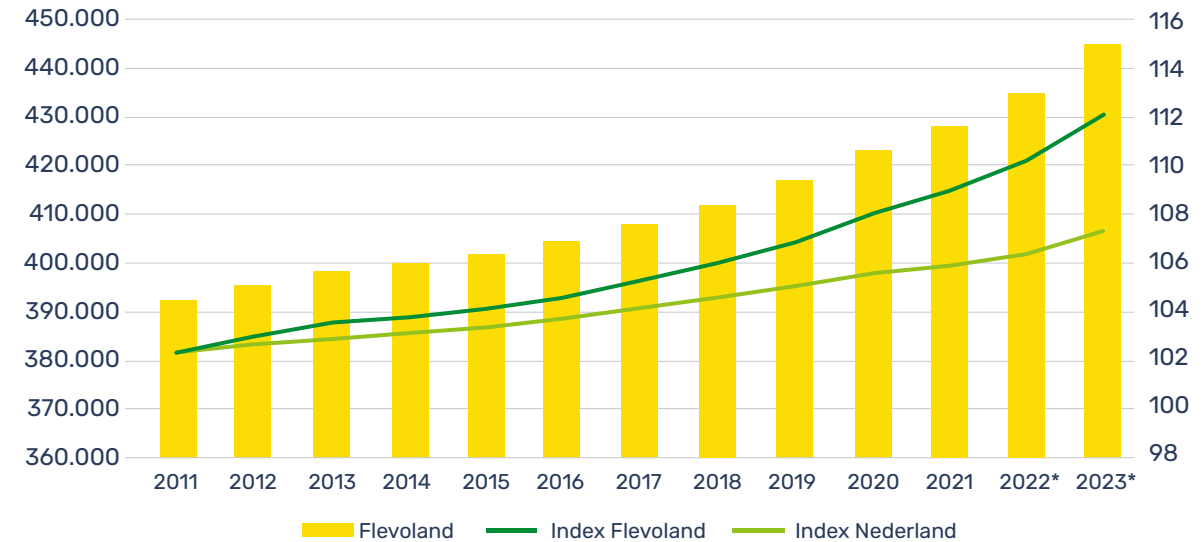
FLEVOLANDSE BEVOLKING GROEIT HARDER DAN LANDELIJK

Aan het begin van 2023 telden de zes Flevolandse gemeenten tezamen 444.850 inwoners. Dat zijn er 10.079 meer dan een jaar eerder: een groei van 2,3 procent tegenover 1,3 procent landelijk. Deze ontwikkeling past in het beeld van een

provincie waarvan de bevolking al geruime tijd harder groeit dan landelijk. Over de periode 2011–2023 bedroeg de Flevolandse bevolkingsgroei 13,5 procent, terwijl de groei van de totale Nederlandse bevolking 7,0 procent was. Hielden de Flevolandse en landelijke bevolkingsontwikkeling tot en met 2016 nog enigszins gelijke tred, daarna zijn de ontwikkelpaden steeds verder uit elkaar gaan lopen en overtrof de Flevolandse bevolkingsgroei in toenemende mate de landelijke groei. In het kader 'Bevolkingsontwikkeling vanuit historisch perspectief: een bijzondere ontstaansgeschiedenis' kijken we verder terug in de geschiedenis van de Flevolandse bevolkingsontwikkeling.

FIGUUR 4.1 BEVOLKINGSONTWIKKELING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en Index 2011=100 (lijnen en rechter as); 2011–2023 (peilmoment 1 januari)

* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

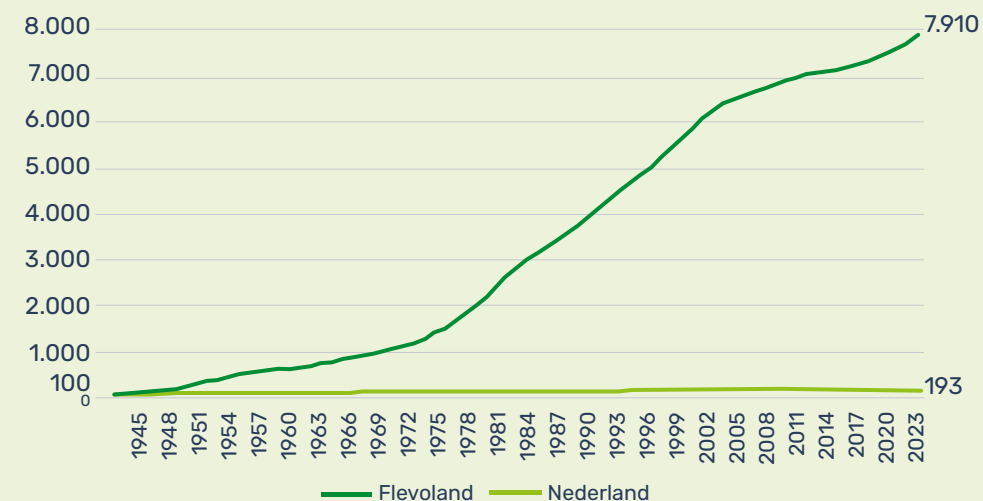
BEVOLKINGSONTWIKKELING VANUIT HISTORISCH PERSPECTIEF: EEN BIJZONDERE ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Flevoland bestaat pas net. Bezien vanuit een (lange termijn) historisch perspectief, heeft in het gebied dat vanaf 1986 doorgaat als provincie Flevoland, zich in een relatief korte periode van acht decennia een ongeken- de bevolkingsgroei voltrokken. Gemeten vanaf 1945 tot nu is het aantal inwoners toegenomen met een factor tachtig (+7.800 procent), terwijl het totaal aantal inwoners van Nederland in dezelfde periode ‘slechts’ verdubbelde (+93 procent). Van een handvol inwoners op Urk en in De Noord- oostelijke Polder (voorloper van de gemeente Noordoost- polder, inclusief Schokland) ontwikkelde Flevoland zich tot een ingepolderd gebied van zes gemeenten met tezamen bijna 445.000 inwoners. Deze transitie tekent het unieke wordingsproces van Flevoland, dat nog steeds in volle gang is.

FIGUUR 4.2 HISTORISCHE BEVOLKINGSONTWIKKELING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Index 1945=100; 1945–2023 (peilmoment 1 januari)

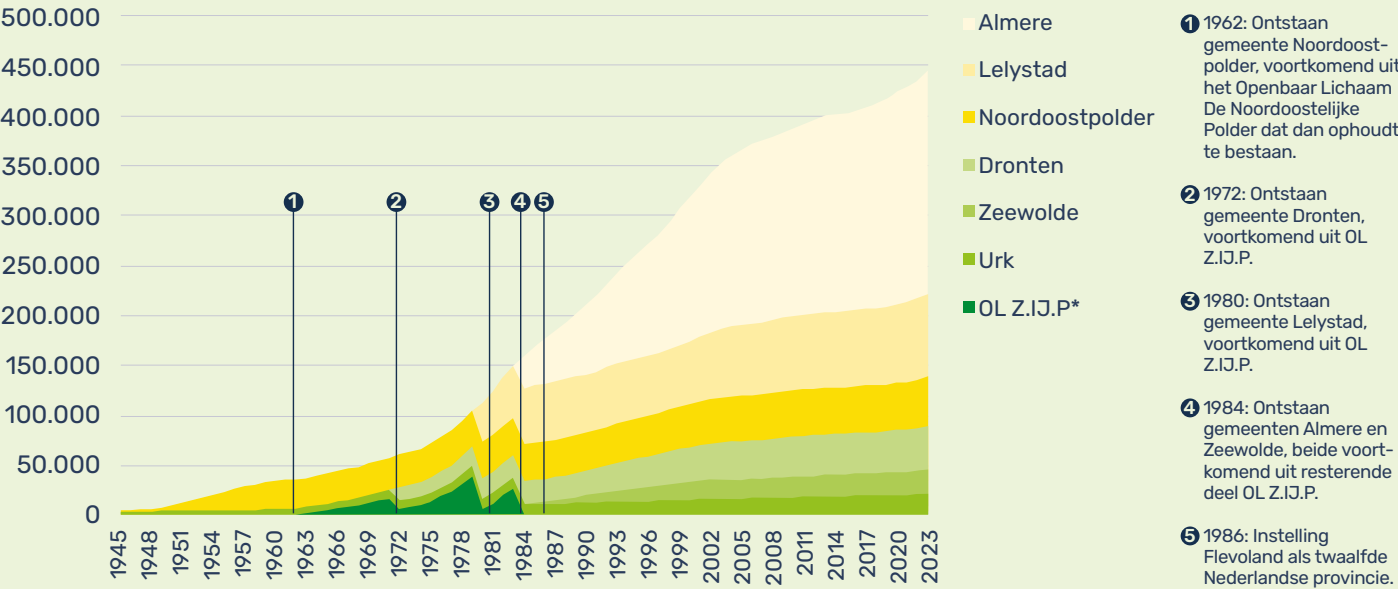
Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

Figuur 4.3 toont voor Flevoland in meer detail de ontwikkeling van de bevolkingsomvang van de provincie als geheel en van de afzonderlijke gemeenten. Opvallend is dat met name in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw gekenmerkt worden door oprichtingen van gemeenten en de daarmee gepaard gaande grensverschuivingen. Het Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders (OL Z.IJ.P) speelde daarbij een belangrijke rol. Dit Nederlandse overheidsorgaan vormde tussen 1955 en 1996 het bestuur van het Markermeer en de Oostelijke en Zuidelijke Flevopolder in de gebieden waar nog geen gemeente was ingesteld. Het grondgebied van het OL Z.IJ.P werd stap voor stap gemeentelijk ingedeeld, zodat het gebied steeds kleiner werd. Dronten was in 1972 de eerste gemeente in de betreffende Flevopolders en in 1980 volgde Lelystad. Na de instelling

van de gemeenten Almere en Zeewolde in 1984 was het OL Z.IJ.P. alleen nog verantwoordelijk voor het bestuur over het Markermeer. In 1986 werd Flevoland een provincie. Het OL Z.IJ.P werd toen overigens nog niet opgeheven, dat gebeurde uiteindelijk in 1996. Tot die tijd hield het zich onder meer nog bezig met de handhaving van openbare orde en veiligheid op het Markermeer en op de Houtribdijk, de dijk tussen Enkhuizen en Lelystad.

FIGUUR 4.3 HISTORISCHE BEVOLKINGSONTWIKKELING NAAR GEMEENTE

In absolute aantallen; 1945–2023 (peilmoment 1 januari)

* OL Z.IJ.P. staat voor Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders.
Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

BINNENLANDSE MIGRATIE GROEIT GESTAAG, VLUCHTELINGENINSTROOM STUWT BUITENLANDS MIGRATIEOVERSCHOT

Als we nader inzoomen op de ontwikkeling van de bevolking dan kijken we in eerste instantie naar twee factoren. Ten eerste het natuurlijk verloop, het saldo tussen geboorte en sterfte. De tweede factor is de migratie, oftewel verhuizingen vanuit en naar Flevoland, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen binnenlandse en buitenlandse migratie.

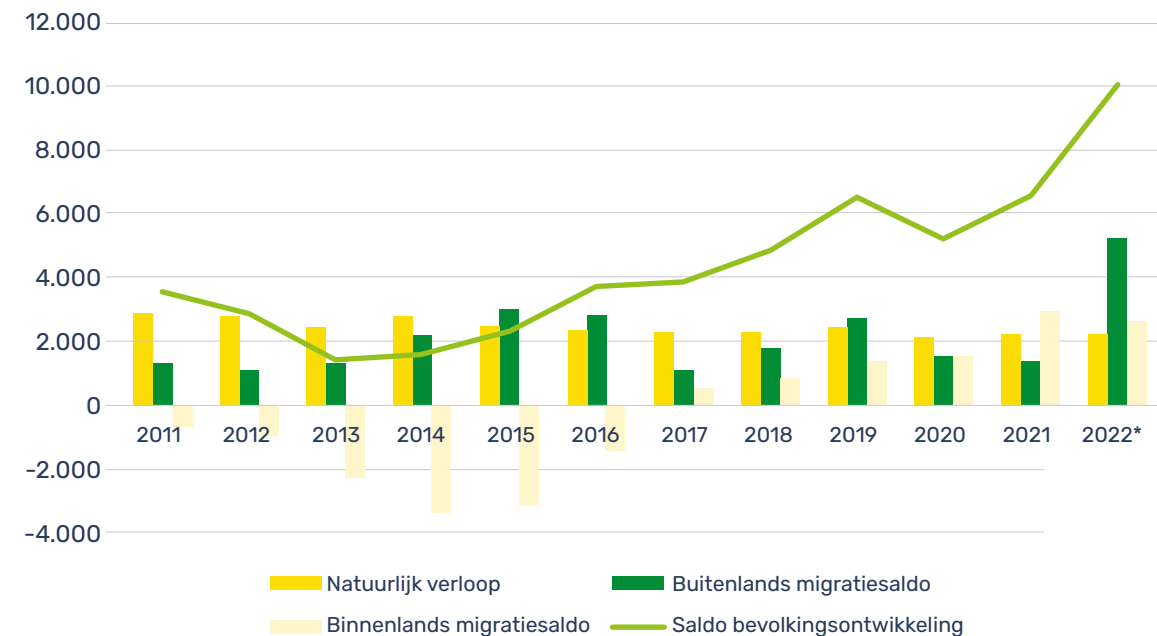
Een constante in de Flevolandse bevolkingsgroei is het natuurlijk verloop. Over de periode 2011–2022 overtrof het jaarlijkse aantal geboorten het aantal sterfgevallen met gemiddeld 2.400. Anders is de ontwikkeling van de binnenlandse migratie. Tot 2016 is er sprake van een vertrekoverschot: er zijn meer mensen die verhuizen uit Flevoland naar elders in Nederland dan personen vanuit andere Nederlandse regio's die zich in Flevoland vestigen. Maar vanaf 2017 wordt het binnenlandse

migratiesaldo positief: ieder jaar vestigden zich meer mensen vanuit elders in het land in de Flevoland dan dat er vertrokken. In 2022 overtreft het aantal nieuwgevestigden het aantal vertrekkers met ruim 2.600.

Daarnaast heeft Flevoland een doorlopend buitenlands migratieoverschot. Jaarlijks vestigen meer mensen zich vanuit het buitenland in de provincie, dan mensen die zich vanuit Flevoland in het buitenland vestigen. Het jaar 2022 is een opvallende uitschieter, die wordt veroorzaakt door een sterk toegenomen instroom van vluchtelingen vanuit onder andere Oekraïne. In de periode april tot december schreven bijna 19.000 personen afkomstig uit Oekraïne zich in in één van de Flevolandse gemeenten.¹⁸ Het heeft er mede voor gezorgd dat het buitenlandse migratiesaldo in 2022 is gestegen tot 5.200 personen. Ten opzichte van 2021 is dit bijna een verviervoudiging. Ter vergelijking: voor Nederland als geheel is in 2022 het migratiesaldo ruim verdubbeld ten opzichte van een jaar eerder.

FIGUUR 4.4 SAMENSTELLING BEVOLKINGSONTWIKKELING, FLEVOLAND

In absolute aantallen; 2011–2022 (peilmoment 1 januari)

* Voorlopige cijfers.
Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

¹⁸ CBS (2023) Ingeschreven vanuit Oekraïne, naar woongemeente. Dataset beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/01/ingeschreven-vanuit-oekraïne-naar-woongemeente>.

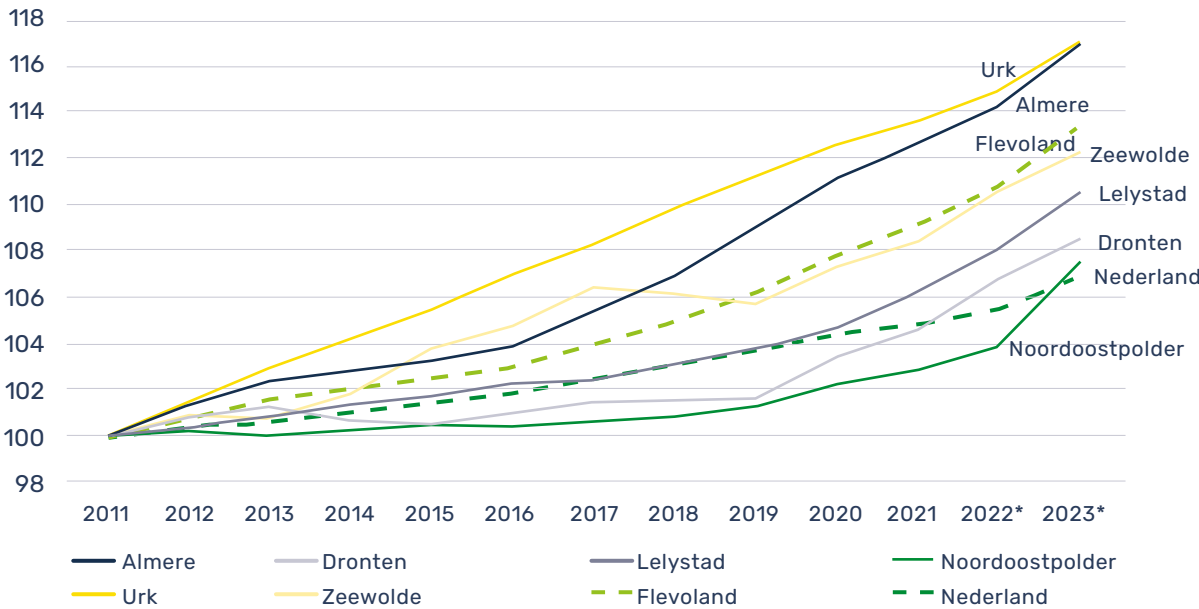
URK EN ALMERE STERKSTE GROEIERS

De omvang van de totale bevolking in Flevoland is tussen 2011–2023 per saldo met 13,5 procent gegroeid. Als we deze ontwikkeling per gemeente uiteenrafelen dan zien we dat elke gemeente in bevolkingsomvang is toegenomen, maar dat er verschillen zijn in ontwikkeltempo. Tussen 2011 en 2023 is op het grondgebied van elk van de zes Flevolandse gemeenten het aantal inwoners per saldo harder toegenomen dan het landelijk gemiddelde. De sterkste groeiers blijken Urk en Almere te zijn. In relatieve zin groeide de Urker bevolking in de periode 2011–2023 met 17,0 procent, Almere groeide met 16,9 procent. In absolute termen daarentegen is het Almere dat vooral het verschil maakt. Het aantal inwoners in Almere is de afgelopen twaalf jaar met ruim 32.200 toegenomen, waarmee ruim 61 procent van de totale Flevolandse bevolkingstoename zich concentreerde in Almere.

Kijken we naar meer recente ontwikkelingen, dan valt de ontwikkeling van Noordoostpolder op. Over heel 2022 was de bevolkingsgroei in deze gemeente 3,5 procent, waarmee het Flevolandse gemiddelde van 2,3 procent ruim werd overtroffen. Net als in de andere gemeenten was in Noordoostpolder in 2022 het positieve buitenlands migratiesaldo de belangrijkste aanjager van bevolkingsgroei. Maar anders dan in de andere gemeenten was een jaar eerder het buitenlands migratiesaldo nihil, terwijl het met een positief saldo van 1.690 buitenlandse nieuwkomers in 2022 bovengemiddeld hard gegroeid is. Bijna 75 procent van de bevolkingstoename in Noordoostpolder was het gevolg van het vestigingsoverschot van mensen uit het buitenland. Voor Flevoland als geheel was het aandeel van de buitenlandse migratieoverschot 52 procent.

FIGUUR 4.5 BEVOLKINGSONTWIKKELING NAAR GEMEENTE

Index 2011=100; 2011–2023 (peilmoment 1 januari)

* Voorlopige cijfers.
Bron: CBS, 2023 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

BEVOLKING VERGRIJST, MAAR MINDER HARD DAN LANDELIJK

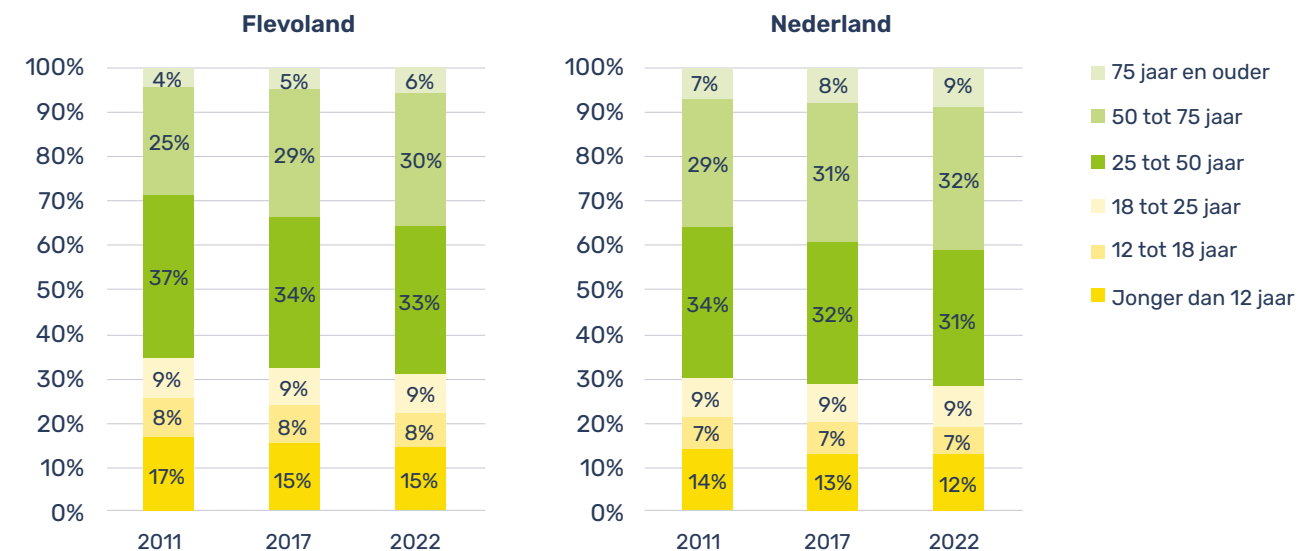
Niet alleen de omvang van de bevolking in Flevoland verandert, dat geldt ook voor de samenstelling – veranderingen die van invloed zijn op de regionale woning- en arbeidsmarkt. In Flevoland is er sprake van een relatieve toename van het aantal ouderen (vergrijzing). Maar deze ontwikkeling voltrekt zich in een lager tempo dan op landelijk niveau. Vergrijzing wordt onder meer veroorzaakt door een achterblijvende aanwas van nieuwgeborenen en een toegenomen levensverwachting. De bevolking wordt elk jaar gemiddeld een stukje ouder – een trend die in grote delen van Nederland te zien is.

Voor cijfers over de aard van de bevolkingssamenstelling geldt dat 2022 het meest recent beschikbare jaar is. De cijfers laten zien dat tussen 2011 en 2022 in Flevoland het aandeel van de groep 50 jaar of ouder gestegen is van 29

procent naar 36 procent (landelijk van 36 procent naar 41 procent). Aan het begin van 2022 woonden er in totaal 155.100 vijftigplussers in Flevoland, bijna 43.000 meer dan in 2011. Tegelijk zien we dat het aantal en aandeel jongeren afneemt (ontgroening). Dit is in lijn met het landelijke patroon. Maar ook hiervoor geldt dat deze ontwikkeling in Flevoland minder scherp is dan gemiddeld genomen in de rest van Nederland. Flevoland telde begin 2022 96.500 jongeren (leeftijd tot 18 jaar). In 2011 bedroeg het aandeel inwoners tot 18 jaar 25 procent, in 2022 was dit teruggelopen naar 23 procent. In dezelfde periode daalde het aandeel jongeren op landelijk niveau van 21 procent naar 19 procent.

FIGUUR 4.6 ONTWIKKELING LEEFTIJDOPBOUW BEVOLKING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Aandelen leeftijdscategorie in %; 2011, 2017, 2022 (peilmoment 1 januari)

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

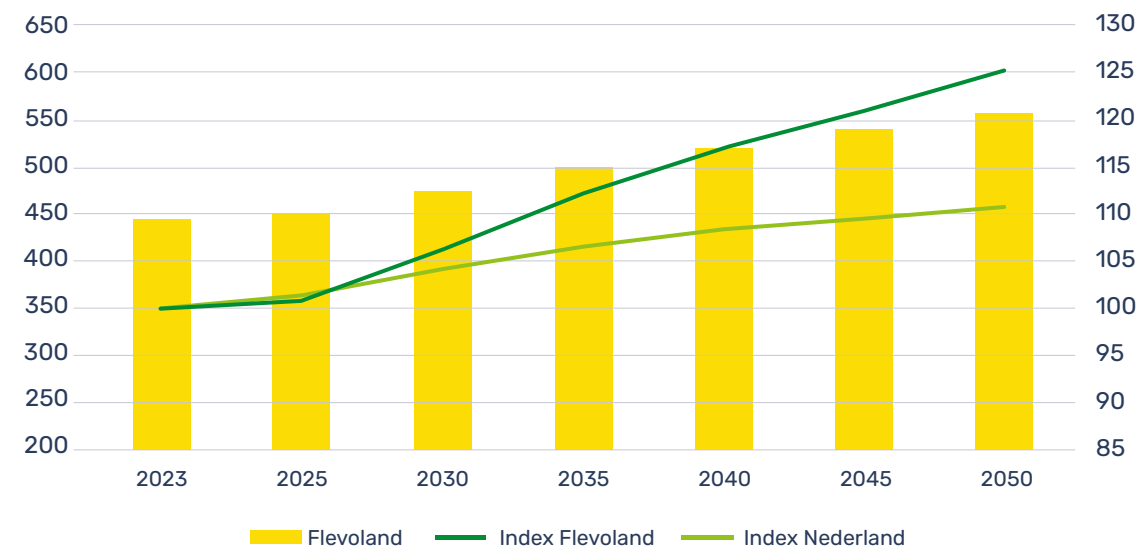

FLEVOLANDSE BEVOLKING BLIJFT IN DE TOEKOMST STERK GROEIEN, VOORAL IN DE STEDELIJKE GEMEENTEN

De meest recent beschikbare lange-termijnbevolkingsprognose (uit juli 2022), opgesteld door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en het CBS, laat zien dat de Flevolandse bevolking per saldo met 25 procent zal toenemen in de komende 25 jaar (zie tekstkader 'Verschillende bevolkingsprognoses' voor een toelichting op de keuze voor deze prognose, en de gevolgen daarvan). In 2050 zal Flevoland naar verwachting 557.000 inwoners tellen tegenover de bijna 445.000 inwoners van begin 2023. Het aantal inwoners van Flevoland blijft groeien, harder dan de totale Nederlandse bevolking. Dit maakt dat, hoe verder in de toekomst, de landelijke en regionale ontwikkelpaden in toenemende mate uit elkaar gaan lopen. De Nederlandse bevolking zal tot 2050 naar verwachting met bijna 11,1 procent toenemen. Nederland zal dan ruim 19,5 miljoen inwoners tellen, waarvan 2,8 procent in Flevoland woonachtig zal zijn. Begin 2022 is dat 2,5 procent.

FIGUUR 4.7 PROGNOSE BEVOLKINGSONTWIKKELING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (x 1.000; balken en linker as) en Index 2023=100 (lijnen en rechter as); 2023–2050

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

VERSCHILLENDE BEVOLKINGSPROGNOSES

Voor prognoses over bevolkingsontwikkeling gebruiken we de zogeheten Regionale bevolkings- en huishoudensprognose, die om de drie jaar wordt opgesteld door het Planbureau voor de Leefomgeving en het CBS.²⁰ Aan deze prognose liggen veronderstellingen ten grondslag over ontwikkelingen in de geboorte, sterfte, buitenlandse en binnenlandse migratie, netto toename van de woningvoorraad en overgangen tussen huishoudensposities. Belangrijke reden om gebruik te maken van deze prognose is de zuiverheid van de vergelijkingen: de prognose voor de landelijke bevolkingsontwikkeling is op dezelfde methodiek en

onderliggende veronderstellingen gebaseerd (Projecting population Events At the Regional Level (PEARL)).²¹ Gevolg van deze keuze is dat de bevolkingsprognose gepresenteerd in deze monitor afwijkt van de prognose die gemaakt is door het team Onderzoek en Beleidsinformatie van Provincie Flevoland. De provincie maakt namelijk gebruik van het Gemeentelijke Bevolkingsprognose Model, waarvan de gemeentelijke woningbouwplannen een belangrijke basis zijn.²² Uitgaande van het midden-scenario van de provincie, levert dit voor 2050 een inwoneraantal van 643.000 op – een prognose die onder andere ook terugkomt in de Strategische Agenda Flevoland.²³ Dit wijkt af van de PBL/CBS-prognose die uitkomt op 557.000 inwoners.

Zoomen we in op de afzonderlijke gemeenten dan valt op dat op basis van de ramingen de grootste groei in Lelystad verwacht wordt. Over de periode 2023–2050 wordt in Lelystad een bevolkingsgroei van 39 procent voorzien; 1 procentpunt hoger dan de geraamde bevolkingsgroei van Almere (+38 procent). De enige Flevolandse gemeente die geconfronteerd gaat worden met een bevolkingsafname is Noordoostpolder. Uitgaande van de prognoses van het PBL en CBS zal het aantal inwoners van Noordoostpolder in 2050 8 procent lager liggen dan in 2023. De geraamde ontwikkeling van de overige gemeenten, Urk, Dronten en Zeewolde, zal richting 2050 in de pas dan wel iets achter lopen op de gemiddelde landelijke bevolkingsgroei. Deze groeiprognoses passen in het nationale en internationale beeld van toenemende verstedelijking en de aantrekkingskracht van wonen in de stad.

¹⁹ PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose, beschikbaar via: <https://www.pbl.nl/publicaties/pblcbs-regionale-bevolkings-en-huishoudensprognose-2022>.

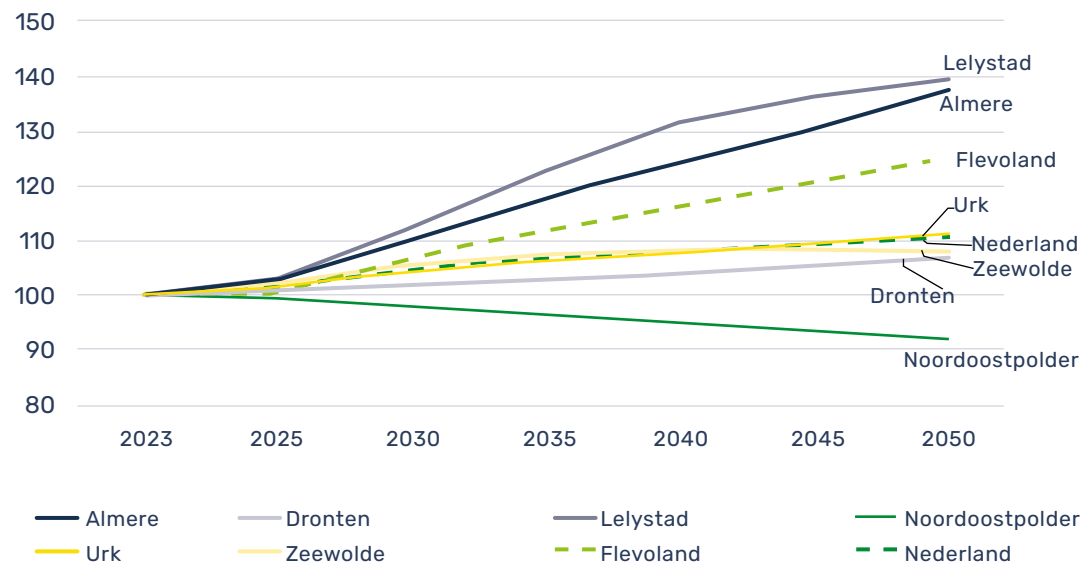
²⁰ De uitgebreide technische verantwoording wordt beschreven in: PBL/CBS (2022). Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022–2050: Steden en randgemeenten groeien verder. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Beschikbaar via: <https://www.pbl.nl/publicaties/pblcbs-regionale-bevolkings-en-huishoudensprognose-2022>.

²¹ Meer informatie over de bevolkingsprognoses gemaakt door Provincie Flevoland is beschikbaar via: <https://feitelijkflevoland.nl/dashboard/dashboard/bevolkingsprognose-2023>.

²² Over de brug komen | Strategische Agenda Flevoland 1.0, beschikbaar via: <https://www.flevoland.nl/getmedia/dbf054f2-e6ef-4eb1-ac78-bd0fad5ec03a/Strategische-Agenda-Flevoland-1-0.pdf>.

FIGUUR 4.8 PROGNOSE BEVOLKINGSONTWIKKELING NAAR GEMEENTE

Index 2023=100; 2023–2050

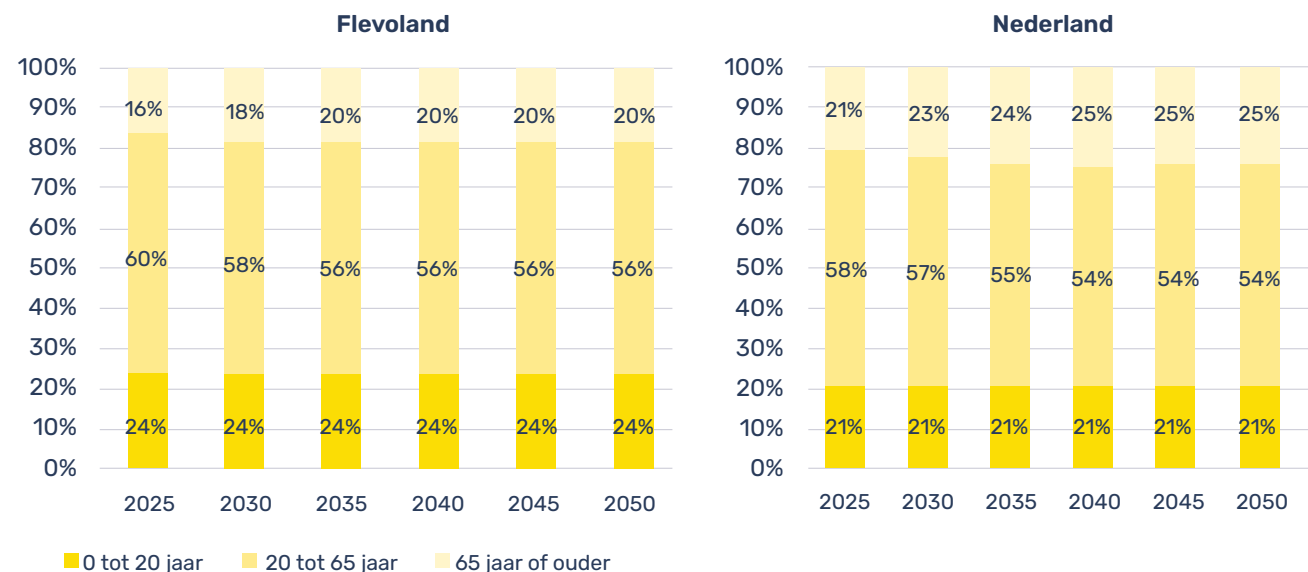
Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

De geraamde bevolkingsgroei in Flevoland gaat gepaard met een relatieve toename van het aantal ouderen; de eerdergenoemde trend van vergrijzing zal voornamelijk aanhouden – hetzij verwacht wordt dat dit op een gegeven moment zal stabiliseren. Daarbij dient opgemerkt te worden dat de mate van vergrijzing in Flevoland minder sterk is dan in Nederland in zijn geheel. In 2025 zal naar verwachting 16 procent van de inwoners van Flevoland 65 jaar of ouder zijn. Het aandeel van deze groep loopt op tot 20 procent in 2035, waarna dit aandeel onveranderd blijft tot aan 2050. Tegelijkertijd zien we dat het aandeel van de jongste groep, de 0 tot 20-jarigen, met 24 procent niet veranderd gedurende de hele periode tot 2050. De omvang van deze groep, in absolute aantallen, stijgt daarentegen van 108.000 naar 131.000 personen in dezelfde periode.

FIGUUR 4.9 PROGNOSE BEVOLKINGSENTWIKKELING NAAR LEEFTIJDSCATEGORIE, FLEVO- LAND EN NEDERLAND

Aandelen leeftijdscategorie in %; 2025–2050

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

4.2 HUISHOUDENS

Direct gerelateerd aan bevolkingsontwikkeling is de ontwikkeling van het aantal huishoudens. Informatie over aantallen en verschillende typen huishoudens is onder meer relevant voor regionale woningbouwplanning.

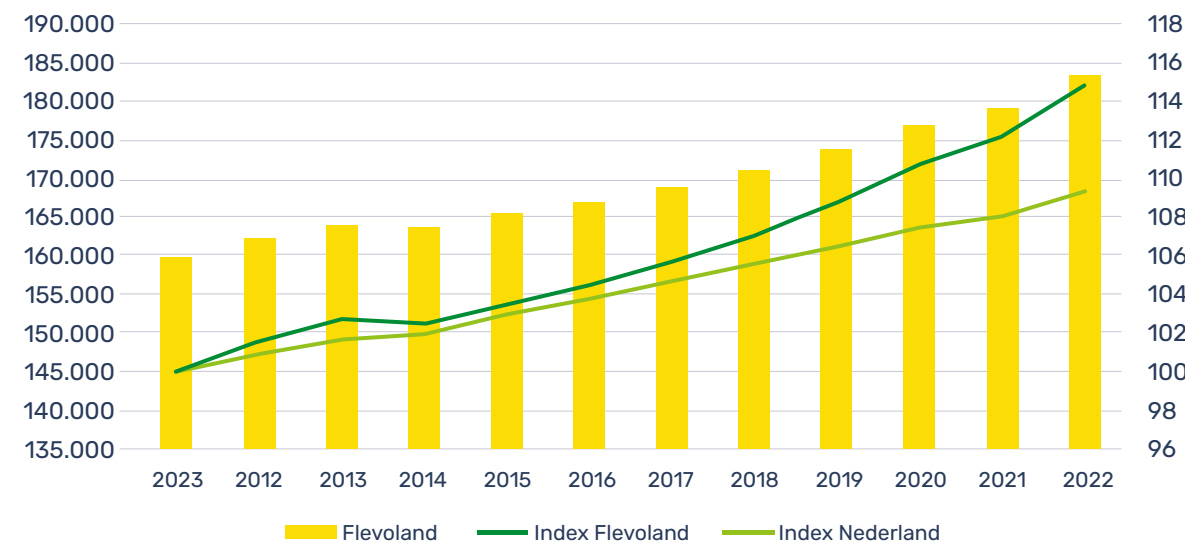
BOVENGEMIDDELDE STIJGING AANTAL HUISHOUDENS

Op 1 januari 2022 bedroeg het aantal particuliere huishoudens in Flevoland 183.147. Dit zijn er 4.187 meer dan een jaar eerder. In de periode 2011–2022 steeg het aantal huishoudens in Flevoland met 14,8 procent. In Nederland is het aantal huishoudens in deze periode met 9,3 procent toegenomen. In dezelfde periode is de bevolking in Flevoland met 10,9 procent toegenomen. Door de verhoudingsgewijze hoge huishoudensgroei, in vergelijking met de bevolkingsgroei, is er sprake van huishoudensverdunding – een afname van de gemiddelde huishoudensgrootte. Een trend die zich ook in de rest van het land voltrekt.

FIGUUR 4.10 HUISHOUDENSONTWIKKELING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

In absolute aantallen (balken en linker as) en Index 2011=100 (lijnen en rechter as); 2011-2022 (peilmoment 1 januari)

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

FLEVOLANDERS WONEN STEEDS VAKER ALLEEN

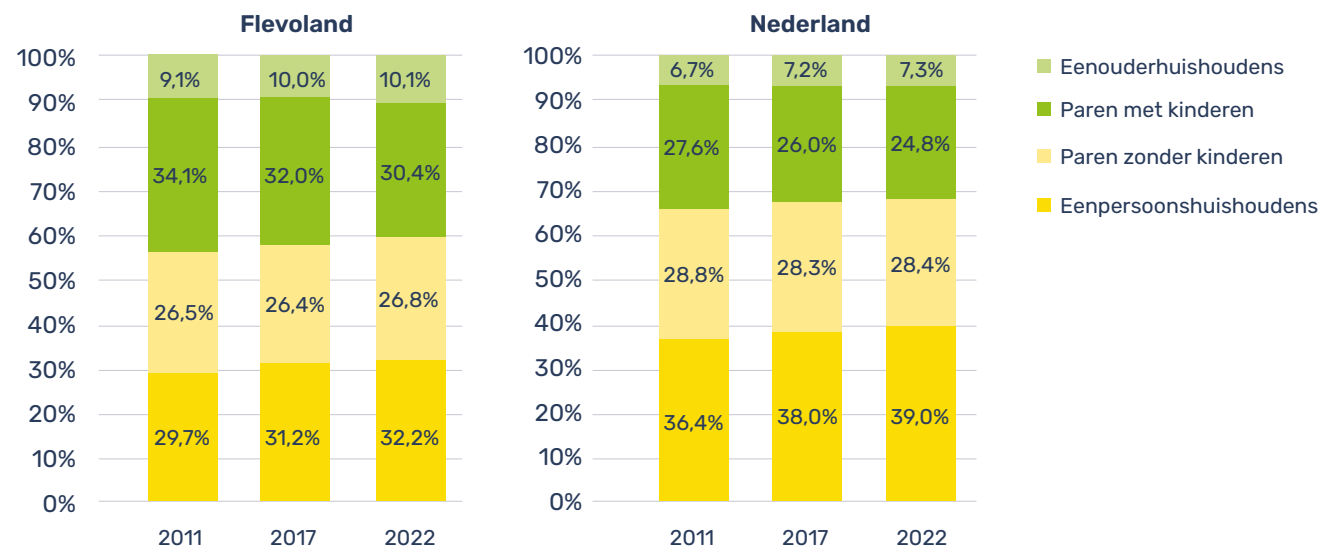
Als we kijken naar de samenstelling van de huishoudenspopulatie, en de ontwikkeling ervan, dan blijkt het aandeel eenpersoonshuishoudens te zijn toegenomen; van 29,7 procent in 2011 naar 32,2 procent in 2022. Deze ontwikkeling is in lijn met de landelijke ontwikkeling, waarbij moet worden aangetekend dat de aandelen eenpersoonshuishoudens in Flevoland gedurende de betreffende periode lager liggen dan de landelijke aandelen. De verwachting is dat in de komende jaren meer mensen alleen zullen wonen. Dat komt voor een belangrijk deel door de voortgaande individualisering en door vergrijzing. Meer mensen zullen voor kortere of langere tijd alleen wonen, voordat ze aan een relatie beginnen, na een scheiding, of na het overlijden van hun partner.²³

²³ PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose, beschikbaar via: <https://www.pbl.nl/publicaties/pblcbs-regionale-bevolkings-en-huishoudensprognose-2022>.

FIGUUR 4.11 ONTWIKKELING HUISHOUDENS NAAR TYPE, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Aandelen huishoudenstype in %; 2011, 2017, 2022 (peilmoment 1 januari)

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

HUISHOUDENSGROEI ZET DOOR, VOORAL DOOR STIJGING EENPERSOONSHUISHOUDENS

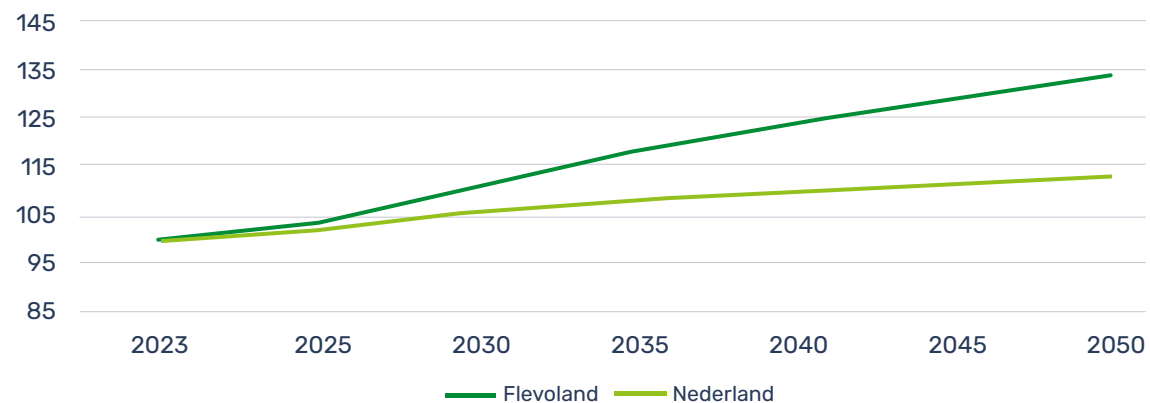
De meest recente lange-termijnhuishoudensprognose laat zien dat, per saldo, het aantal huishoudens met 34,0 procent zal stijgen de komende 25 jaar.²⁴ In 2050 zal de Flevoland naar verwachting 248.000 huishoudens tellen tegenover de 183.000 huishoudens van begin 2022. Net als bij de bevolkingsontwikkeling, zien we dat het aantal huishoudens in Flevoland blijft groeien, harder dan de totale Nederlandse huishoudensgroei. Dit maakt dat, hoe verder in de toekomst, de landelijke en regionale ontwikkelpaden in toenemende mate uit elkaar gaan lopen. Het aantal huishoudens op landelijk niveau zal tot 2050 naar verwachting met bijna 13 procent toenemen. Nederland zal dan ruim 9,3 miljoen huishoudens tellen.

²⁴ PBL/CBS Regionale bevolkings- en huishoudensprognose, beschikbaar via: <https://www.pbl.nl/publicaties/pblcbs-regionale-bevolkings-en-huishoudensprognose-2022>.

FIGUUR 4.12 PROGNOSE HUISHOUDENSONTWIKKELING, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Index 2023=100; 2023-2050

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie)

HOOGSTE GEMIDDELDE HUISHOUDENSGROOTTE

Flevoland is de regio met de sterkste geraamde groei van het aantal huishoudens: 22 procent tot 2035. Deze toename is beduidend groter dan de groei van het aantal inwoners van 16 procent in dezelfde periode. Flevoland heeft in 2021 de hoogste gemiddelde huishoudensgrootte, van 2,39 personen. Volgens de prognoses van PBL/CBS daalt dit tot 2,27 personen in 2035. Dat de gemiddelde huishoudensgrootte zo hoog is, heeft te maken met de geschiedenis van Flevoland als nieuwe polder. In het verleden zijn vooral jonge gezinnen er naartoe getrokken, eerst naar de Noordoostpolder, later naar Lelystad en nog later naar Almere. De polder kende hierdoor ook een relatief hoog gemiddeld kindertal. Veel van de kinderen uit deze gezinnen gaan de komende jaren uit huis, waardoor de gemiddelde huishoudensgroot-

te wat daalt. Daarnaast zullen de toenmalige nieuwkomers ouder worden en vaker alleenstaand worden, door scheiding of door het verlies van een partner.

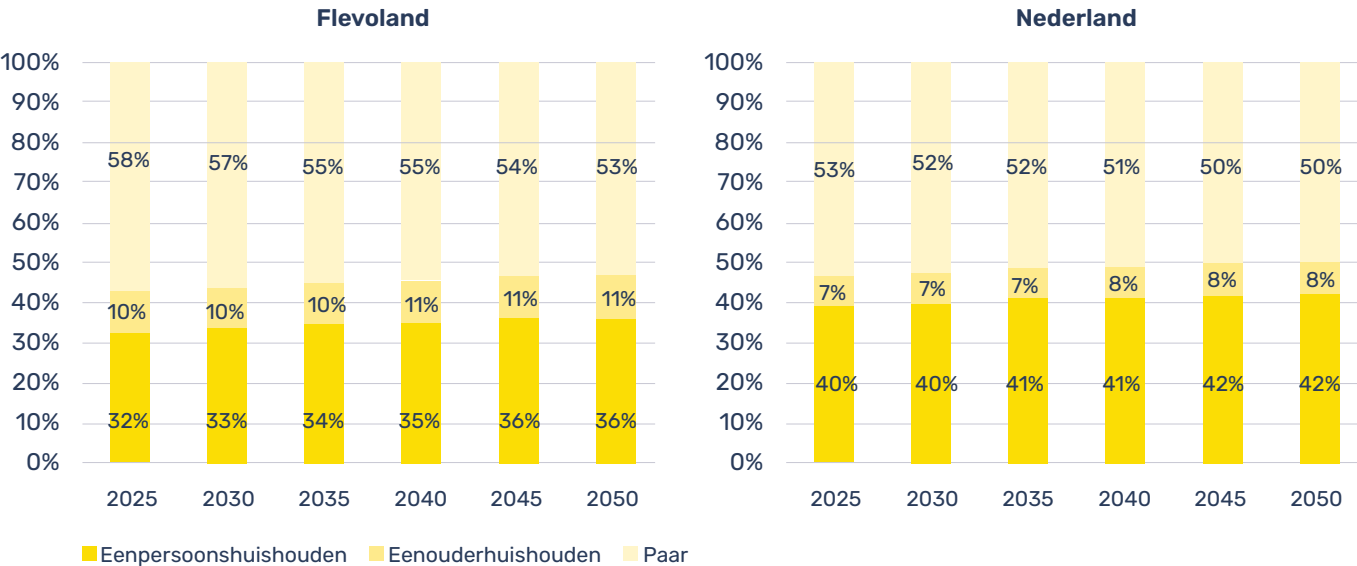

De voorspelde toename van het totaal aantal huishoudens in Flevoland gaat gepaard met een toename van het aantal eenpersoonshuishoudens, zowel in relatieve als absolute zin. De eerdergenoemde trend van individualisering, en daarmee de toename van het aantal alleenwonenden zal aanhouden. In 2025 is 32 procent van de huishoudens in Flevoland een eenpersoonshuishouden, dit komt overeen met circa 61.300 huishoudens. Dit aandeel zal oplopen, zo is de verwachting, tot 36 procent in 2050 (88.200 eenpersoonshuishoudens). Tegelijkertijd zien we dat het aandeel van de paren, al dan niet met kinderen, de komende 25 jaar geleidelijk zal afnemen; van 58 procent in 2025 naar 53 procent in 2050. In absolute aantallen komt dit overigens overeen met een stijging van 109.600 naar 131.600 huishoudens. Het aandeel van het aantal eenouderhuishoudens blijft nagenoeg onveranderd, maar stijgt absoluut gezien van 19.300 naar 26.900 huishoudens.

FIGUUR 4.13 PROGNOSE HUISHOUDENSONTWIKKELING NAAR HUISHOUDENSTYPE, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Aandelen huishoudenstype in %; 2025–2050

Bron: CBS, 2022 (bewerking: Hogeschool Windesheim, Kenniscentrum Technologie).

SLIM COMBINEREN INNOVATIEF FLEVOLAND

Welvaart gaat over méér dan alleen geld, economische groei en het Bruto Binnenlands Product. De onderzoeksafdeling van de Rabobank deed daarom onderzoek naar Brede Welvaart: de kwaliteit van leven. De score van Flevoland? Iets lager dan de rest van Nederland. 'Dat komt omdat veel respondenten uit Almere en Lelystad komen. In grote steden wordt brede welvaart over het algemeen lager gewaardeerd,' legt accountmanager Fred Hoekstra van de Rabobank uit. Maar, er zijn kansen genoeg: energieopslag, slimmer gebruik van de ruimte en de vooruitstrevende spirit van onze ondernemers.

'Als we met z'n allen willen genieten van een economisch sterk Flevoland, waar we prettig kunnen wonen, werken én een gezonde natuur hebben, dan moeten we goed nadenken over hoe we onze ruimte gebruiken. Flevoland is klein. We moeten verder op een manier waarbij we het maximale uit de vierkante meters halen zonder de natuur en het milieu te beschadigen,' legt Fred uit. De uitdaging in Flevoland ligt volgens hem in de slimme combinatie van functies.

"WE MOETEN VERDER OP EEN MANIER WAARBIJ WE HET MAXIMALE UIT DE VIERKANTE METERS HALEN"

'Flevoland heeft de meeste hoogwaardige landbouwgrond in Nederland, maar zal ook een bijdrage moeten leveren aan de ruimtetransitie, om een duurzame, circulaire en klimaatneutrale samenleving te creëren. Om simpelweg alles te kunnen doen wat wij mensen graag willen en belangrijk vinden. Grond kan op meerdere manieren worden gebruikt. Denk aan het bouwen van huizen en bedrijven op plekken waar al wegen zijn, zodat we de natuur niet verstoren. Of stapelen: bijvoorbeeld een akker met zacht fruit, dat niet goed bestand is tegen de volle zon, voorzien van zonnepanelen als beschutting. Schaduw en stroomopwekking tegelijk!'

VERBINDEN EN KENNISDELEN

In zijn werk als accountmanager voor de zakelijke markt heeft Fred te maken met ondernemers uit de hele provincie. 'In Flevoland zijn de ondernemers innovatief en vooruitstrevend. Altijd op zoek zijn naar nieuwe ideeën en manieren om hun bedrijf te verbeteren. Ze kijken verder dan hun eigen bordje en willen bijdragen aan oplossingen voor problemen zoals de energiecrisis en de stikstofcrisis. Ondernemen in Flevoland is spannend, je weet niet altijd of het een succes wordt. Maar Flevolandse ondernemers zijn gemotiveerd om mee te werken aan een oplossing en bereid om daar fors in te investeren. Ze zijn echte koplopers en dat is iets om trots op te zijn! De Rabobank helpt

ondernemers door het verbinden van stakeholders en het samenbrengen van krachten, om zo ontwikkeling en innovatie te stimuleren, zoals in het Agro Foodcluster. Samen kijken we naar kansen en uitdagingen voor de sector.'

KANSEN VOOR ENERGIEOPSLAG

Over kansen en uitdagingen gesproken: Flevoland kreeg als eerste provincie te maken met netcongestie: we wekken zoveel elektriciteit op dat er niet genoeg capaciteit is om

**“DE KANSEN VOOR
ENERGIEOPSLAG ZIJN
IN FLEVOLAND GROOT”**

het allemaal te transporteren via de elektriciteitsnetwerken. Fred: 'Flikkerende lichten, stroomuitval, zonnepanelen die op piekmomenten “eruit klappen”, allemaal gevolgen van het overbelaste elektriciteitsnet. Om netcongestie te voorkomen, moeten we zorgen voor slimme oplossingen en gebruik maken van piek- en dalmomenten. Of door energie op te slaan op momenten dat er meer wordt opgewekt dan nodig. In Lelystad werd bijvoorbeeld vorig jaar de grootste batterij van Nederland in gebruik genomen. In de batterij kan jaarlijks 30.000 megawattuur duurzame elektriciteit worden opgeslagen, vergelijkbaar met het verbruik van 9000 huishoudens. De kansen voor energieopslag zijn in Flevoland groot.'

HOOFDSTUK 5 BREDE WELVAART²⁵

BREDE WELVAART IN HET KORT

²⁵ Dit hoofdstuk is een gastbijdrage van RaboResearch, gemaakt door Rogier Aalders.

5.1 WAT IS BREDE WELVAART?

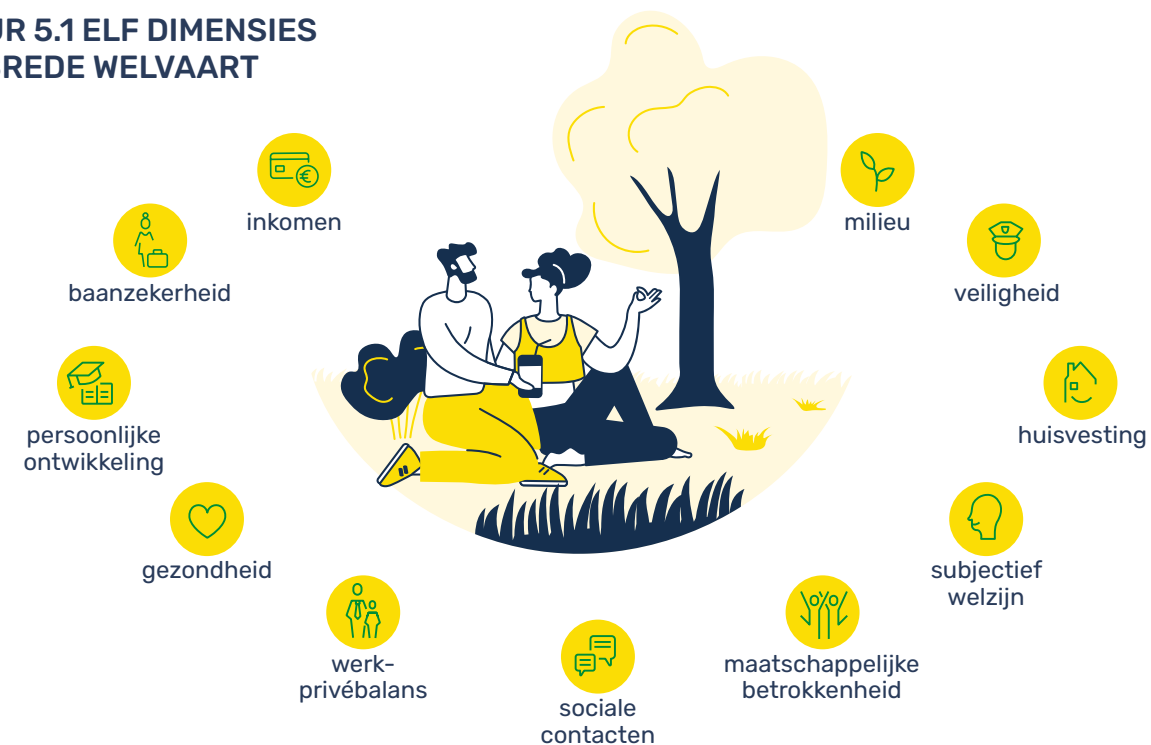
In dit onderdeel meten we de brede welvaart van de inwoners van Flevoland. Hoe hoog is deze in vergelijking met Nederland en welke verschillen zien we tussen de deelgebieden en tussen groepen mensen binnen Flevoland? Maar eerst: wat is brede welvaart?

Welvaart gaat over de mate waarin mensen de mogelijkheden hebben om het leven te leiden zoals ze dat zelf willen en wat mensen van waarde vinden. Traditionele methoden om welvaart te meten, richten zich vooral op de financiële kant ervan, zoals het besteedbaar inkomen en de omvang van de economie uitgedrukt in monetaire eenheden. Hoewel financiële welvaart inderdaad belangrijk is voor de mogelijkheden van mensen, dekt dit

niet de hele lading. Om het leven te leiden zoals we dat willen, is meer nodig. Denk aan een goede gezondheid en veiligheid. Beide zijn niet altijd eenvoudig uit te drukken in geld.

Het concept brede welvaart houdt rekening met de verschillende kanten waaruit onze welvaart bestaat. Hierin brengen we elf welvaartsdimensies samen: gezondheid, milieu, persoonlijke ontwikkeling, (subjectief) welzijn, inkomen, huisvesting, de balans tussen werk en privé, veiligheid, baanzekerheid, sociale contacten en maatschappelijke betrokkenheid (zie figuur 5.1).

FIGUUR 5.1 ELF DIMENSIES VAN BREDE WELVAART

Bron: RaboResearch, Universiteit Utrecht.

De brede welvaartsbenadering gaat niet alleen over het idee dat welvaart meerdere dimensies heeft. Het is ook belangrijk om de dimensies in samenhang te zien. Ze staan namelijk niet los van elkaar. Iemand die in de avonduren een opleiding volgt, ziet daarna mogelijk zijn baankansen en inkomen stijgen. Deze persoon kan daardoor wellicht een groter huis kopen in een veilige en schone omgeving. Aan de andere kant gaat de extra tijd die de opleiding kost mogelijk ten koste van sociale contacten, maatschappelijke betrokkenheid en mogelijk zelfs van de gezondheid. Op regionale of landelijke schaal betekent een groeiende economie vaak dat meer mensen aan het werk zijn. De baanzekerheid neemt toe en de inkomens stijgen. De keerzijde is dat de dimensie milieu vaak verslechtert.

Brede welvaart krijgt in Nederland steeds meer voet aan de grond als kader voor maatschappelijke keuzes. Niet alleen economische groei en werkgelegenheid worden belangrijk geacht, ook aspecten als gezondheid, veiligheid, milieu en huisvesting zijn belangrijk. Brede welvaart geeft hieraan invulling via de integrale benadering waarbij rekening wordt gehouden met verschillende welvaartsdimensies. Dit betekent dat we met ons ruimtelijk, sociaal en economisch beleid oog hebben voor de manier waarop de welvaartsdimensies elkaar versterken of elkaar tegenwerken: brede welvaart biedt hiervoor het kader om het betreffende beleid te toetsen.

5.2 METEN (ERVAREN) BREDE WELVAART

Om brede welvaart te meten, voert RaboResearch sinds 2019 jaarlijks in de zomer een enquête uit onder ongeveer 10.000 Nederlanders. In die enquête vragen we hen om hun welvaart op de elf brede welvaartsdimensies te waarderen (zie figuur 5.2). Aangezien deze cijfers via een enquête zijn uitgevraagd, hebben we het feitelijk over de ervaren brede welvaart van de respondenten.²⁶ De scores op de onderliggende dimensies construeren we door respondenten op ieder van de elf dimensies van brede welvaart op een schaal van één tot en met zeven aan te laten geven in hoeverre ze over voldoende welvaart beschikken. De antwoorden worden voor elke respondent gemiddeld en vertaald naar een integrale score tussen 0 en 1. Deze scores worden vervolgens gemiddeld om te komen tot de totale brede welvaart van groepen mensen.²⁷

²⁶ In samenwerking met Universiteit Utrecht ontwikkelde RaboResearch ook de Brede Welvaartsindicator (BWI). De BWI is voor een groot deel gebaseerd op objectieve data, maar is minder actueel en geeft niet de mogelijkheid om vergelijkingen te maken tussen groepen mensen zoals we dat met de enquêtegegevens kunnen. Zie onder andere: <https://economie.rabobank.com/publicaties/2021/maart/laat-herstel-brede-welvaart-niet-weer-tien-jaar-duren/>.

²⁷ Zie ook dit artikel over verschillende methoden om brede welvaart te meten: <https://www.mejudice.nl/artikelen/detail/aandacht-voor-brede-welvaart-vraagt-nieuwe-kijk-op-beleidsindicatoren>.

FIGUUR 5.2 ELF ENQUÊTEVRAGEN OVER BREDE WELVAART

Dimensie	Op een schaal van 1 t/m 7, in hoeverre...
1 Subjectief welzijn	...ben je gelukkig?
2 Veiligheid	...leef je in veiligheid?
3 Persoonlijke ontwikkeling	...volg je een cursus, training of opleiding?
4 Huisvesting	...woon je in een voor jou geschikte woning?
5 Milieu	...woon je in een schoon milieu?
6 Gezondheid	...ben je gezond?
7 Inkomen	...heb je voldoende inkomen?
8 Baanzekerheid	...ben je verzekerd van een baan?
9 Werk-privébalans	...zijn jouw werk- en privé-activiteiten in balans?
10 Sociale contacten	...onderhoud je bevredigende sociale relaties?
11 Maatschappelijke betrokkenheid	...heb je invloed op jouw leefomgeving?

Bron: RaboResearch.

Elk jaar vullen ongeveer 240 tot 280 Flevolandse de enquête in. Daarvan komt ongeveer de helft uit Almere, een kwart uit Lelystad en een kwart uit Dronten, Zeewolde, Noordoostpolder en Urk samen. Om op een zo laag mogelijk ruimtelijk schaalniveau uitspraken te kunnen doen over het niveau van ervaren brede welvaart, zijn de respondenten uit de verschillende jaren samengevoegd. Dit geeft een totaal van 1.010 respondenten. Een deel van hen vulde de enquête in meerdere jaren in. Als we uitgaan van unieke respondenten, blijven er precies 500 over voor de analyse. Daarvan wonen 250 mensen in Almere, 120 in Lelystad, 81 in Dronten en Zeewolde samen en 49 in Noordoostpolder en Urk samen.²⁸ Deze aantallen geven de mogelijkheid om voor deze gebieden uitspraken te doen over het niveau van brede welvaart en de onderliggende dimensies. Voor Flevoland als geheel kunnen we ook uitspraken doen over het brede welvaartsniveau van verschillende groepen mensen.

²⁸ In Urk en Zeewolde vulden respectievelijk 6 en 33 mensen de enquête in. Dat zijn er te weinig om uitspraken te doen op dat niveau. Daarom zijn die gemeenten in de analyse samengevoegd met respectievelijk Noordoostpolder en Dronten.

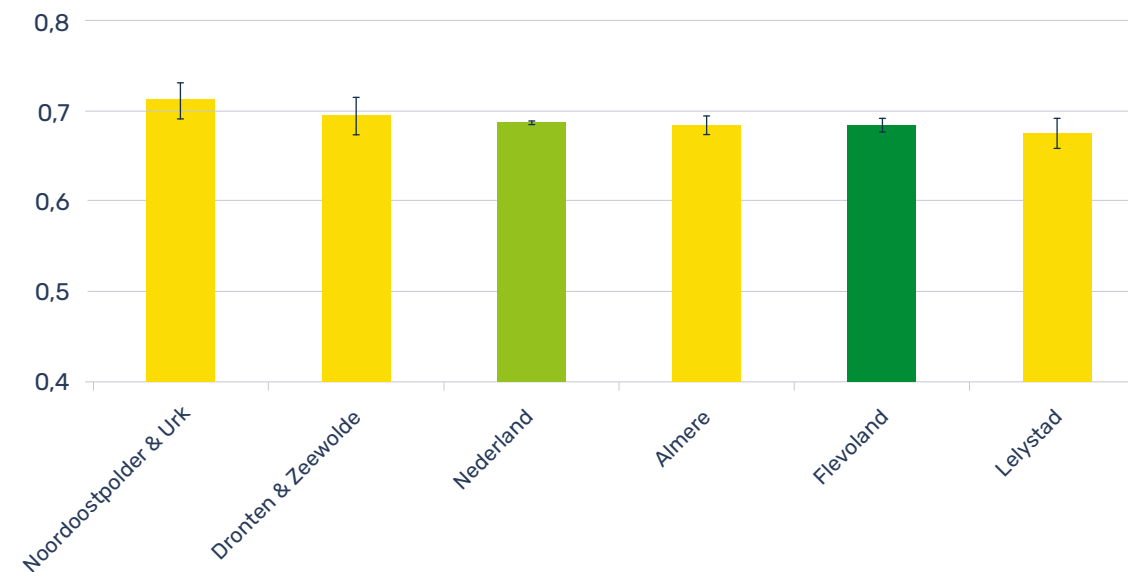

5.3 BREDE WELVAART IN FLEVOLAND

LAGERE BREDE WELVAART IN FLEVOLAND

Om te beginnen zien we dat de gemiddelde brede welvaart in Flevoland met 0,68 een procentpunt lager is dan in Nederland als geheel (0,69). Geen drastisch verschil. De verschillen tussen de vier deelgebieden zijn iets groter (zie figuur 5.3). Zowel Noordoostpolder en Urk als Dronten en Zeewolde hebben met een score van 0,70 een relatief hoge brede welvaart. In Lelystad is de brede welvaart juist lager dan gemiddeld. Dit is gebruikelijk voor steden; de brede welvaart van Almere is relatief hoog voor een stad van die omvang. Desondanks is de conclusie dat de brede welvaart buiten de steden het hoogst is. Let op: niet alle verschillen tussen de gebieden zijn statistisch significant (tekstkader 'Foutmarges').

FIGUUR 5.3 NIVEAU VAN BREDE WELVAART, REGIONAAL VERGELEKEN

Bron: RaboResearch.

FOUTMARGES

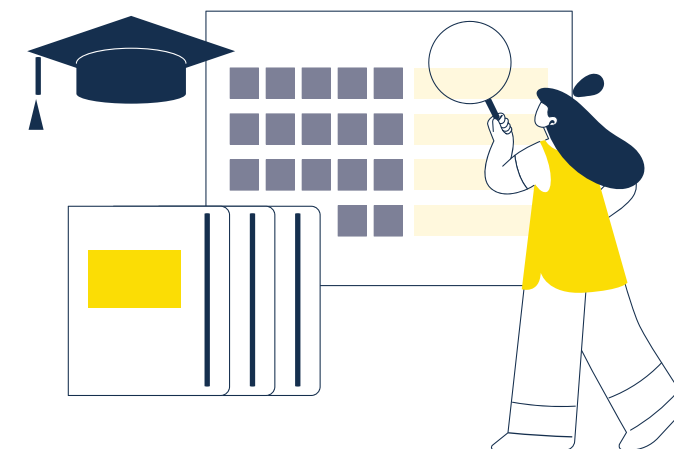
De balken in figuur 5.2 geven de gemiddelde scores weer van de ervaren brede welvaart van de respondenten in die gebieden. Door de respondenten te wegen op basis van hun kenmerken en de kenmerken van de totale bevolking in het gebied, geven deze gemiddelden zo goed mogelijk de gemiddelde brede welvaart van de hele bevolking weer. Hierin zitten echter foutmarges die worden weergegeven met de verticale lijnen in de betreffende staven. De lijnen geven de bandbreedte weer waarbinnen de ervaren brede welvaart van de totale bevolking in een gebied ligt met een betrouwbaarheid van 95 procent.

Het aantal respondenten per gebied hangt samen met de omvang van de foutmarge: hoe meer mensen hebben deelgenomen aan de enquête, hoe kleiner de foutmarge. Wanneer de foutmarges van twee gebieden overlappen, concluderen we dat de gemiddelde brede welvaart in die gebieden niet statistisch significant van elkaar verschilt. Overlappen de foutmarges niet, dan verschilt de ervaren brede welvaart tussen gebieden wel statistisch significant.

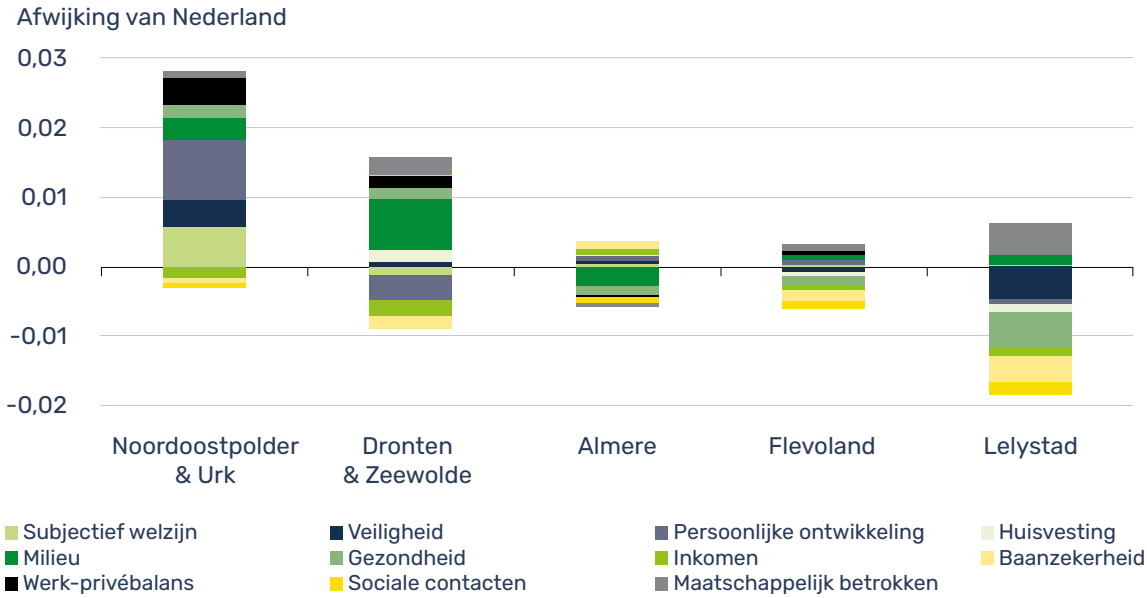
De verschillen tussen Flevoland en de rest van Nederland en die tussen de deelgebieden zijn betrekkelijk klein. Groter zijn daarentegen de verschillen als we naar de onderliggende dimensies kijken. Figuur 5.4 toont voor elk deelgebied de bijdrage van de elf dimensies aan het totale verschil in brede welvaart met Nederland. Deelgebied Noordoostpolder en Urk blijkt de hoge brede welvaart van de bevolking vooral te danken te hebben aan de dimensies persoonlijke ontwikkeling, subjectief welzijn en in mindere mate veiligheid en de balans tussen werk en privé. Ook milieu draagt positief bij, maar niet zo sterk als in Dronten en Zeewolde. Dat gebied scoort juist minder goed op persoonlijke ontwikkeling.

De brede welvaart in Almere wijkt niet alleen in zijn geheel weinig af van Nederland, het geldt ook voor de onderliggende dimensies. Alleen de lagere score op milieu springt er negatief uit. Ook dit is passend voor grotere steden.

In Lelystad komt de lagere brede welvaart vooral door de dimensies veiligheid, gezondheid en baan zekerheid.

FIGUUR 5.4 AFWIJKING BREDE WELVAART T.O.V. NEDERLAND, UITGESPLITST NAAR WELVAARTSDIMENSIE

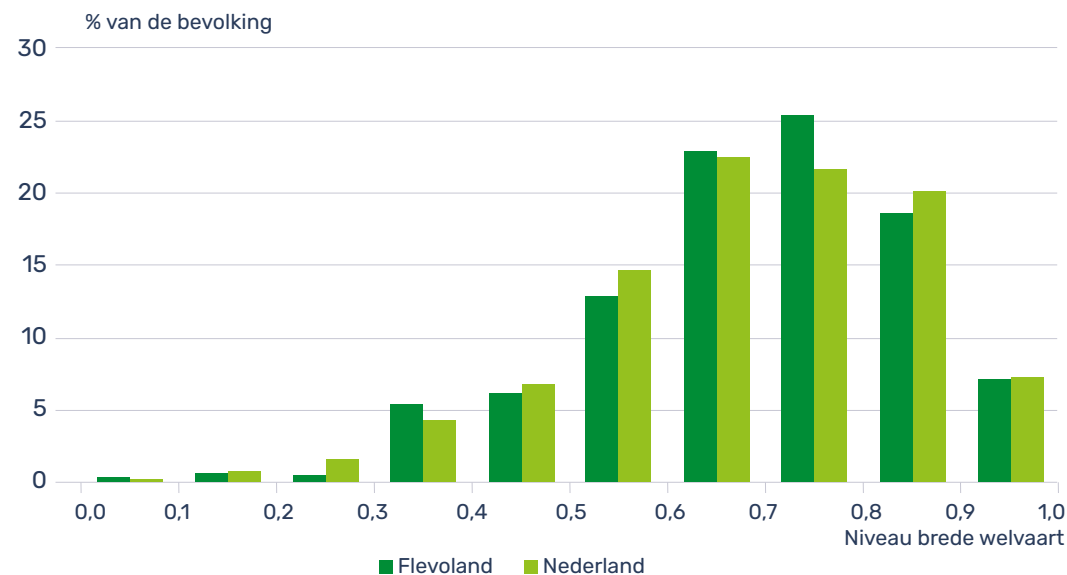
Bron: RaboResearch.

BREDE WELVAART IS ONGELIJK VERDEELD TUSSEN BEVOLKINGSGROEPEN

Er bestaan verschillen in brede welvaart tussen de deelgebieden, maar ze zijn niet bijzonder groot. We zien echter wel (zeer) grote verschillen tussen groepen van mensen binnen de deelgebieden. Dit uit zich als we de respondenten indelen naar de hoogte van hun ervaren brede welvaart (zie figuur 5.5). Dan blijkt bijvoorbeeld dat 13 procent een score heeft van onder de 0,5. Vertaald naar de totale bevolking van Flevoland, zijn dat 57.000 mensen. Dus afgezien van de gemiddelde brede welvaart is er sowieso een aanzienlijke groep die achterblijft. Een grote middengroep heeft een ervaren brede welvaart tussen de 0,6 en de 0,8. En er is een kleine kopgroep met een brede welvaart van boven de 0,9.

FIGUUR 5.5 VERDELING BREDE WELVAART, FLEVOLAND EN NEDERLAND

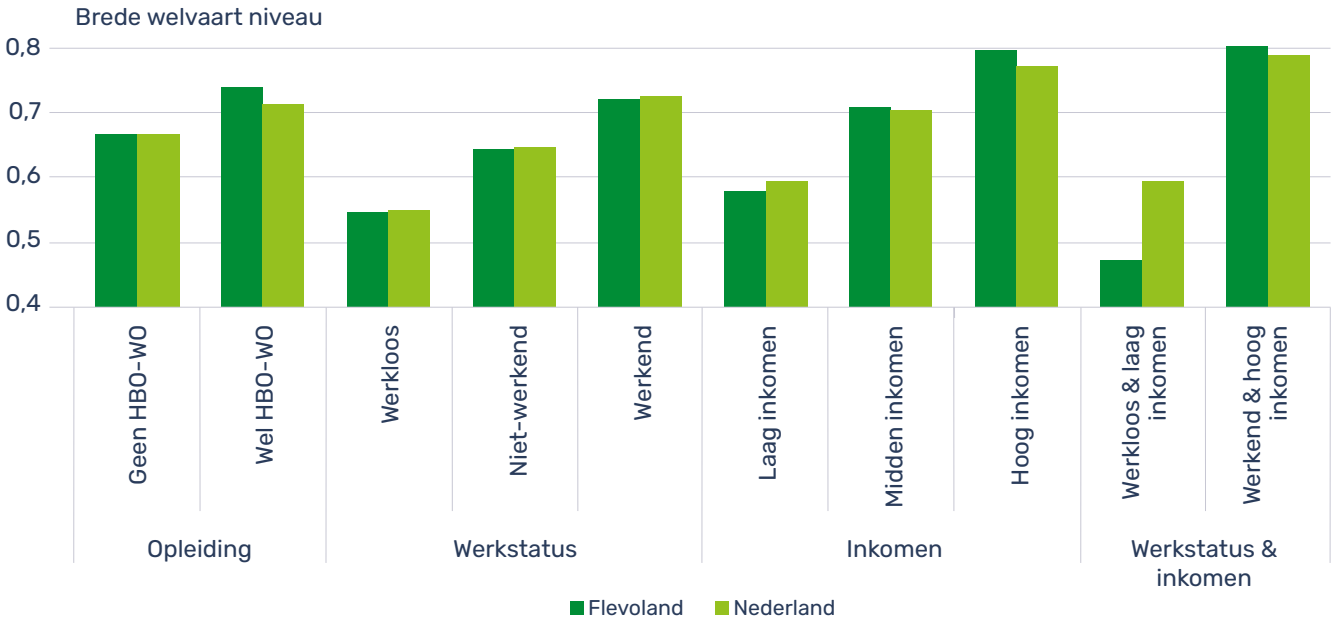
Bron: RaboResearch.

De scheve verdeling in brede welvaart is niet willekeurig. Bepaalde kenmerken van mensen hangen samen met de hoogte van de ervaren brede welvaart. Bijvoorbeeld werklozen of mensen met een laag inkomen ervaren doorgaans een lagere brede welvaart dan niet-werklozen of mensen met een hoger inkomen. Brede welvaart manifesteert zich dus duidelijk langs de lijnen van sociaal-economische kenmerken. Deze patronen zijn ruimtelijk zeer bestendig. We zien ze overal in Nederland, ook in Flevoland.

Deze kenmerken kunnen elkaar bovendien versterken. Zo hebben werklozen met een laag inkomen in Nederland een ervaren brede welvaart die maar liefst 19 procentpunt lager is dan die van werkenden met een hoog inkomen. Dat verschil bedraagt in Flevoland zelfs 33 procent. Belangrijke kanttekening hierbij is dat slechts 22 werklozen met een laag inkomen de enquête hebben ingevuld, dus op basis daarvan kunnen we geen harde uitspraken doen voor heel Flevoland.

FIGUUR 5.6 BREDE WELVAART NAAR SOCIAAL-ECONOMISCHE KENMERKEN, FLEVOLAND EN NEDERLAND

Bron: RaboResearch.

GEMEENTELIJKE KERNGEGEVENS²⁹

Almere	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	196.013	196.932	198.145	200.914	203.990	207.904	211.893	214.715	217.828
Jaarlijkse ontwikkeling	0,4%	0,5%	0,6%	1,4%	1,5%	1,9%	1,9%	1,3%	1,4%
Beroepsbevolking	111.922	111.902	114.531	115.364	118.374	120.813	122.917	125.135	128.258
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,5%	0,0%	2,3%	0,7%	2,6%	2,1%	1,7%	1,8%	2,5%
Werkende beroepsbevolking	98.715	101.159	103.765	107.173	111.627	114.772	116.157	118.003	123.000
Werkloze beroepsbevolking	13.207	10.743	10.766	8.191	6.747	6.041	6.760	7.133	5.259
Bruto arbeidsparticipatie	74,9%	74,3%	75,3%	74,5%	75,1%	75,0%	74,8%	75,1%	76,1%
Werkloosheid	11,8%	9,6%	9,4%	7,1%	5,7%	5,0%	5,5%	5,7%	4,1%
Bedrijfsvestigingen	16.530	16.780	17.820	18.310	19.380	20.880	23.160	24.760	26.990
Jaarlijkse ontwikkeling	1,0%	1,5%	6,2%	2,7%	5,9%	7,8%	10,9%	6,9%	9,0%
Werkzame personen	77.040	77.150	79.040	78.710	81.840	85.170	88.280	89.610	93.660
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,0%	0,1%	2,4%	-0,4%	4,0%	4,1%	3,6%	1,5%	4,5%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
Nijverheid en energie	9,5%	9,9%	9,8%	10,1%	10,4%	10,6%	10,6%	10,5%	10,8%
Commerciële dienstverlening	57,8%	57,6%	58,4%	57,1%	56,1%	55,7%	55,7%	55,3%	55,2%
Niet-commerciële dienstverl.	32,4%	32,2%	31,5%	32,5%	33,2%	33,4%	33,4%	34,0%	33,8%

²⁹ De gemeentelijke kerngegevens zijn samengesteld op basis van de volgende bronnen: CBS en Vestigingenregister Flevoland. De cijfers over beroepsbevolking, werkloosheid en arbeidsparticipatie zijn verzameld via CBS Statline. De cijfers over bedrijfsvestigingen en werkzame personen zijn verkregen via Vestigingenregister Flevoland.

³⁰ De cijfers voor het jaar 2022 betreffen voorlopige cijfers.

³¹ De gehanteerde sectorindeling correspondeert met de volgende (samenstellingen van) SBI-sectoren: A (Landbouw, bosbouw en visserij), B t/m F (Nijverheid en energie), G t/m N (Commerciële dienstverlening) en O t/m U (Niet-commerciële dienstverlening).

Dronten	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	40.413	40.363	40.592	40.746	40.735	40.815	41.555	42.011	42.865
Jaarlijkse ontwikkeling	-0,7%	-0,1%	0,6%	0,4%	0,0%	0,2%	1,8%	1,1%	2,0%
Beroepsbevolking	21.908	22.358	22.558	22.928	23.062	23.176	23.678	24.031	24.715
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,4%	2,1%	0,9%	1,6%	0,6%	0,5%	2,2%	1,5%	2,8%
Werkende beroepsbevolking	20.243	20.793	20.979	21.690	22.047	22.249	22.683	23.214	23.974
Werkloze beroepsbevolking	1.665	1.565	1.579	1.238	1.015	927	994	817	741
Bruto arbeidsparticipatie	72,6%	73,8%	73,8%	74,5%	74,9%	75,0%	75,4%	75,5%	76,4%
Werkloosheid	7,6%	7,0%	7,0%	5,4%	4,4%	4,0%	4,2%	3,4%	3,0%
Bedrijfsvestigingen	3.760	3.770	3.850	3.900	3.980	4.130	4.330	4.550	4.850
Jaarlijkse ontwikkeling	2,2%	0,2%	2,1%	1,3%	2,0%	3,8%	4,8%	5,1%	6,6%
Werkzame personen	15.210	15.200	15.610	16.030	16.340	17.460	18.140	18.370	18.540
Jaarlijkse ontwikkeling	0,3%	-0,1%	2,7%	2,7%	1,9%	6,9%	3,9%	1,3%	0,9%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	8,6%	7,6%	7,6%	7,0%	7,2%	6,8%	6,8%	6,6%	6,5%
Nijverheid en energie	13,7%	13,4%	13,3%	14,3%	14,7%	14,5%	13,9%	13,9%	14,1%
Commerciële dienstverlening	48,6%	50,9%	50,4%	49,2%	49,4%	50,5%	51,5%	52,7%	51,8%
Niet-commerciële dienstverl.	29,1%	28,1%	28,6%	29,5%	28,7%	28,1%	27,8%	26,9%	27,6%

Lelystad	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	76.142	76.418	76.792	76.937	77.389	77.893	78.598	79.811	81.214
Jaarlijkse ontwikkeling	0,5%	0,4%	0,5%	0,2%	0,6%	0,7%	0,9%	1,5%	1,8%
Beroepsbevolking	40.630	41.001	41.331	40.754	41.605	41.462	42.268	43.908	45.280
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,2%	0,9%	0,8%	-1,4%	2,1%	-0,3%	1,9%	3,9%	3,1%
Werkende beroepsbevolking	36.080	37.393	37.901	37.657	39.275	39.347	39.985	41.844	43.560
Werkloze beroepsbevolking	4.551	3.608	3.430	3.097	2.330	2.115	2.282	2.064	1.721
Bruto arbeidsparticipatie	70,0%	70,4%	70,7%	69,5%	70,5%	69,8%	70,6%	72,2%	73,5%
Werkloosheid	11,2%	8,8%	8,3%	7,6%	5,6%	5,1%	5,4%	4,7%	3,8%
Bedrijfsvestigingen	6.620	6.650	6.890	7.060	7.180	7.460	8.110	8.630	9.130
Jaarlijkse ontwikkeling	-0,9%	0,5%	3,6%	2,5%	1,7%	3,8%	8,7%	6,4%	5,8%
Werkzame personen	35.340	34.980	34.910	35.110	36.200	36.550	37.600	38.570	39.390
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,7%	-1,0%	-0,2%	0,6%	3,1%	1,0%	2,9%	2,6%	2,1%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	1,0%	0,9%	1,0%	1,0%	0,9%	1,0%	1,1%	1,1%	1,1%
Nijverheid en energie	13,0%	13,0%	13,8%	13,8%	13,7%	13,9%	14,4%	14,4%	14,8%
Commerciële dienstverlening	45,8%	47,3%	47,5%	47,1%	47,9%	50,4%	48,0%	47,6%	47,2%
Niet-commerciële dienstverl.	40,1%	38,8%	37,7%	38,2%	37,4%	34,7%	36,5%	36,9%	37,0%

Noordoostpolder	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	46.356	46.479	46.439	46.544	46.625	46.849	47.291	47.583	48.048
Jaarlijkse ontwikkeling	0,2%	0,3%	-0,1%	0,2%	0,2%	0,5%	0,9%	0,6%	1,0%
Beroepsbevolking	24.664	24.984	25.279	25.432	25.741	26.190	26.678	26.564	27.398
Jaarlijkse ontwikkeling	-1,5%	1,3%	1,2%	0,6%	1,2%	1,7%	1,9%	-0,4%	3,1%
Werkende beroepsbevolking	22.617	23.110	23.661	24.084	24.608	25.142	25.557	25.634	26.548
Werkloze beroepsbevolking	2.047	1.874	1.618	1.348	1.133	1.048	1.120	930	849
Bruto arbeidsparticipatie	72,6%	73,0%	73,7%	73,7%	74,2%	75,1%	75,8%	74,9%	76,8%
Werkloosheid	8,3%	7,5%	6,4%	5,3%	4,4%	4,0%	4,2%	3,5%	3,1%
Bedrijfsvestigingen	4.790	4.790	4.930	4.990	4.990	5.100	5.380	5.560	5.830
Jaarlijkse ontwikkeling	0,2%	0,0%	2,9%	1,1%	0,0%	2,3%	5,4%	3,4%	4,9%
Werkzame personen	23.420	23.640	24.450	25.240	26.040	27.130	26.220	26.690	27.750
Jaarlijkse ontwikkeling	0,4%	0,9%	3,5%	3,2%	3,2%	4,2%	-3,4%	1,8%	4,0%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	12,4%	12,4%	11,6%	11,4%	11,1%	11,1%	11,7%	11,6%	11,1%
Nijverheid en energie	14,6%	14,8%	15,5%	14,8%	15,2%	15,7%	16,5%	16,6%	17,0%
Commerciële dienstverlening	45,7%	46,3%	47,0%	48,1%	49,7%	49,6%	46,8%	46,8%	47,0%
Niet-commerciële dienstverl.	27,4%	26,5%	25,9%	25,7%	24,0%	23,6%	25,0%	25,0%	24,9%

Urk	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	19.470	19.705	19.987	20.220	20.524	20.776	21.031	21.227	21.468
Jaarlijkse ontwikkeling	1,3%	1,2%	1,4%	1,2%	1,5%	1,2%	1,2%	0,9%	1,1%
Beroepsbevolking	10.073	10.245	10.466	10.783	11.033	11.237	11.536	11.776	12.081
Jaarlijkse ontwikkeling	1,5%	1,7%	2,2%	3,0%	2,3%	1,8%	2,7%	2,1%	2,6%
Werkende beroepsbevolking	9.439	9.641	9.943	10.341	10.647	10.878	11.133	11.458	11.779
Werkloze beroepsbevolking	635	604	523	442	386	360	404	318	302
Bruto arbeidsparticipatie	77,1%	77,3%	77,6%	78,7%	79,2%	79,5%	80,6%	81,2%	82,5%
Werkloosheid	6,3%	5,9%	5,0%	4,1%	3,5%	3,2%	3,5%	2,7%	2,5%
Bedrijfsvestigingen	1.500	1.530	1.580	1.620	1.720	1.790	1.890	1.970	2.040
Jaarlijkse ontwikkeling	-0,1%	2,3%	3,3%	2,7%	5,8%	4,1%	5,4%	4,5%	3,7%
Werkzame personen	8.480	8.470	9.240	10.290	11.170	11.540	11.770	12.530	13.090
Jaarlijkse ontwikkeling	1,3%	-0,1%	9,0%	11,4%	8,6%	3,3%	2,1%	6,4%	4,5%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	6,2%	5,6%	5,3%	5,1%	5,6%	5,7%	5,5%	5,2%	4,7%
Nijverheid en energie	34,1%	33,1%	31,9%	30,6%	31,3%	32,6%	31,7%	29,6%	28,3%
Commerciële dienstverlening	38,7%	39,0%	43,3%	46,0%	46,6%	45,1%	46,0%	48,5%	49,0%
Niet-commerciële dienstverl.	21,0%	22,3%	19,5%	18,2%	16,5%	16,6%	16,8%	16,7%	18,0%

Zeewolde	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 ³⁰
Bevolking	21.499	21.894	22.113	22.457	22.407	22.309	22.653	22.879	23.348
Jaarlijkse ontwikkeling	1,1%	1,8%	1,0%	1,6%	-0,2%	-0,4%	1,5%	1,0%	2,0%
Beroepsbevolking	12.226	12.582	12.884	13.063	13.304	13.312	13.723	13.850	14.450
Jaarlijkse ontwikkeling	0,9%	2,9%	2,4%	1,4%	1,8%	0,1%	3,1%	0,9%	4,3%
Werkende beroepsbevolking	11.345	11.689	12.047	12.384	12.732	12.806	13.160	13.365	14.031
Werkloze beroepsbevolking	880	893	837	679	572	506	563	485	419
Bruto arbeidsparticipatie	76,3%	76,3%	76,7%	76,1%	77,4%	77,5%	78,3%	78,2%	79,8%
Werkloosheid	7,2%	7,1%	6,5%	5,2%	4,3%	3,8%	4,1%	3,5%	2,9%
Bedrijfsvestigingen	2.440	2.460	2.510	2.520	2.600	2.660	2.770	2.850	2.990
Jaarlijkse ontwikkeling	0,5%	0,7%	1,9%	0,7%	2,9%	2,6%	4,0%	3,0%	4,9%
Werkzame personen	10.910	11.070	10.910	11.290	11.360	11.880	12.170	12.730	12.770
Jaarlijkse ontwikkeling	-0,7%	1,5%	-1,4%	3,4%	0,7%	4,5%	2,4%	4,6%	0,3%
Verdeling werkzame personen naar sector ³¹ :									
Landbouw, bosbouw en visserij	6,5%	7,1%	6,9%	6,7%	6,9%	6,9%	6,6%	6,2%	5,8%
Nijverheid en energie	15,3%	14,7%	14,9%	14,7%	15,4%	16,1%	17,1%	17,5%	18,0%
Commerciële dienstverlening	59,9%	61,1%	61,5%	62,3%	61,2%	61,1%	60,2%	60,4%	59,5%
Niet-commerciële dienstverl.	18,3%	17,0%	16,7%	16,3%	16,6%	15,9%	16,1%	15,9%	16,7%

COLOFON

De Flevoland Monitor 2023 is gerealiseerd in opdracht van Economic Board Flevoland.

DATUM

6 april 2023

ONDERZOEK & SAMENSTELLING

Friso de Vor, senior-onderzoeker regionale economie – hogeschool Windesheim, kenniscentrum Technologie

MET BIJDRAGEN VAN

Rogier Aalders, regionaal econoom – RaboResearch (Brede welvaart, hoofdstuk 5)

Jorn Berends, senior data analist – Provincie Flevoland (Dataverzameling, Vestigingenregister Flevoland)

INTERVIEWS, FOTOGRAFIE & VORMGEVING

Flow Media

BEGELEIDING

De vervaardigingsproces van de monitor stond onder begeleiding van de leden van Economic Board Flevoland en twee onafhankelijk experts. Zij gaven regelmatig inhoudelijk commentaar op eerdere versies van de monitor. De boardleden vertegenwoordigen gezamenlijk het regionale bedrijfsleven, onderwijs en overheid. Als onafhankelijk expert waren betrokken: Henri de Groot (hoogleraar Regionaal Economische Dynamiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam en lid van de Sociaal-Economische Raad (SER)) en Edwin van de Wiel (senior-onderzoeker regionaal-economische monitoring, Research Efficiency).

DISCLAIMER

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van bronvermelding. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

WEBSITE

www.economicboardflevoland.nl

VRAGEN?

Stel ze aan Friso de Vor, senior-onderzoeker bij hogeschool Windesheim, kenniscentrum Technologie: f.de.vor@windesheim.nl.

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door:

